

JEG VILLE HAVE SAGT DET, HVIS ...

*En håndbog om seksuelt krænkede børn
– fortalt af livseksperter*

HUSET
ZORNIG

„Jeg ville have sagt det, hvis...“ er en helt central håndbog for alle voksne, som har en daglig kontakt med børn. At være udsat for seksuelle krænkelse er så flovt, ydmygende og nedværdigende, at børn naturligvis har svært ved at fortælle andre om, hvad de udsættes for. Bogen er blandt andet talerør for livseksperter, der har oplevet overgrebene på egen krop og har bakset med, hvordan de skulle få det sagt, og bogen giver nogle letforståelige beskrivelser af de dilemmaer, som krænkede børn befinder sig i. Vigtigst af alt er bogen en opfordring til, at voksne på en indfølelse og respektfuld måde skal turde „lægge svesken på disken“ overfor barnet, hvis de har en mistanke om, at der foregår seksuelle overgreb i stedet for at „gå som katten om den varme grød“. Det, man ikke spørger om, får man heller ikke svar på.

*Kuno Sørensen,
Psykolog & Seniorrådgiver for Børns Beskyttelse, Red Barnet*

Det er en håndbog, der efterlader én rystet og vred, men også meget skærpet i forhold til at lytte til de signaler, man får, og til at stoppe seksuelle overgreb. Teksten giver et uafrysteligt indblik i, hvad seksuelle overgreb går ud på og de centrale temaer, der knytter sig hertil, f.eks. at børn udsat for seksuelle overgreb ofte lever i familier med sociale problemer, og f.eks. hvad man gør, hvis man har en vag mistanke. Vi får den sorte boks åbnet op, og hvor er det sundt og tiltrængt! Vi får skærpet iagttagelsesevnen, og vi får zoomet bredt ind på tegn og symptomer på omsorgssvigt.

Bogen formidler et samlet perspektiv på, hvordan man som fagprofessionel skal kunne arbejde i det felt, der handler om mistrivsel og seksuelle overgreb. Det er et perspektiv, man skal have med sig i bagagen, og som udstyrer én med viden om, hvad man skal være særligt opmærksom på, og hvordan man skal gå frem. Det er en dømmekraft, der gradvist skal udvikles gennem en vekselvirkning mellem erfaringer og evaluering. Derfor er håndbogen et must-read for fagpersoner, der arbejder med børn generelt samt udsatte børn, dvs. pædagoger, lærere, socialrådgivere, sundhedsplejersker og ditto studerende.

Tag ansvar for de signaler, du lærer at opfange – god læselyst.

*Niels Christian Barkholt,
næstformand i Dansk Socialrådgiverforening*

JEG VILLE HAVE SAGT DET, HVIS ...
En håndbog om seksuelt krænkede børn
– fortalt af livseksperter

© Huset Zornig 2016

1. udgave, 1. oplag

ISBN: 978-87-996931-7-7

Projektledelse og tekst: Tilde Kelp
Redaktion: Lisbeth Zornig Andersen
Design & DTP: Marie Agger
Grundskrift: 11/14 Candara

Forsidefoto: Shutterstock

INDHOLD

7 FORORD

9 INDLEDNING

KAPITEL 1

15 **DET VAR MIN EGEN SKYLD, FOR JEG SAGDE JO IKKE FRA – DAVID FORTÆLLER**

Når det ikke er muligt at undslippe fortiden, uanset hvor hurtigt man løber

KAPITEL 2

25 **HVAD SKAL FÅ MIG TIL AT UNDRES?**

Socialstyrelsens liste over tegn og reaktioner på seksuelle overgreb mod børn og unge
Livseksperternes konkrete eksempler på, hvilke tegn og signaler børn udsender

KAPITEL 3

35 **HVORFOR FORTÆLLER BØRNENE DET IKKE BARE?**

Hvorfor fortalte livseksperterne det ikke som børn eller unge?
Jeg var for bange til at sige det
Små børn ved ikke, at det er ulovligt
Jeg var flov, når han rørte ved mig

KAPITEL 4

43 **DE INDIREKTE RÅB OM HJÆLP GENNEM STILE, BREVE OG TEGNINGER**

Se tegningerne i sammenhæng med barnets generelle trivsel
Tegning som ventil
En otte-årig piges betroelser til sin bedste veninde
At læse mellem linjerne i skolestile

KAPITEL 5

57 **HAR DU NOGENSINDE SET DIN FARS TISSEMAND STIV? – SILLE OG JOHANNE FORTÆLLER**

Hvordan man hjalp et krænket barn til at fortælle

KAPITEL 6

65 **HVORDAN MAN HJÆLPER ET BARN TIL AT SÆTTE ORD PÅ OVERGREBENE – DEN TEORETISKE TILGANG**

Hvad kan få børn og unge til at fortælle om overgreb?

– Socialstyrelsens anbefalinger

Den dialogiske samtalemethode

Hvordan man snakker med børn om svære emner

Selve samtalen

Hvis man bare har en vag mistanke

At afslutte samtalen

KAPITEL 7

75 **HVORDAN MAN HJÆLPER ET BARN TIL AT SÆTTE ORD PÅ OVERGREBENE – LIVSEKSPERTERNES ANBEFALINGER**

Hvordan Lotte blev Ivanas udvalgte

Flere eksempler fra livseksperterne

Hvordan man skal reagere på børns betroelser

Livseksperternes anbefalinger – Vi ville have sagt det, hvis ...

Fortæller børnene altid alt?

KAPITEL 8

85 **HVAD GØR MAN MED BETROELSERNE? ANMELDELSE ELLER EJ?**

Gode og dårlige eksempler fra livseksperterne

Hvem skal man kontakte?

Hvordan man foretager en underretning eller en anmeldelse

Hvad gør man, hvis kommunen ikke reagerer på underretningen?

Skal man anmelde eller ej?

KAPITEL 9

95 JEG HAR LÆRT, AT KÆRLIGHED FINDES – MARIA FORTÆLLER

Hvordan et seksuelt krænket barn fik hjælp og lyst til at blive i livet

KAPITEL 10

105 HVAD SKER DER I DAG, NÅR MAN HAR ANMELDT?

Overgrebspakken – børn skal altid beskyttes

Børnehusene

Sagsforløb i et børnehus

Billeder fra et børnehus

Sådan afhøres børn i dag

Sådan laves der lægeundersøgelser i dag

Livseksperternes erfaringer med afhøringer, politi og domstole

Livseksperternes erfaringer med lægeundersøgelsen

Livseksperternes anbefalinger vedr. børn der skal gennemgå lægeundersøgelser

KAPITEL 11

121 HVORDAN LÆRER VI BØRN, AT DE HAR RET TIL DERES EGEN KROP?

Stop! Min krop! – At tale med børn om grænser

De mindste børn

Gode og dårlige hemmeligheder

Børn i skolealderen

Teenagere

Børn, unge og internettet

Grooming på internettet

FN's Internationale Børnekonvention

Billedbøger til mindre børn

137 AFSLUTNINGSVIS

139 SUPPLERENDE MATERIALE

- 139 Hvor kan børn selv søge hjælp?
– Vejledningsmateriale til uddeling
- 144 Oversigt over relevante rådgivninger og andre hjemmesider om overgreb og beskyttelse af børn – for voksne
- 149 Steder man kan kontakte eller henvise til, hvis man vil hjælpe børn, der krænker børn, eller voksne med seksuelle tanker om børn.
- 150 Vil du vide mere?
Udpluk af bøger og film om seksuelle krænkelser

155 LITTERATURLISTE

158 TAK TIL ALLE STØTTER PÅ KICKSTARTER

FORORD

For nylig tilbragte jeg en formiddag med en af livseksperterne i denne håndbog. Vi var på vej til et foredrag sammen, og bilens trykke rammer gav anledning til en fortrolig snak. Vi talte om skylden, skammen og frygten for at blive afsløret i selv at have været inviterende til krænkelserne. Om ikke tydeligt at have sagt fra. Jeg tabte tålmodigheden. For 117. gang havde jeg dialogen med et seksuelt krænket menneske om følelsen af medskyldighed. Der gik Lolland i mig. Jeg hamrede min ene hånd ned i rattet, mens jeg lidt for højt fik sagt: „Prøv at høre her. De fucker ikke kun med jeres kroppe, men også med jeres hjerner“. Hun blev ikke forskrækket. Jeg tror faktisk, hun endeligt forstod, hvor manipuleret, hun var blevet af en pædofil.

Det er et gennemgående tema i denne håndbog, at de voksne livseksperter, der blev seksuelt krænkede som børn, bærer på en skam, der til tider er så stor, at de tager deres viden med i graven. Og at de allerede fra barnsben længselsfuldt drømmer om graven. Om den dag, de kan få fred for deres mareridt og tankemønstre, der banker dem oven i hovedet med et „*Hvorfor sagde du ikke nej? Hvorfor lod du det fortsætte? Du er jo selv skyld i det, når du ikke beskytter dig selv bedre. Når du ikke siger det til nogen.*“

Af og til får de sagt det. Malet det. Sunget det. Skrevet opgaver om det. Af og til lytter de voksne. Ofte forstår de ikke, hvad der bliver fortalt. Alt for sjældent bliver seksuelle krænkelser afdækket, og endnu sjældnere falder der dom. Helt undtagelsesvist kommer nogle over det. Men det er de færreste. Omkring hvert 10. barn – eller 100.000 børn i Danmark – oplever seksuelle krænkelser. Kun godt 200 sager anmeldes ifølge Danmarks Statistik om året. For de færreste børn åbner munden og endnu færre forstås.

Vi er i Danmark blevet gode til at have et beredskab, når børnene og de unge mennesker *har* fortalt. Der skal lyde et rungende tak til

de nyetablerede børnehuse, politiet, sundhedsmyndighederne og de sidste to regeringer, som ihærdigt har arbejdet på at sikre bedre vilkår for krænkede børn. Og vi er som samfund nået langt. Når først det bliver sagt.

Det næste store arbejde bliver at få børnene *til* at fortælle. At få dem til at forstå, hvad voksne må og ikke må med deres krop. At få dem til at vide, hvor de kan henvende sig. At få dem til at turde fortælle uden at frygte, at verden vælter alt for meget. At få dem til at erkende, at alle – også krænkerne – har bedst af, at krænkelserne afsløres, stoppes og forhindres.

Det er det, der er meningen med denne håndbog. Den skal hjælpe fagpersoner og andre voksne til at få børn til at sætte grænser for deres krop, og hvad andre må gøre med den. Ligesom den skal hjælpe med at få børn til at fortælle, hvis nogen har krænket dem. Og så skal den ikke mindst give anvisninger til, hvor man går hen, når man som voksen har en mistanke. Eller når man som barn ikke vil finde sig i flere overgreb.

Tak til livseksperter og fageksperter, der har beriget denne bog. Uden jer ingen bog. Og tak til de mange gode mennesker, der har været med til at finansiere denne bog, så den kan downloades gratis. Uden jer ingen bog.

Dette er ikke fornøjelig læsning. Men nødvendig. Jeg håber, du tåler det. God læselyst.

*Med venlig hilsen
Lisbeth Zornig Andersen*

INDLEDNING

Anna, 33 år:

„Jeg skulle kunne have tillid til en eller anden person, én, der ville have turdet spørge ind til og se bag om facader. Måske noget information i folkeskolen omkring, at et barn aldrig er skyld i ting som disse. Og hvor forkert det er. Al den information man overhovedet kunne komme med, så jeg på en eller anden måde ville vide, hvad der er rigtigt og forkert. Børn tror jo, at det, deres forældre gør, er det rigtige.“

Anna blev krænket af sin stedfar, fra hun var 13 år, indtil hun blev 25. Han flyttede, med Annas mors godkendelse, sin seng ind på Annas værelse, så han kunne gøre, „*hvad han ville, når han ville det*“.

Det er først som voksen, at Anna har fået hul på at tale med andre om de seksuelle krænkelser og den fysiske og psykiske vold, som hendes barndom var fuld af, og i ovenstående citat reflekterer hun over, hvad der kunne have hjulpet hende til som barn eller ung at fortælle nogen om krænkelserne, mens de stod på. Hun svarer faktisk på sætningen „*Jeg ville have sagt det, hvis ...*“, der er titel og udgangspunkt for denne håndbog – altså, hvordan vi hjælper børn, der bliver udsat for seksuelle krænkelser, til at bryde tavsheden, så overgrebene stoppes, og børnene får den hjælp, de har brug for til at begynde at hele sårene.

Vi har i Danmark efterhånden fået et ret godt beredskab til at håndtere og hjælpe de børn, der får gjort deres omverden opmærksom på, at der er noget galt – børn, der får sagt, at nogen gør ting ved deres krop, som de ikke vil have. Men vi er ikke særligt gode til at spotte og hjælpe de børn, der ikke selv tager bladet fra munden, og det er desværre flertallet af de krænkede børn.

Det er svært at komme med et eksakt tal på, hvor mange børn i Danmark, der bliver udsat for seksuelle krænkelser, men ifølge undersøgelser fra blandt andet SFI¹ og SPOR,² oplever omkring 10 pct. af alle børn seksuelle krænkelser. Det vil sige, at i gennemsnit har et eller to børn i hver folkeskoleklasse været udsat for overgreb. Men ud af disse er det formodentlig kun 10-20 pct., der får hjælp. Det kan man blandt andet læse i SFI's undersøgelse „Børnemishandling i hjemmet“, hvor det fremdrages, at hvis 100 unge fortæller, at de på et tidspunkt har været udsat for overgreb, så har de sociale myndigheder kun registreret 20 af dem, eller hver femte. En hovedforklaring på det er, at de fleste overgreb aldrig bliver opdaget.

Således udformede Huset Zornig i 2014 en kvalitativ undersøgelse, der kunne hjælpe os med at afdække, hvad der skal til for at børn, der bliver krænket, fortæller det til nogen. Formålet var gennem interviews med voksne, der var blevet krænket som børn, at afdække positive og negative forløb for derved at udtrække en viden, som kunne bruges til at styrke indsatsen over for seksuelt krænkede børn fremover. Undersøgelsen, der fik titlen „Seksuelt krænkede børn – Om børn, der har svært ved at fortælle, og voksne, der har svært ved at forstå“, kan downloades gratis fra Huset Zornigs hjemmeside³, ligesom der jævnligt vil blive refereret til undersøgelsen i denne håndbog.

I undersøgelsen blev 35 kvinder og mænd i alderen 18-61 år interviewet. 20 af dem fortalte om krænkelserne, inden forældelsesfristens udløb, mens 15 ikke sagde noget – eller først sagde det efter forældelsesfristens udløb. I rapporten følger vi skridt for skridt deres oplevelser, som de havde undervejs, om deres liv i dag, og spørger dem, hvilken hjælp de kunne have tænkt sig, da krænkelserne stod på. Således danner undersøgelsen grundlag for en række anbefalinger til

1 Børnemishandling i hjemmet, SFI, 2010

2 Hvor er det godt du er her, SPOR (Landsforeningen for voksne med senfølger af seksuelle overgreb), 2015

3 Lisbeth Zornig Andersen, Mikael Lindholm og Bettina Smed: Seksuelt krænkede børn – om børn der har svært ved at fortælle og voksne der har svært ved at forstå, Huset Zornig 2015

en styrket indsats over for alle involverede – det vil sige børnene selv, de professionelle, der arbejder med udsatte børn som socialrådgivere, politi, lærere, pædagoger, læger, m.m., men også pårørende og andre voksne omkring børn.

Mange af respondenternes anbefalinger gik på, at der skal en større, landsdækkende oplysningsindsats til – over for børn såvel som voksne. Børnene skal ifølge anbefalingerne fra en ganske tidlig alder undervises i deres rettigheder i, hvad andre mennesker må og specielt ikke må gøre med deres kroppe, og hvor de skal henvende sig, hvis det alligevel sker. De voksne – fagpersoner som pårørende – skal vide mere om, hvordan de håndterer de krænkede børn, både hvordan de gennem børns adfærd, udsagn, tegninger eller skolestile spotter de børn, der bliver krænkede, og hvordan man håndterer en mistanke og taler med barnet, samt hvor man henvender sig og hvordan, hvis et barn ikke trives.

Denne håndbog bygger tilsvarende på tidligere seksuelt krænkede børns anbefalinger. For at kunne nå så bredt ud som muligt, er håndbogen gratis, således at alle studerende, alle for længst færdiguddannede socialrådgivere, pædagoger, lærere, læger, tandlæger, politibetjente, etc., kan downloade den uden omkostninger eller selv få den trykt til hylden på kontoret. Da det kræver mandetimer at researche, interviewe og skrive en bog, tog Huset Zornig initiativ til at crowdfunde omkostningerne til projektet – og det lykkedes! 189 fantastiske privatpersoner, foreninger og virksomheder valgte at støtte med større og mindre beløb. Det er takket være dem, du læser dette.

I Huset Zornigs undersøgelse af de seksuelt krænkede børn kaldes bidragsyderne for respondenter, som er den korrekte term i forbindelse med undersøgelser af den type. Her i håndbogen – ligesom på Huset Zornigs kurser, seminarer, foredrag og konferencer – kaldes de livseksperter. Og hvorfor så det? Fordi de er eksperter i deres eget liv, i det emne, de taler om. De ved bedre end andre, hvordan f.eks. et seksuelt overgreb påvirker et menneske. Det er derfor vigtigt at

lytte til dem, hvis man vil vide, hvordan en indsats skal tænkes for at fungere bedst, og hvordan systemet kan blive bedre til at hjælpe og støtte krænkede børn – og eventuelt deres familier. I håndbogen her vil du derfor møde livseksperter, der i undersøgelsen „Seksuelt krænkede børn“ går under betegnelsen respondenter.

Håndbogen, som du sidder med i hånden, er bygget op af 11 kapitler, hvert med sit fokus. Efter gennemgangen af alle de centrale temaer, kommer der en sektion med supplerende materiale, herunder et afsnit med gode råd til børn, som har brug for hjælp – et afsnit, der kan printes særskilt og gives videre til børnene selv. Endelig er der en oversigt over, hvor man som voksen – fagperson eller pårørende – kan henvende sig, hvis man har brug for hjælp samt forslag til supplerende faglitterært, skønlitterært eller digitalt materiale, hvor man kan søge yderligere viden om emnet.

Håndbogen har fokus på de børn, der har brug for hjælp nu. Derfor går den ikke i dybden med, hvad det på sigt betyder for et menneskes livskvalitet at være blevet misbrugt som barn. Det er udførligt beskrevet i andre undersøgelser. Fælles for dem er, at det ikke er behagelig læsning. Ifølge Socialstyrelsen udvikler mellem 60 og 80 pct. børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, senfølger som voksne. Senfølger, der – udover dårlig livskvalitet for den enkelte – indirekte koster det danske samfund milliarder hvert år i form af overførselsindkomster, herunder sygedagpenge og førtidspension, behandling for alkohol- og stofmisbrug, ophold på krisecentre, psykiatriske og somatiske behandlingsforløb, indlæggelser og efterværn gennem distriktpsykiatrien og socialpsykiatrien.

Ifølge SPOR's notat om sociale og økonomiske konsekvenser af senfølger efter seksuelle overgreb fra 2015, „Hvor er det godt du er her!“⁴, er prostitution en af de mestingsstrategier, mange senfølgerramte bruger, fordi de her oplever en form for kontrol med de

4 Hvor er det godt du er her, SPOR, 2015

overgreb, de nu igen påfører sig selv. Andre tackler de psykiske smerter ved at blive misbrugere af stoffer eller alkohol, og når man taler om psykiske lidelser som konsekvens af krænkelserne, er listen over typiske diagnoser lang: psykoser, skizofreni, PTSD, dissociative lidelser, depression, angst, selvskadende adfærd og spiseforstyrrelser.

Her handler det imidlertid om, hvordan vi hjælper børnene, mens de stadig er børn, mod seksuelle krænkelser. Og for lige at få definitionerne på plads er her Red Barnets beskrivelse af, hvad seksuelle krænkelser af et barn kan bestå af:

OVERGREB

Ifølge loven kan et seksuelt overgreb mod et barn eller en ung være*:

DET STRAFBARE OVERGREB

- ▶ Samleje eller andet seksuelt forhold med børn under den seksuelle lavalder (<15 år)
- ▶ Samleje eller andet seksuelt forhold mellem unge under 18 år og ældre familiemedlemmer/søskende (incest)
- ▶ Samleje eller andet seksuelt forhold mellem unge under 18 år og adoptivforældre, plejeforældre eller andre opdragere eller undervisere
- ▶ Samleje eller andet seksuelt forhold med unge under 18 år, hvis det udløser betaling (prostitution)
- ▶ Brug af børn og unge under 18 år som pornomodeller
- ▶ Blufærdighedskrænkelser af børn og unge under 18 år (beføling, blottelse eller sjofelt sprog)
- ▶ Voldtægt af børn og unge under 18 år

* Når voksne krænker, Red Barnet, 2014

Fortsættes ...

DET PSYKOLOGISKE OVERGREB

Udover teksten i lovgivningen bør man også definere et seksuelt overgreb ud fra dets psykologiske konsekvenser. Eksempelvis er det ifølge loven strafbart, når en 14-årig har sex med sin 21-årige kæreste, selvom det psykologisk set ikke kan betragtes som et seksuelt overgreb. De to unge mennesker er måske ligebyrdigt forelskede og har sex, uden at det handler om den 21-åriges udnyttelse af en mindreårig. I en sådan situation vil der derfor ikke være tale om et psykologisk overgreb.

Til gengæld vil et ikke-strafbart overgreb omvendt kunne kaldes et psykologisk overgreb. Det kan f.eks. være, hvis en ældre mand danner et venskab med en 15-årig på internettet for senere at overtale hende til sex. Selvom det seksuelle forhold ikke er strafbart, kan det i høj grad opleves som et psykologisk overgreb for den 15-årige.

DET VAR MIN EGEN SKYLD, FOR JEG SAGDE JO IKKE FRA

***Når det ikke er muligt at undslippe fortiden,
uanset hvor hurtigt man løber.***

David, 25 år:

„Jeg kan kun tydeligt huske to gange, hvor det er sket, fordi det står sådan lidt uklart for mig – men jeg kom hjem til ham, og han gav mig 5.000 kroner. Så jeg er jo egentlig prostitueret, hvis man kan sige det sådan. Han kommer op i mig, og han havde sådan et klamt overskæg og kysser mig på ryggen. Det var meget ubehageligt, men jeg sagde ikke fra. Jeg ved ikke, hvorfor jeg ikke sagde fra, men det gjorde jeg ikke. Jeg kom til at føle, at det var min egen skyld.“

David er 13 år, da overgrebene fra hans mors kæreste, Omar, kulminerer i fuldbyrdet voldtægt. Det er rædselsfuldt, men David fortæller det ikke til nogen, ligesom han ikke har fortalt om alle de foregående gange, hvor Omar har givet ham intimmassage eller på anden vis pillet ved ham. Han overvejer ikke et sekund at fortælle nogen om overgrebene – i stedet bliver de bare gemt væk indeni sammen med alle de andre svigt og dårlige relationer, hans barndom har været en tour de force i.

Davids historie begynder i et socialt boligbyggeri, hvor han vokser op, først sammen med sin mor og fire år ældre søster Anna, og senere sammen med sin seks år yngre lillebror, Martin. Familiestrukturen er kaotisk, børnene er overladt til sig selv, mens moderen tilbringer tid på de lokale værtshuse i selskab med skiftende mænd. Mens Anna bor hjemme, fungerer hun som den primære omsorgsperson for

David, og det er også hende, der som fem-seks årig selv koger havregrød til ham, som hun mader ham med ind gennem tremmesengens ribber. Da Anna flytter til sin aflastningsfamilie, overtager 10-årige David rollen som omsorgsperson for lillebroderen.

Familien har altid været i myndighedernes søgelys, og alle tre børn har haft aflastningsfamilier gennem hele opvæksten, men moderen styrer med hård hånd, hvornår børnene må komme på weekend hos aflastningsfamilierne, alt efter hvad der passer hende. Ifølge David har hans mor generelt krammet på sagsbehandlerne. Hun sender bl.a. David i banken med en fuldmagt, når kontanthjælpen er gået ind, og når han kommer hjem med pengene, fortæller hun sagsbehandleren, at David er blevet overfaldet og røvet – hvorfor de har brug for flere penge. David har ikke tal på de gange, han er blevet „overfaldet“.

„Min mor er bare så latterligt klog, at hun kan sno diverse instanser om sin lillefinger – hun kunne gøre, hvad der passede hende. Derhjemme slog hun os ikke, men hun var behård psykisk og verbalt – alting var altid Martins eller min skyld, og jeg gjorde altid, hvad der blev sagt, fordi jeg havde ikke lyst til at finde ud af, hvad der ville ske, hvis jeg ikke gjorde det. Hun kunne komme helt ind under huden på én og sige ting, der gjorde virkelig ondt.“

Gennem hele sin opvækst har David vidst, at hans far døde i en bilulykke, men nytårsaftensdag år 2000, da han er 10 år, dukker en mand op i huset hos dem. Han kommer tidligt på dagen. David når ikke rigtig at opfatte, hvem han er, og hvad han vil, før han er væk igen. Da han er gået, siger moderen henkastet, at det forresten var hans far, der havde været på besøg. Samme aften er 10-årige David alene hjemme med sin da fire-årige lillebror. Det er der ikke noget unormalt i, men det er unormalt, at moderen, da hun kommer hjem klokken tre om natten, pludselig begynder at lave mad og vækker drengene, så de kan spise sammen. Den nat husker David som en af de gode oplevelser med moderen.

„Efter det begyndte jeg at se min far, og jeg tog også op til ham – dengang var han normal. Anna og jeg flygtede også derop en gang, og det var egentlig planen, at jeg skulle blive der, men jeg blev trukket hjem igen. Jeg husker ikke hvorfor.“

Den lille familie flytter konstant. Dengang flyttede sagsakterne ikke med fra kommune til kommune, så hvis moderen syntes, at der var kommet lidt for meget fokus på familien fra myndighedernes side, eller hun skyldte nogle penge, skyndte hun sig at hoppe videre til næste kommune. Som regel flytter de til en ny mand, hvilket er super de første fire-seks dage – men så er festen også slut. Som voksen har David gennem Folkeregisteret tjekket, hvor mange adresser han egentlig har været registreret på – tallet er 36. Og når han tæller antallet af folkeskoler, han igennem tiden har frekventeret – og som han kan huske – når tallet op på 16.

En gang oplever David – da han er 8-9 år gammel – at han og hans storesøster Anna bliver fjernet fra hjemmet og placeret på en akut-institution, hvor de får forbud mod at se deres mor. Men lykken er kort, efter ganske få dage sendes de hjem igen. David mener, at moderen som altid er kommet med en god forklaring, myndighederne har valgt at tro på. En anden gang er han og hans lillebror Martin på ferieophold på en gård, hvor værtsparret er meget bekymrede og ringer rundt for at hjælpe drengene til at blive fjernet. Men de ender alligevel med at komme hjem til mor, fordi Martin udtrykker ønske om at komme hjem. *„Det var første gang, jeg åbnede op, men vi kom hjem igen, fordi Martin ville hjem. Han tissede i sengen, og idéen døde lidt der, desværre. Og alligevel ville jeg gerne hjem, fordi jeg have en ansvarsfølelse for at passe på min mor. Det var ambivalent – på den ene side ville jeg gerne være hjemme og på den anden side – fuck, hvor ville jeg ikke være hjemme.“*

Davids mors misbrug eskalerer. Fra han er ca. 12 år, er hun påvirket hver dag. Stofferne gør hende med tiden psykotisk, så hun ryger ind og ud af psykiatriske afdelinger. Når hun er indlagt, passer drengene

som regel sig selv. Deres aflastningsfamilier har ganske vist sagt, at de altid kan ringe eller komme, men det gør de aldrig – de er jo vant til at klare sig selv.

Moderen truer gentagne gange med at begå selvmord, hvis drengene forsvinder, og gør da også alvor af at forsøge et par gange:

„Hun skar sig i håndleddene. Det var mig, der tørrede blodet op og ringede efter hjælp. Det var der, jeg første gang blev rigtig sur på hende, fordi jeg fandt flydende metadon og sprøjter under hendes sofa, hvor jeg spurgte hende, om det var hendes, hvilket hun benægtede. Jeg sagde, at hvis du lyver over for mig igen, så snakker jeg ikke mere med dig. Og så løj hun igen. Og det er der, som 14-15 årig, jeg sidst havde en reel samtale med hende.“

Når moderen ikke er hjemme, går dagene med at spille Playstation. Deres Playstation har de fået af en af moderens mange mænd – det er en generel ting, at mændene giver drengene gaver for at vinde moderens gunst – og i modsætning til den normale procedure, får de rent faktisk lov til at beholde den i et stykke tid. De får altid flotte julegaver, men hvert år omkring tre dage efter juleaften er der „indbrud“ i hjemmet, hvor julegaverne forsvinder. Og mor har igen råd til stoffer.

Da David går i 5. klasse, får hans mor en ny kæreste. Omar er gift og har børn, som han forsørger ved at pushe stoffer. *„Han var egentlig rar, men på sådan en klam måde. Det er lidt mærkeligt, for jeg har egentlig været gammel nok til at gøre modstand på den ene eller anden måde. Han kom tit og var sammen med min mor.“* På det tidspunkt er Davids mor stormisbruger, og hun nyder godt af den lette tilgang til stofferne, som hun ifølge David formodentlig betaler for med seksuelle ydelser.

En dag hvor Omar er på besøg, vil han gerne give David massage – intimmassage. *„Første gang han foreslog det, blev jeg spurgt, om jeg ville passes hjemme hos ham – jeg var ikke så god til at sige nej, så det ville jeg gerne. Han begyndte at røre mine baller, og det var meget mærkeligt,*

men jeg turde ikke sige noget – hverken til Omar eller andre. Så blev det mere og mere.“

Herefter bliver David passet hjemme hos Omar, og overgrebene eskaleres langsomt fra først med underbukser til uden underbukser for at ende med fuldbyrdet voldtægt.

Omar lever et dobbeltliv. I én lejlighed bor han sammen med kone og børn, en anden lejlighed har han indrettet til sexunivers, hvor tv’et konstant kører med porno, og hvor et af rummene er indrettet med diverse sexlejetøj og redskaber. Det er i denne lejlighed David bliver „passet“. David tør ikke fortælle nogen om overgrebene. Han føler også, at det er hans egen skyld, at han lader overgrebene fortsætte, fordi han ikke siger fra.

I lejligheden har Omar en maskine, der printer 100-kronesedler. David har fri adgang til den, og eftersom han og familien altid mangler penge, benytter han den flittigt. *„Måske var det pengene, der trak, vi havde jo ikke nogen penge“.*

Overgrebene stopper, da David og familien efter et par år igen flytter, men noget af det, som i dag står tilbage som det værste for David, er, at han i årene efter jævnligt brugte Omar som en slags pengeresource. Hvis han manglede en kasse sodavand eller et par nye sko, ringede han til Omar, som så sørgede for, at han fik det, han havde brug for: *„Jeg ved ikke, om det ikke var gået op for mig, men jeg havde ingen problemer med at ringe og sige, at han skulle købe tre kasser sodavand, hvis jeg skulle holde en fest. Senere er det dét, der har fyldt mest i mit hoved – jeg har nok ikke forstået, hvad der egentlig er sket, før inden for de sidste par år.“*

For David er der ingen tvivl om, at hans mor var vidende om overgrebene, som formodentlig har været en del af handlen med Omar – sex med David versus stoffer. I forhold til lillebroderen ved David med sikkerhed, at Martin kom væk i tide – han kom som syv-årig i

aflastningsfamilie for siden at flytte hjem til sin biologiske far. Men David er ikke i tvivl om, at Omar har haft fat i flere børn: „Hans hjem var indrettet som et bordel. Jeg tror, at han var til alt, der havde en puls – undtagen egne børn.“

Da David er 14 år, kommer han i pleje i et par år. Det går i lang tid godt, plejeforældrene er lidt gammeldags, men meget søde, og David opfører sig ordentligt over for dem. Men så en dag vælger David at låne plejefaderens cykel uden at spørge om lov, og cyklen punkterer på turen. „Da jeg kom hjem, lagde jeg mig til at sove, men blev vækket ved, at han råbte og skreg, og han prøvede at kvæle mig“. Den havde jeg ikke set komme, det var et kæmpe chok. Men det største chok var faktisk, at min plejemor ikke gjorde noget.“

David får vredet sig fri og flygter til sin søster, Anna, der tager affære og sørger for at få taget billeder af mærkerne på halsen, som de sammen går til politiet med. Anmeldelsen resulterer ikke i en dom, men David ved, at plejeforældrene i dag ikke må have plejebørn.

I månederne efter bor han hos Anna, før han får et værelse anvist af kommunen i en stor lejlighed, som han skal dele med et par jævnaldrende piger. Her får han tilknyttet nogle rigtigt gode kontaktpersoner fra det lokale socialcenter – dem har han stadig kontakt med i dag – men bofællesskabet med pigerne fungerer ikke, og de ender begge med at flytte. „Jeg kommer hjem en dag, hvor jeg har glemt min nøgle, og mine roomies har låst døren og sidder og griner af mig inde i stuen. Jeg har altid haft nogle temperamentsproblemer og vælger så at springe gennem ruden. De ringer efter politiet, som kommer, men der sker ikke noget.“

Herefter bor David alene i lejligheden.

I denne periode starter David på flere forskellige uddannelser, han får generelt gode karakterer og gode udtalelser, men han dropper ud af alle uddannelserne, da han i stedet bruger sin tid på dels at ryge

hash med vennerne og dels at være fuldtidsfar for den jævnaldrende khat-afhængige genbos fire børn. Den yngste af børnene er da kun et år, og han ved fra børnenes moder, at de i dag alle er fjernet fra hjemmet.

Som 18-årig bliver David – som resultat af et one night stand – far, og efter et år med diskussioner om samvær med barnets moder, stikker han sydpå. I de følgende år bor og arbejder han i flere forskellige lande, hvilket betyder, at han i dag taler flydende tysk og engelsk, samt kan gøre sig gældende på bulgarsk. I dag ser David sin søn, men af forskellige årsager ikke så meget, som han gerne vil.

I 2012 er han i forbindelse med en anmeldelse for vold et smut i Danmark, hvor han også når at besøge Skanderborgfestivalen. Her møder han Josefine, og det siger bang – 14 dage senere er han flyttet hjem til Danmark til den by, hvor hun bor. I dag bor de sammen og snakker om at åbne deres egen restaurant. David har i de forløbne år taget en to-årig HF på syv måneder med topkarakterer og er gået i voksenalære. Hans store drøm er egentlig at arbejde med udsatte unge som pædagog, men et par voldsdomme forhindrer ham i at komme ind på studiet – og derefter i at få lov til at arbejde med de unge.

Det er også først nu, hvor der egentlig er styr på livet, og hvor David på mange måder har fået det godt, at det er blevet rigtig svært for ham. For pludselig er der blevet plads til alt det grimme – det presser mere og mere på.

Det er nogle år siden, David for allerførste gang sætter ord på krænkelserne. Han fortæller det til sin storesøster, Anna, der reagerer ved at sige: „Nej“. David spørger: „Hvad mener du med ‚Nej‘?“, men Anna er ikke interesseret i at svare. David bliver sur, skuffet og ked af det, men det er slutningen på den samtale.

Da han et år senere – han er da 24 år – prøver at tage emnet op med Anna igen, går samtalen lidt bedre. Han får forklaret hende, hvad den

sidste samtale gjorde ved ham, og hun undskylder. Men de går ikke i dybden med, hvad der egentlig skete.

Han fortæller det også en aften til sine venner. De reagerer ved at kalde ham en luder. Deres reaktion skræmmer David meget, men han prøver alligevel igen med en anden ven, som bare lytter, hvilket er lige præcis det, han har brug for. Når han vælger at fortælle vennerne om det, handler det ikke så meget om et indre behov for at lette låget på kedlen, men mere om en følelse af at skyldte sine venner sandheden: *„Jeg følte ikke, at jeg havde givet mig fuldt ud som ven. Jeg følte, at jeg skyldte mine venner, at de vidste det – at de har mødt den rigtige mig. Nu kender de mig og forstår måske bedre, at jeg er den, jeg er i dag“.*

Og netop følelsen af at være gemt bag utallige facader har indtil for nyligt været ekstremt dominerende. Specielt derhjemme, i forhold til hans kæreste Josefine, er der blevet lagt låg på følelserne. David har aldrig vist hende, hvor ulykkelig og tom han tit har følt sig, fordi – som han siger – det jo bare er meget nemmere at være glad.

„Jeg viser ikke følelser og sådan noget herhjemme. Jeg dur ikke til det. Jeg er sådan lidt følelseskold, faktisk. Sådan, at hvis Josefine græder, så går jeg ind i et andet rum. Hun har aldrig rigtigt fået en forklaring på, hvorfor tingene er sådan. Jeg har bare sagt til hende, at jeg har det træls med følelser – jeg gider det ikke. Sådan lidt machoagtigt, uden at være det“.

Men David kan mærke, at der er sket noget den seneste tid, at det hjælper ham at fortælle om opvæksten og overgrebene, og at vejen frem for ham – i hvert fald, som det ser ud lige nu – er at fortælle andre om det svære og forhåbentlig derved hjælpe dem. Presset på skuldrene er blevet lettere. Så sent som op til samtalerne til denne bog havde David det svært med at tale om fortiden. Blandt andet sendte han en sms til Huset Zornig, der meget tydeligt beskriver, hvordan det kan føles at være en voksen, der blev seksuelt krænket som barn:

„Jeg er ikke god til følelser.
Hvad skal jeg sige? – jeg siger ikke noget til nogen.
Jeg er ikke god til følelser?
At jeg ikke stoler på folk – ingen 100% overhovedet.
At jeg er tryghedsnarkoman?
At jeg er bange for at smide min „fremtid“
(eller mangel på samme) på gulvet?
At jeg har dødsangst 24 timer i døgnet.
At lige så glad og frisk som jeg virker,
lige så død og kold er jeg indvendig?
At alle diverse instanser, kontaktpersoner, lærere,
kontaktpersoner osv. altid har sagt, at jeg med mit
multibegavede hoved burde gøre mere. Blive til mere. Når det
eneste der kører rundt i det såkaldt intelligente hoved er det
sørgelige individ, der kneppede mig med min mors viden?
Følelsen af hans endnu mere ulækre overskæg på min ryg?
At jeg er bange for min egen evne til at sætte facader op?
Bange for min evne til at holde folk væk.
Bange for at være tjener resten af mit liv.
Bange for ikke at gøre en forskel.
Jeg er bange for følelser, bange for det meste faktisk.
Jeg gider ikke være bange mere.
Vil bare gøre en forskel.
Fixe hullerne.
Gøre mere.
Blive mere.“

HVAD SKAL FÅ MIG TIL AT UNDRES?

Hvordan opdager man, at et barn bliver seksuelt krænket?

Er der specifikke tegn eller signaler, man skal se efter?

Kan man forvente, at barnet i sin adfærd eller handlinger altid udviser symptomer på overgrebene?

Blandt fagpersoner er der bred enighed om, at man ikke kan lave entydige lister over, hvordan børn, der udsættes for seksuelle krænkelser, reagerer, og hvilke signaler, de udsender. Der findes titusinder forskellige slags overgreb og måder at begå dem på. Derfor findes der også et utal af måder at reagere på et overgreb.

Helene Jansen, psykolog på Sexologisk Klinik, Rigshospitalet, forklarer her, hvorfor man kun kan bruge denne slags lister som baggrundsviden:

„Børns reaktioner er forskellige både i forhold til alder, omfanget af overgrebet og relationen til den, som har forgrebet sig på dem. Der kan være fysiske, psykiske og sociale og adfærdsmæssige reaktioner. Flere børn reagerer først, når afsløringen er sket. Mens overgrebene står på, holder de sammen på sig selv med henblik på at sørge for, at overgrebene ikke afsløres eller med henblik på at overleve. Det lader sig ikke gøre at udpege enkelte symptomer eller et symptommønster som indikation på et seksuelt overgreb. Reaktioner og symptomer på et seksuelt overgreb kan være forskelligartede og mangetydige og i mange tilfælde helt fraværende. Derfor er en fyldestgørende symptomliste på seksuelle overgreb ikke mulig. Faren ved at lave symptomlister kan være, at vi sporer ind på nogle overgreb og på nogle reaktioner, mens vi får lukket øjnene for meget andet“.

På trods af listernes mangelfuldhed finder man alligevel i det meste materiale om krænkede børn, herunder Red Barnets og Socialstyrelsens, netop mere eller mindre eksplicite lister over signaler og tegn – det pointeres dog altid, at listerne ikke er udtømmende. Grunden til, at man fremstiller dem, er naturligvis, at området er så ekstremt komplekst og diffust, at man er nødt til at forsøge at konkretisere det for at give de voksne omkring børnene nogle redskaber at arbejde med.

Således vil også denne håndbog gengive et par lister, som kan hjælpe læseren til at skærpe sine sanser og opmærksomhed på, hvordan børn opfører sig, eller hvad de udstråler. Men herudover vil der også være eksempler fra de 35 livseksperter, som Huset Zornig talte med i forbindelse med undersøgelsen „Seksuelt krænkede børn“, der forhåbentlig kan udvide forståelses- og inspirationsrammen for, hvordan børn kan finde på at reagere.

Men inden vi går i gang med eksemplerne, vil vi kort vende tilbage til Davids historie⁵. David mener ikke, at han ændrede adfærd eller på anden måde viste tegn på, at han blev misbrugt, da krænkelserne begyndte. Det gjorde han ikke, fordi han på det tidspunkt ikke selv så overgrebene som noget særligt – de var bare endnu et svigt i den endeløse række af omsorgssvigt, som havde udgjort hans hverdag, siden han blev født. Så hvis man skulle have haft mulighed for at spotte ham, skulle man have set efter mere generelle tegn på manglende trivsel og omsorgssvigt. Hvilket illustrerer, hvor vanskeligt det kan være at hjælpe børn, der bliver seksuelt krænket.

Imidlertid viser nogle børn tegn og symptomer på krænkelserne. I Red Barnets hæfte, „Når mistanken opstår⁶ – om seksuelle overgreb på børn og unge“, er der en liste over, hvilke signaler børn udsat for omsorgssvigt, mistrivsel eller seksuelle overgreb kan udsende.

⁵ Se kapitel 1.

⁶ Bagerst i bogen finder du litteraturliste samt links til, hvor du kan finde materialerne.

SIGNALER PÅ MISTRIVSEL OG OMSORGSSVIGT

Hvad enten de skyldes seksuelle overgreb eller andre forhold hos et barn, kan signaler på mistrivsel og omsorgssvigt f.eks. være:

- ▶ Grådlabilitet og angst.
- ▶ Koncentrationsbesvær og problemer med at skabe sociale kontakter.
- ▶ Manglende lyst til eller angst for at være på bestemte steder, f.eks. gå i skole eller fritidsklub, være hjemme eller være sammen med bestemte personer.
- ▶ Tab af troen på sig selv, usikkerhed og selvudslettende opførsel.
- ▶ Trækken sig tilbage fra vennerne eller barnet holder op med at gå ud.
- ▶ Problemer med at falde i søvn, dårlig søvnkvalitet eller gentagne mareridt.
- ▶ Forringet tale eller indlæring – barnet kan måske ikke huske ord eller begynder at stamme.
- ▶ Modvilje mod at tale om bestemte ting, bestemte hemmeligheder.
- ▶ Tab af ellers indlærte færdigheder og evnen til at gøre ting, som han eller hun kunne tidligere.
- ▶ Svigtende appetit eller usædvanlig svigtende appetit.
- ▶ Selvskadende eller aggressiv adfærd.
- ▶ Urenlighed med tis og afføring.
- ▶ Seksualiserende sprogbrug eller overdreven fokus på sex, som ikke svarer til det aldersmæssigt normale. F.eks. hvis barnet gør overdrevne seksuelle tilnærmelser, blottes sig eller rører ved sig selv foran andre.
- ▶ Psykosomatiske tegn som gentagen mavepine eller hovedpine.
- ▶ Fysiske tegn som urinvejsinfektioner, blod ved kønsorganerne mv.

Kilde: www.redbarnet.dk

SOCIALSTYRELSENS LISTE OVER TEGN OG REAKTIONER PÅ SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN OG UNGE

I Socialstyrelsens hæfte, „Den professionelle tvivl – Tegn og reaktioner på seksuelle overgreb mod børn og unge⁷“, finder man en grundig udviklingspsykologisk og tilknytningsteoretisk vejledning i at opspore børn udsat for seksuelle overgreb. Hæftet kan hentes gratis på deres hjemmeside, og det kan anbefales at anskaffe hæftet, hvis man søger den mere teoretiske tilgang til emnet.

Her låner vi deres liste over en række mulige sociale og adfærdsmæssige tegn, signaler, reaktioner, symptomer og indikatorer på seksuelle overgreb. Der sondres mellem de tegn og reaktioner, som henholdsvis småbørn, mellemstore børn og teenagere kan udvise. Listen er ikke udtømmende.

SOCIALE OG ADFÆRDSMÆSSIGE TEGN

SMÅBØRN

- ▶ Ændring i adfærd
- ▶ Seksualiseret adfærd
- ▶ Overdreven/tvangspræget onani
- ▶ Usædvanlig interesse i og viden om seksualitet ud over alders- og udviklingsmæssigt niveau
- ▶ Koncentrationsvanskeligheder
- ▶ Leg med dukker, hvor seksuelle overgreb illustreres
- ▶ Regredierende adfærd, babysprog
- ▶ Udadreagerende, aggressiv adfærd, sparke, slå, bide
- ▶ Hyperaktivitet
- ▶ Følelse af frustration og vrede

7 Bagerst i bogen finder du litteraturliste samt links til, hvor du kan finde materialerne.

- ▶ Frygt for og modvilje mod bestemte personer eller steder
- ▶ Umotiveret gråd
- ▶ Koncentrationsvanskeligheder ift. leg og samvær med andre
- ▶ Tavshed
- ▶ Påførelse af selvforskyldt smerte, banke hovedet ind i ting, trække i hår, skære i sin krop eller billeder

MELLEMSTORE BØRN

Mellemstore børn vil udvise de samme sociale tegn og symptomer som småbørn. Herudover:

- ▶ Indlæringsvanskeligheder, manglende koncentration
- ▶ Udvide voksen seksuel adfærd, gå forførende, flirtende
- ▶ Påfaldende påklædning
- ▶ Begyndende selvdestruktiv adfærd
- ▶ Tab af kompetencer
- ▶ Begyndende udvikling af beskyttelsesstrategier
- ▶ Mobning
- ▶ Begyndende selvmordstanker

TEENAGERE

Teenagere vil udvise de samme sociale tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn. Herudover:

- ▶ Selvskadende adfærd, cutting, selvmordstanker og forsøg
- ▶ Spiseforstyrrelser
- ▶ Alkohol og stofmisbrug
- ▶ Udvide pseudomodenhed
- ▶ Hemmelighedsfulde, skamfulde
- ▶ Udvikling af specielt kropssprog, kropsholdning, gangart

Kilde: www.socialstyrelsen.dk

LIVSEKSPERTERNES KONKRETE EKSEMPLER PÅ HVILKE TEGN OG SIGNALER, BØRN UDSENDER

Men hvordan kommer signalerne og tegnene konkret til udtryk? I det følgende lader vi tidligere seksuelt krænkede børn, nu voksne, fortælle om nogle episoder i deres børneliv, hvor de mere eller mindre bevidst forsøgte at fortælle deres omverden, at noget var galt.

Maria, i dag 27 år, oplevede seksuelle krænkelser fra sin far. Hun fik bl.a. et barn med ham, samt blev solgt til diverse kunder og børnepornoproducenter. Her fortæller hun om en særlig oplevelse i fritidsordningen, der stadig sidder dybt i hende. (Læs mere om Maria i kapitel 9).

„Da jeg var syv-otte år og legede med nogle børn i pudrummet, bandt jeg en pige til ribben. Hun begyndte at græde, og jeg blev fløv. Jeg blev skældt ud af pædagogen, og de ringede efter min mor, og så blev jeg hentet. Jeg kan ikke forstå, at hun som pædagog ikke kunne se lidt dybere. Ubevidst forsøgte jeg at vise, hvad der skete med mig. Selvfølgelig skulle der tages hensyn til den anden, men pædagogen skulle have spurgt til, om jeg havde oplevet det samme. Inden jeg blev hentet, gik jeg ud på toilettet og knaldede mit hoved ned i betongulvet for at få lidt rarere opmærksomhed. Og så fik jeg lidt trøst. Det er vigtigt, at det ikke bliver en bebrejdelse af barnet, at man ikke gør det til noget forkert. Det jeg oplevede hos Vagn følte forkert, og det bekræftede pædagogen, at det var med sin reaktion.“

I legen binder Maria sin kammerat på samme måde, som hun er vant til, at hendes far binder hende under overgrebene, og dermed er denne opførsel et skoleeksempel på, hvordan et barn gennem sin leg udspiller nogle velkendte scener fra sin hverdag. Men pædagogen i fritidsordningen så det ikke som en scene fra et velkendt univers, hvilket nok de færreste vil gøre. Derfor handler det i høj grad om at være åben og ikke alt for hurtig på reaktionsaftrækkeren, når

vi f.eks. oplever, at børn opfører sig grænseoverskridende både i forhold til omverdenen og i forhold til sig selv. Ofte har børnene jo lært det et sted. Så i stedet for at skælde ud eller reagere negativt, kan man (også selv det ikke er ens første indskydelse) prøve at spørge ind til, hvor barnet har lært at gøre sådan, eller om det er noget, barnet selv har prøvet. (Læs mere om hvordan man spørger ind til et barn i kapitel 6 og 7).

Cecilie på 27 år oplevede seksuelle krænkelser fra en voksen nabo og hans bror, fra hun var tre år og en årrække herefter. Hun beskriver sin anderledes adfærd som særligt iøjenfaldende i gymnastiktimerne:

„Jeg kunne bestemt ikke lide gymnastik. Jeg ville ikke i bad med de andre – husker det som fælles bad. Så jeg fik lov at gå i bad alene i læreromklædningen, og det blev jeg drillet meget med. Jeg husker det tit, som om jeg mobbede, og jeg blev også selv mobbet, og det var ret hårdt for mig.“

Selvom Cecilie ikke er særlig gammel, er der alligevel sket meget med kulturen omkring idrætstimerne i folkeskolen. Tidligere var det kutyme, at børn badede sammen efter idræt, men en stigende bornerthed generelt i samfundet, samt et mere multikulturelt samfund, har betydet, at det i dag er mere almindeligt, at børnene fravælger fællesbadet. Pointen her er, at hvor aversionen mod at bade med de andre for Cecilie var en reaktion på de overgreb, hun blev udsat for, og noget man dermed som lærer havde en chance for at reagere på og spørge ind til, ville hun i dag kunne gemme sig blandt alle de andre, der heller ikke vil fællesbadet. Men på trods af at Cecilie blev drillet med det, insisterede hun på at bade alene. Det siger noget om de kræfter, der ligger bag hendes ønske – hvilket man kan lære af.

Flere andre tidligere seksuelt krænkede børn fortæller som voksne om, hvordan de ændrede sig, da krænkelserne begyndte, og de undrer sig alle over, at der ikke var nogen, der bemærkede det.

Ivana, 26 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin stedfar, fra hun var fem, til hun var 12 år:

„Jeg ændrede mig jo helt vildt, og det tænker jeg da, at folk må have bemærket – det ville jeg selv gøre, hvis et barn ændrede sig så meget på så kort tid. Jeg ved også, at der er rigtig mange underretninger, som handler om en pige, der er undervægtig, men som oplever sig selv som tyk. Det undrer mig, at der ikke skulle være nogen, som havde en tanke“.

Lotte, 24 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin far gennem to år, fra hun var 11 år gammel:

„De første år var gode. Jeg var den dygtige i klassen, men i sjette klasse, da de seksuelle krænkelser begyndte, ændrede det hele sig. (...) Indtil sjette klasse var jeg flittig, men derefter dalede det lidt. Jeg havde meget uro i kroppen, kunne ikke koncentrere mig ret længe ad gangen. Det kan jeg stadig ikke.“

Julie, 32 år, der oplevede overgreb fra et familiemedlems kæreste:

„Fra syvende klasse pjækkede jeg rigtig meget. Jeg kunne ikke lide at være i det sociale i klassen, oplevede at være forkert, også fordi jeg sjældent havde lavet lektier, havde de rigtige bøger med og så videre. Men også bare i samspillet i klassen følte jeg mig forkert.“

Men udover en ændring i adfærd, mener flere af livseksperterne, at der var tydelige tegn på, at noget ikke var, som det skulle være, og at der burde været blevet handlet på det. Sarah, 26 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra både stedfar og mor, samt mennesker, hun blev lejet ud til, siger det sådan:

„Jeg tænker, at der må være nogen, der har set noget. Vi havde ikke rent tøj på, jeg havde ikke madpakke med i skole. De aftener

jeg havde haft kunder, der kunne jeg jo nærmest ikke sidde ned dagen efter.“

Karen, 28 år, der oplevede at blive seksuelt krænkede af en række større skolekammerater fra hun var seks, til hun var 14 år:

„Jespers mor opdagede det en dag, hvor hun kom ind på værelset, mens jeg sad på en kontorstol med bukserne nede om anklerne. Hendes kommentar var, at Jesper skulle ud at spise, og at jeg skulle huske at lukke bukserne. Mor kommer lidt senere og drikker kaffe, men Jespers mor siger intet“.

Julie på 32 år oplevede seksuelle krænkelse fra et familiemedlems kæreste og senere af to pædagogmedhjælpere på det sted, hun blev anbragt. Hun fortæller her om, hvad krænkelse kom til at betyde for hendes adfærd, og hvordan to myndighedspersoner misforstod og efterfølgende misbrugte hende.

„Jeg ved faktisk ikke om det, at to pædagogmedhjælpere gik i seng med mig, gjorde nogen øredøvende forskel for mig. Jeg tænker selv, at hele det at blive set skævt til af de voksne omkring mig, på grund af mine seksuelle udskejelser, har gjort noget ved mig. Det at blive gjort så forkert, at skulle bære skyld over de overgreb, jeg gentog igen og igen på mig selv. Det at de ikke så, forstod og hjalp mig, men i stedet behandlede mig som et seksuelt monster, der selv ønskede det liv. Det at de slet ikke opdagede, at jeg, når jeg gik i seng med flere på samme dag, lukkede af, lod dem bruge min krop, og vitterlig gled ind i mig selv – måske fordi det var det eneste, jeg følte, jeg kunne, og de ville have fra mig, måske fordi jeg følte, at det var sådan man tilbagebetalte opmærksomhed, når man var mig. Det at jeg alligevel følte mig SÅ forkert og beskiddet bagefter, men faktisk ikke vidste, hvordan jeg skulle gøre tingene anderledes. Det at de var to ansatte til at varetage omsorg for mig, som hver især reagerede på den måde, jeg havde lært at være på, ved at gå i seng med mig på min egen

opfordring, det tænkte jeg slet ikke over dengang. Først som voksen, 22-årig, tror jeg, gjorde en terapeut, mens jeg var i døgnbehandling for stofmisbrug, mig opmærksom på, at jeg var et barn – og ikke nok med at jeg var et barn – jeg var et skadet barn, og de skulle netop have kendt til mine skader, de skulle have set det og reageret på det ved at passe på mig – sgu' ikke ved at skade mig endnu mere“.

HVORFOR FORTÆLLER BØRNENE DET IKKE BARE?

Hvorfor er det så svært for de børn, der bliver krænket, at få det fortalt? Er det bare fordi, der ikke er nogen, der spørger, eller er det nogle helt andre mekanismer, der gør sig gældende?

David, 25 år, der blev krænket af sin mors kæreste:

„Hvis jeg skulle have fortalt det til nogen, mens det stod på, skulle jeg have haft en objektiv person, som jeg vidste, at JEG kunne stole på – min mor kunne jo altid sno folk ... Dog ville jeg ALDRIG have sagt det, så længe jeg boede hjemme. Det ville have haft alt for uoverskuelige konsekvenser“.

Som i Davids tilfælde har de fleste børn mere eller mindre bevidste rationelle begrundelser for, at de ikke bare fortæller nogen om de overgreb, de bliver udsat for. For David betød dét at bo hjemme, at han dels var splittet mellem en ansvarsfølelse for sin mor og et behov for at komme væk og dels, at hvis han et sekund overvejede at fortælle om overgrebene, ville han have skullet forholde sig til, hvad det ville gøre ved hans eneste base. Og det blev bare for meget.

Helene Jansen, psykolog på Sexologisk Klinik, Rigshospitalet, forklarer her, at man kan skelne mellem indre og ydre faktorer som afgørende for, hvorvidt børnene kan/vil fortælle det.

„Der kan jo være nogle ydre faktorer, f.eks.: 'Jeg er bange for, at min far kommer i fængsel'. Det kan også være de indre faktorer med skyld og skam, men det kan også være, at overgrebet slet ikke har betydning for barnet endnu. At det slet ikke har fundet ud af, at 'Gud, det var egentligt et overgreb, det her'. Det er ikke

sikkert, det overhovedet har fornemmelse af, at det fætter X gjorde den nytårsaften, var et overgreb. Måske kommer det først den dag, barnet skal have sin seksuelle debut, og her mærker nogle kropslige fornemmelser, der giver erindringer til ,legen' med fætteren.“

Det interessante her er, at disse følelser/tanker kan følge det krænkede barn helt op i voksenlivet. Den konstante afvejning af, hvad det vil betyde for omgivelserne, hvis man fortæller eller anmelder overgrebene versus ens eget behov for få stillet nogen til regnskab for de smerter, han/hun har påført en, kan blive ved med at tynde. Når Helene Jansen taler om angsten for, at faderen kommer i fængsel, vil det typisk være, når barnet er blevet krænkede af denne, men hensynet kan også opstå af andre forhold. David fortæller:

„Jeg har tit overvejet at tage forbi ham (krænkeren, red.) og sige ,dav' med en kølle, men det kommer der jo heller ikke noget godt ud af. Det er først nu, at jeg overvejer at melde ham, men det kræver, at min far også får det at vide, og min far vil slå ham ihjel uden at blinke. Han er sådan lidt halvpsykopatisk på papir. Og så vil min far ryge i fængsel, og det synes jeg ikke, at han har fortjent.“

HVORFOR FORTALTE LIVSEKSPERTERNE DET IKKE SOM BØRN ELLER UNGE?

I forbindelse med undersøgelsen „Seksuelt krænkede børn“, spurgte vi vores 35 livseksperter om, hvorfor de ikke fortalte nogen om krænkelseerne, allerede dengang de begyndte. Ca. 20 af livseksperterne valgte på et tidspunkt at fortælle om det, mens andre først har fortalt om dem som voksne – enkelte har endog først sat ord på overgrebene i forbindelse med deres deltagelse i undersøgelsen. Som de vigtigste begrundelser for at børn ikke siger noget med det samme, eller slet ikke siger det, når de bliver seksuelt misbrugt, angiver livseksperterne følgende årsager, som bliver uddybet efterfølgende:

- ♦ At de var bange for, hvad der ville ske, hvis de sagde noget. Det kunne både være frygt for repressalier fra krænkerens side, og/eller angst for at familien ville gå i opløsning eller de selv kom på børnehjem.
- ♦ At de som børn ikke forstod, at handlingerne var krænkelser, som de havde ret til at afvise.
- ♦ At der ikke var nogen, der spurgte dem.
- ♦ At de skammede sig, fordi det tog dem så lang tid at opdage/indse, at det der foregik var „forkert“.
- ♦ Dyb skyldfølelse, især der, hvor børnene blev forført og først opfattede krænkelserne som omsorg, og hvor der eventuelt også har været seksuel stimulans af børnene.
- ♦ At de var bange for ikke at blive troet.
- ♦ At de havde fortrængt det – at de som børn undertrykte erindringerne om, hvad der skete.

Kun få af livseksperterne fortalte en voksen om krænkelserne, mens de stod på, hvilket bl.a. blev forklaret med, at det handler om at overleve, mens krænkelserne står på – som barn kan man ikke både mærke sine følelser, handle på dem og samtidig klare at være i en krænkelssituation. Så man lukker af for følelserne og kontakten til kroppen for at kunne komme igennem dagene.

JEG VAR FOR BANGE TIL AT SIGE DET

Når livseksperterne fortæller om, hvad det præcist var, de frygtede, der kunne ske, spænder begrundelserne fra, at de blot intuitivt vidste, at det ikke var noget „man talte om“ til frygten for at blive slået ihjel – desværre med tung overvægt på sidstnævnte.

Sille, 19 år, hvis far både selv krænkede og tvang fem af hendes brødre til at gøre det – fra hun var fem til 14 år – hvilket faderen blev idømt 12 års fængsel for:

„Min far truede os tit med, at hvis vi sagde noget, så ville han slå os ihjel. Og en dag viste han, at han mente det, da han fortalte mig, at han havde slået min hund ihjel.“

Men børns frygt behøver ikke at handle om noget så drastisk som dødstrusler. Blandt vores livseksperter var der flere, der fortalte, at en dyb, dyb skamfølelse var årsag til frygten for at sige det. Det pinlige i, at en voksen havde krænket dem seksuelt, og at nogle andre voksne skulle få det at vide, var så dominerende, at det var den følelse, de frygtede allermost.

Og så var der dem, der påtog sig ansvaret for den resterende families ro og sammenhængskraft. Sofia, 32 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra sine to fætre:

„Jeg var nok mest bange for at ødelægge min familie. Jeg var bange for at splitte min familie. At folk blev sure på hinanden og sure på mig. Jeg var bange for at såre andre.“

Linda, 45 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin stedfar:

„Dengang var det for ikke at ødelægge den gode stemning, for ikke at såre nogen, og fordi jeg var bange for, hvad der ville ske. Jeg kunne ikke overskue konsekvenserne. Jeg troede, alle var glade, hvis jeg holdt mund.“

Børn, der bliver krænket, har lært på den hårde måde, at deres følelser og behov er mindre værd end andres. Derfor er det også naturligt, at mange først tænker på, hvordan en eventuel afsløring vil påvirke en måske i forvejen skrøbelig familiestruktur, før de forholder sig til egne behov. Og som vi kan se af citaterne, har flere af vores

livseksperter prioriteret hensynet – eller det, de opfattede som et hensyn – til familien først.

Nogle af livseksperterne fortalte også om frygten for at blive anbragt. Én ting var, at de som børn var bange for at skulle skilles fra deres mor og søskende, men et andet, noget overraskende, aspekt var, at børnenes forestillinger om, hvad et børnehjem var, kunne få børnene til at tie. Om det, de associerede med ordet „børnehjem“, var noget hentet fra historiske beretninger om storøjede, sultne børn, der gik rundt i pjalter og levede under kummerlige forhold, ved vi ikke. Men hvis det er tilfældet, og hvis børn i dag stadig forbinder den slags med ordet børnehjem, foreligger der et stort oplysningsarbejde. Børn skal vide, at der er et alternativ til at bo hjemme, hvis det er for hårdt, og at alternativet godt kan være et rart, varmt og trygt sted.

En anden type frygt, som flere af livseksperterne nævner, er frygten for ikke at blive troet på – når de siger det og i forløbet bagefter. Ivana, 26 år, der blev krænket af sin stedfar fra hun var fem til 12 år:

„Jeg var bange for, hvad der nu skulle ske med min lillebror, når jeg nu var nødt til at fortælle om min stedfar. Synes generelt, det var rigtig dårligt – jeg følte mig ikke troet på. Det var lidt af alt, de formulerede det som ‚eventuelle‘ krænkelser, ‚mulige‘ overgreb, osv.“

SMÅ BØRN VED IKKE, AT DET ER ULOVLIGT

For flere af vores livseksperter tog det flere eller decideret mange år med krænkelser, før de blev klar over, at det rent faktisk var ulovligt. Hvis man er blevet misbrugt, fra man er spæd eller ganske lille, kender man ikke til andet, og så er det jo sådan dagligdagen ser ud. Således er det også ekstremt vigtigt, at børn bliver klædt på til at forstå deres rettigheder, fra de er ganske små. Læs mere om det i kapitel 6.

Sarah, 26 år, der blev misbrugt, fra hun var spæd af både stedfar og mor samt mennesker, hun blev lejet ud til:

„Fra skolealderen har jeg et eller andet sted godt vidst, at det ikke var rigtigt, det der foregik“.

Cecilie, 27 år, der blev krænket fra hun var to-tre år til syv-otte år af nogle venner af familien:

„Jeg begyndte at sætte spørgsmålstejn ved det, men sikkert først da jeg var syv-otte år og havde snakket med min mor (...)“.

Andre fortæller om, at de først blev klar over det som 14-15 årige, som 18-årige eller først helt op i tyverne. Helle, 36 år, der blev seksuelt krænket af sin far og blev udsat for fysisk og psykisk vold:

„Jeg var faktisk i starten af tyverne, da min første psykolog fortalte mig, at man godt må sige nej til sine forældre og eksempelvis selv bestemme, om man vil deltage til familiefester med mere. Det overraskede mig meget, så jeg har været helt i deres magt.“

JEG VAR FLOV, NÅR HAN RØRTE VED MIG

En del af vores livsekspertes oplevede følelsen af skam, skyld og at være forkert. Nogle, fordi de følte, at det var dem selv, der var skyld i de seksuelle krænkelser, nogle, fordi de følte kropslig lyst under overgrebene, og andre, fordi de følte, at det var vilkårene for at få omsorg og kærlighed. Og når skammen og skylden dominerer, kan det være ekstremt svært at bryde tavsheden i forhold til omverdenen.

Sofia på 32 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra sine to fætre:

„Angst. Angst for at ,nogen‘ skulle se, hvad der foregik. Det var så forbudt, men det var jo mig, der gjorde noget forkert.“

Følelsen af at være forkert og ikke fortjene andet er noget, flere livs-eksperter beretter om. Følelsen af skam, følelsen af at være ulækker, følelsen af at være forkert og flovheden over, at kroppen er en forræder, der følte lyst, fylder meget hos nogle. Ivana, 26 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin stedfar, fra hun var fem til 12 år, siger det sådan:

„Jeg var bevidst på den måde, at jeg i al fald ikke nævnte det for nogen – veninder eller familie eller ... Jeg følte, at det jeg gjorde, ikke var okay, for jeg kunne jo lide det – og DET følte jeg ikke var okay. Jeg fik også besked på, at jeg ikke måtte sige det. Han manipulerede mig til at føle lyst – det var bevidst, at han gjorde det.“

Torsten, 44 år, har oplevet seksuelle krænkelser fra sin fodboldtræner:

„Han var sød, venlig og omsorgsfuld – roste mig og var glad for mig – det var det første menneske, som opdagede, at jeg kunne noget ... Dog blev han rigtig sur og skuffet, når jeg sagde nej ... jeg blev sat af holdet. (...) Jeg var flov, når han rørte ved mig og specielt, når jeg fik udløsning – jeg var ikke bange eller vred – det var bare noget, der skulle overstås.“

Torsten eksemplificerer også en anden grund til, at nogle børn ikke fortæller om krænkelserne – hvad nu hvis krænkeren er den eneste, der udviser omsorg og kærlighed, så frasiger man sig selv dette ved at afsløre overgrebene. Som nøglebarn var Torsten meget sig selv uden omsorg fra en voksen, men det fandt han så hos sin fodboldtræner.

DE INDIREKTE RÅB OM HJÆLP GENNEM STILE, BREVE OG TEGNINGER

Kan man læse noget ud af børns tegninger eller skolestile? Hvad skal man i så fald se efter? Og hvad gør man, hvis man oplever, at barnet forsøger at signalere noget? Kan man måske bruge barnets valgte udtryksform til at komme nærmere ind på eventuelle krænkelser?

Mange af de seksuelt krænkede børn har forsøgt at fortælle om krænkelserne uden at sige det ligeud. Det kan være så skamfuldt for dem at tale om, at de bliver nødt til at udtrykke sig og formidle traumerne på anden måde. For eksempel i stile eller ved hjælp af tegninger.

Derfor er det også en klar anbefaling fra livseksperterne, de tidligere seksuelt krænkede børn, at lærere og pædagoger skal lære at tolke skjulte signaler og turde spørge ind til den sommetider meget subtile måde, krænkelserne bliver beskrevet på. Her er, hvad de mener, at voksne, der opfanger disse signaler, kan gøre for at det er lettere for barnet at få hul på hemmeligheden:

- ♦ Spørg barnet og spørg konkret – ellers siger barnet det ofte ikke.
- ♦ Det kan være nemmere at fortælle om seksuelle krænkelser, når man ikke har øjenkontakt, når man f.eks. er i en bil – „bagsædepædagogik“, hvis man spiller et spil sammen, er ude at ride sammen eller andet.
- ♦ Nogle børn har nemmere ved at fortælle, når de tegner en tegning.

- ♦ Bed dem skrive det på en seddel, som den voksne så kan læse i enrum.

Nogle af de voksne, der her fortæller om, hvordan de blev krænket som børn, fortalte dengang gennem tegninger om deres følelser og oplevelser. To af dem – Charlotte og Mikkel – har givet tilladelse til at gengive tegningerne her, og sætter samtidig lidt ord på det, de tegnede, da de var henholdsvis fire-fem år og 13-14 år.

SE TEGNINGERNE I SAMMENHÆNG MED BARNETS GENERELLE TRIVSEL

Christina bliver fysisk krænket af sin far, fra hun er baby, til hun er tre-fire år, hvorefter krænkelserne skifter form til, at Christina skal se på, mens faderen voldtager hendes mor. Den psykiske vold fortsætter på daglig basis, indtil forældrene bliver skilt, da Christina er 10 år, og hun får overbevist forældrene om, at hun skal bo hos sin mor.

Det er først som voksen, at Christina bliver bevidst om de tidlige krænkelser, og det sker, da faderen selv fortæller hende det på en yderst distanceret og ansvarsfralæggende måde. Han har uddannet sig til alternativ behandler, og mens hun ligger på hans behandlerbriks, fortæller han i tredjeperson om, hvordan „han“ misbrugte hende som lille barn.

Udefra virker familien som enhver anden middelklassefamilie med veluddannede forældre, to børn og parcelhus, men Christina mener, at hun allerede i børnehaven tydeligt signalerede, at hun ikke havde det godt – både gennem tegninger og generel opførsel. I børnehaven integrerede hun sig ikke med de andre børn og søgte ekstremt meget voksenkontakt. Hun beskriver sig selv som et meget autonomt barn, der selv ville tage tøj på, og som var vild med at overnatte hos naboen i en alder af to år, hvilket for hende er et tegn på, at hun som barn forsøgte at beskytte sig selv.

I et interview til fagbladet Børn&Unge forklarer Christina, hvordan hun mener, at man skal læse hendes tegninger:

Christina fandt for nogle år siden nogle tegninger, hun har lavet som barn. For hende er der ingen tvivl om, at de viser, at hun var udsat for misbrug. Hun kan godt forstå, at det kan være svært for pædagoger at se noget mistænkeligt, hvis de kun ser enkeltstående tegninger. Men sammen med barnets adfærd og overlevelsesstrategier mener hun, at det må være muligt at opdage et barn, der ikke trives.

„Hvis man ser tegninger, hvor frygt og rædsel er dominerende, så kan man vel godt tænke, at her er et barn, som ikke trives eller har problemer. Og sammenholdt med trivsel i øvrigt, kan man måske lægge to og to sammen og få manifesteret en begrundet bekymring. Jeg tænker, at pædagoger, når de er sammen med børnene har en mulighed for at se og høre det, der kommer fra børnene, men at turde se børn, der måske har et svært liv, og måske bliver udsat for misbrug, det er nok det svære. Det er jo ikke en rar ting at tænke på, at børn gennem deres barndom kan blive udsat for seksuelt misbrug, men det bliver man altså nødt til, for det er så gennemgribende en ting for barnet, at det lider på grund af det resten af livet. Og man lider måske nok mest af alt, fordi ingen tog sig af det,“ siger hun.

Christina har senere skrevet tekster til tegningerne for at vise, hvilke følelser, hun husker, når hun ser dem.⁸

„Noget gnaver indeni, og jeg stoler ikke på de voksne – vil gerne være sød og smuk, så jeg bliver passet på. Verden er farlig.“
(Christina, fire-fem år)

8 Vibeke Bye Jensen, *Incest – en skadelig barndom*. Børn&Unge, 2006

Her har lille Christina tegnet en sol, som dog er alt andet end glad. Hun kalder den for „Skriget“.

„Jeg kan ikke fortælle om det, der bor inde i mig. Jeg er bange og hele tiden på vagt. Jeg stoler ikke på nogen, og kan ikke vise, hvem jeg er. Hjælp mig!!!“ (Christina, fire-fem år)

Som Christina selv påpeger, er hendes tegninger ikke specielt eksplicitte hverken i forhold til seksuelle krænkelser eller generel tungsind, og det er også derfor, hun pointerer, at børns kreative udtryk, f.eks. gennem tegninger, skal ses i sammenhæng med generel adfærd. Det betyder, at man som fagperson skal kunne gennemskue, at en gul sol ændrer karakter fra noget muntert og varmt, til noget man måske skal bede barnet fortælle lidt om, hvorfor munden i stedet for et smil er et stort blåsort hul. Man kan f.eks. spørge barnet, hvilken funktion det blåsorte hul har – er det en mund eller er det maven, og kommer der noget ud af hullet, lyd f.eks., eller er hullet til at putte noget ind – og hvad i så fald?

Den samme mangel på glæde ser man i den øverste tegning af en fin og smuk pige med måske vel meget makeup og sørgmodige øjne. Hun smiler ikke, har en stor masse af et eller andet hængende over hovedet – og solen i hjørnet smiler dæmonisk med sine store spidse tænder. Hvorfor er den lille pige så ked af det, og hvad er det, der hænger over hende?

Det kan måske være svært at vide, hvornår man som fagperson skal fatte mistanke eller gå mere dybden med et barns kreative produktioner, men det må være en hovedregel, at man forholder sig til dem, når flere af barnets tegninger har et trist, vredt eller angst udtryk. Som i Christinas tilfælde, hvor solen enten er bidsk eller, som hun selv beskriver det – én, der råber om hjælp.

TEGNING SOM VENTIL

Hvor Christina som lille blot har tegnet intuitivt, har Mikkel som teenager bevidst brugt det at tegne som en ventil eller udladningsrør for stærke følelser. Han bliver i de tidlige teenageår voldtaget både analt og oralt af nogle jævnaldrende drenge, samt udsat for andre overgreb, men i stedet for at tale om sine oplevelser, tegner han dem og gemmer tegningerne på bunden af skrivebordsskuffen.

Mikkel, der i dag er 29 år, fortæller sådan:

„Jeg har, siden jeg var meget lille følt mig som kvinde. I tredje klasse var jeg f.eks. klædt ud som prinsesse til fastelavn. Jeg elskede at spille fodbold med drengene, men jeg elskede også at lege med barbie dukker med en veninde og have håndarbejde sammen med pigerne.

Da jeg blev teenager, var det svært at klæde sig som pige, derfor klædte jeg mig sommetider som en „pige“ inderst på kroppen og begyndte at gå med g-strengs trusser i al hemmelighed. Jeg var også begyndt at blive seksuelt interesseret, ikke bare i almindelig sex men også i S/M.

En dag havde jeg to venner med hjem fra skole – vi er alene hjemme. Denne dag har jeg valgt at have g-strengs trusser på under mit tøj. Jeg skal på toilettet, og de to drenge bliver alene på mit værelse, hvor de roder i mit skab og finder noget af mit undertøj og et S/M-magasin. Da jeg kommer tilbage

fra toilettet, konfronterer de mig – den ene trækker mine bukser ned og jeg står nu der nøgen fra livet og ned, kun iført en g-streng. Derfra går det lidt stærk, og jeg har svært ved at huske. Men de kalder mig en tøs og spørger, om de skal „kneppe“ mig, som den tøs jeg er. Den ene giver mig en endefuld, hvilket jeg desværre får rejsning af, og det morer dem og opildner dem endnu mere, da de så mener, jeg nyder det. Efterfølgende tager de mig forfra og bagfra og kommer i mig begge to.

De truer mig efterfølgende og siger, at hvis jeg siger det til nogen, afslører de mine hemmeligheder og fortæller, at jeg er homoseksuel og har lagt an på dem.“

Da det første overgreb sker, er Mikkel 13-14 år. Han fortæller det ikke til nogen. Det gør han heller ikke næste gang, det sker – faktisk er han midt i 20'erne, før han første gang sætter ord på krænkelserne hos en psykolog. Hans tegninger er det principielt ikke meningen, at nogen skal finde, men i dag tænker Mikkel, at der alligevel har været et håb eller ønske om, at de kunne give ham noget opmærksomhed, eller som han selv skriver:

„Enkelte af dem har nok været for at få opmærksomhed, men ellers skar jeg nok mest i mig selv.“

Tegningerne på næste side er lavet kort tid efter, at overgrebene skete. Et til to år efter krænkelserne begyndte, prøvede Mikkel en ny strategi i forhold til at fortrænge overgrebene og hans følelser i forhold til dem og sin kønsidentitet – han begyndte at ryge hash og stoppede samtidig med at tegne ting, der kunne relateres til krænkelserne. I dag er han for længst ude af hashmisbruget og har igen taget tegning op som et middel til at formidle sine følelser – han tegner bl.a. nye tegninger til sine sessioner med en psykolog.

Mikkel har selv knyttet nogle ord til tegningerne:

Dræng der sidder alene: „Jeg føler mig meget alene, skammer mig over hvem jeg er, og hvad jeg har været udsat for. Jeg føler mig alene og ensom men ønsker også at være alene.“ (Mikkel, 14-15 år)

Det første overgreb: „Jeg føler mig magtesløs og udnyttet.“
(Mikkel, 14-15 år)

EN OTTE-ÅRIG PIGES BETROELSER TIL SIN BEDSTE VENINDE

vis det ikke til andre,
hej Betina. ♡ ♡ ♡
for det første skriver jeg &
for at fortælle dig min
hemmelighed. det er sådanne
at jeg er brukt på &
sexuelt ^(forhold) forhold af min
fatters ven. og som du vel
ved i ^(forvejen) ~~for~~ har børn ikke
serlig gjort af det. de &

Da Julie var otte år, skrev hun brevet herover til sin bedste veninde, hvor hun fortalte om de krænkelser, hun var blevet udsat for af et familiemedlems kæreste. Veninden viste sine forældre brevet, ligesom et par andre veninders forældre fik det at se, men ingen af forældreparrene tog informationerne alvorligt.

Først som 29-årig anmeldte Julie selv overgrebet til myndighederne, da hun så nogle børn på krænkerens ejendom. Krænkeren blev dømt – bl.a. på baggrund af dette brev og andre voksnes børn udsagn.

AT LÆSE MELLEM LINJERNE I SKOLESTILE

Men det er desværre ikke kun de subtile råb om hjælp, der gennem tiden er blevet overhørt. Selv i tilfælde, hvor krænkelse har stået bøjlet i neon, og barnet i desperation har forsøgt diverse metoder til at råbe sin omverden op, er signaler blevet ignoreret. Det var bl.a. tilfældet for Maria, som vi også møder i kapitel 9.

Maria blev, fra hun var to, til hun var 22 år, udsat for grove seksuelle krænkelse af sin far, farfar samt et utal af mennesker, som hun blev lejet ud til. Som 16-17-årig fødte hun et barn i dølgsmål, der forsvandt. Barnet er aldrig blevet fundet. Det formodes dræbt. Da Maria var 22, betroede hun sig endelig til en plejemor, og Marias far og andre blev vare-tægtsfængslet, men sagen blev henlagt på grund af manglende beviser.

Maria forsøgte på flere måder at gøre opmærksom på, hvad hun blev udsat for, blandt andet skrev hun et utal af breve til sin praktiserende læge, der dog ikke troede hende. Hun var også jævnligt indlagt på psykiatrisk afdeling for selvmordsforsøg og spiseforstyrrelser, men ingen tog hendes signaler og udsagn alvorligt.

I skolen viste hun også stor interesse for emnet „seksuelle krænkelse“ og ønskede derfor to gange i træk at skrive opgave om det. Hendes lærer bad hende anden gang om at vælge et andet emne end seksuelle overgreb, men Maria overhørte det og skrev derfor endnu en opgave om emnet. Opgaverne skrev hun i 10. klasse, da hun var 16 år, og i nedenstående uddrag fra den første opgave forklarer hun, hvad der kan gøres for at modvirke seksuelle krænkelse:

„Hvad der kan gøres for at forebygge – og måske ligefrem bekæmpe misbrug – afhænger af, hvad vi mennesker gør. Der skal altså handling til! Man kan ikke direkte gå ind og stoppe al misbrug, men man kan gøre et indirekte forsøg, og dermed gøre en forskel. Det er klart, at man ikke kan gå ind i hvert et hjem, og stoppe al misbrug. Der skal være beviser. Det er et juridisk krav. Men hvad sikkert er, at for at forebygge misbrug, skal man vide,

hvad man skal kigge efter. Ikke alle ved, hvad symptomerne er, og det er derfor svært at gribe ind. Men hvis man har en mistanke om, at et barn eller et ungt menneske, og voksne for den sags skyld, bliver misbrugt, skal man være ærlig og modig og gå hen og spørge forsigtigt til personen, om sin mistanke kan have grund. Det er meget vigtigt at turde være åben om dette. Tænk dog, hvis man bare lod stå til, selv om man egentlig havde en mistanke om det, og kort efter hører man om et ungt menneskes selvmord. Man vil aldrig kunne tilgive sig selv. Det må være det værste, man kan have på sin samvittighed. Der er grænser for, hvad et menneske kan bære. Man kan ikke bare gå ind og stoppe al misbrug, nej, men man kan lære, hvad man skal kigge efter, og på den måde gøre en forskel.“

I konklusionen skriver Maria endvidere:

„Efter al min viden må jeg konkludere, at misbrug og udnyttelse er den hyppigste forbrydelse, der bliver begået i menneskerettighederne. Det er en umulighed at standse al misbrug verden rundt, da vi ikke en gang kan være sikre på, at antallet af misbrugte har overensstemmelse med det virkelige tal. Disse oplysninger vi har i dag er kun cirkatal. Det er helt sikkert, at det virkelige tal er væsentlig højere i virkeligheden. Men vi kan danne os et nogenlunde billede over situationen ved hjælp af de tal og oplysninger som vi har. For at kunne forebygge misbrug må man vide, hvad man skal kigge efter. Det gør man ganske simpelt, ved hele tiden at have et skarpt øje mod problemet, og gribe ind, hvis man har mistanke om et misbrug. Så vi kan hermed anslå, at det er et kæmpe dilemma, som vi alle bør stå sammen om og kæmpe imod. En for alle, og alle for en!“

Marias opgave slutter med en litteraturliste, hvor der står:

„Jeg har faktisk ikke brugt særlig mange kilder, da jeg af egen viden og erfaring har formuleret mig.“

Marias opgave blev rettet for stavefejl, men der var ingen kommentarer vedrørende hendes litteraturliste. Maria oplevede for eksempel ikke efterfølgende, at læreren spurgte hende, hvad hun mente med „egen viden og erfaring“.

Maria skriver også en stil i 10. klasse efter en studietur. Opgaven går ud på at skrive et brev til en ven om turen. Her er et lille uddrag af stilen:

„Jeg blev derfor nødt til at gå ud i mørket og pænt banke på. Jeg satte mig på sengekanten og begyndte langsomt at fortælle, at der altså var noget der var så underligt, at jeg hverken kunne sove eller holde mig i ro. Hun lyttede til mig, og jeg vil tro vi snakkede i en lille times tid. Det lettede (her skriver læreren som kommentar: „Det er jeg glad for!“, red.). Hun er et af de hidtil rareste og sødeste mennesker, jeg nogensinde har kendt. Hun er så god, rar og mild. Hun har en mildhed, der gør det så utrolig let at fortælle, og man føler sig godt tilpas i hendes selskab. Hende kan ingen mennesker sige noget ondt om, og dem der kan, har et problem (her skriver læreren: „Tak!“, red.). Nu sidder jeg her ... Betragter de forvirrende små mennesker, der halser frem og tilbage i latterlige firkantede vogne. En pludselig væmmelig, dog kendt tanke, farer igennem hovedet på mig ... Jeg får en voldsom trang til at råbe dette spørgsmål ud i hele byen: Gad vide om de også skammer sig over deres krop ...? Gad vide om deres krop også er blevet brugt ...? (tilgiv mig, har aldrig sagt det til nogen før ...) Uhh ... Jeg skifter emne ...“.

Lærerens overordnede kommentar til stilen er følgende: „Indholdet er jo lidt svært for mig at kommentere. Vi har jo snakket meget – og du er stadig velkommen. Opgaven er jo løst. Gennem et brev, som er OK. Ikke vildt mange sproglige fejl, hvis man da kan læse din skrift – og der kommer problemet: – Jeg synes ikke, din skrift er læselig i alle tilfælde. Der er alt for mange bogstaver, man skal gætte sig til. – Kort sagt: der må gøres noget ved din skrift! 10/7.“

Læreren spørger ikke til sætningen „Gad vide, om deres krop også er blevet brugt ...?“, ligesom hun tilsyneladende ikke går videre med en mistanke om seksuelle krænkelser. Det er åbenlyst, at Marias sag havde set anderledes ud, hvis hun i en alder af 16 år havde mødt en voksen, der spurgte mere ind til hendes stile og opgaver, og som gik videre til kommunen og politiet med det skriftlige materiale.

Også Ivana på 26, som vi også møder i kapitel 7, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin stedfar, skrev stile om de seksuelle krænkelser. Hun ændrede krænkerens identitet, for at hendes stedfar ikke skulle blive afsløret. Ivana skrev følgende i 9. klasse, da hun var 15 år:

„VEJEN TIL LYSET“

„Men nu, har jeg det bare så dårligt. Som står jeg på en trappe med fem trin. Fem trin ned til det dybeste mørke jeg nogensinde har set. Jeg står alene på det øde sted. Jeg falder derned, ned i det dybe mørke. Uden lys, og uden viden om hvordan jeg skal komme op igen. Kun det kvælende mørke har jeg med.

Jeg kan se, at deroppe på trappen ligger en lygte. Men jeg kan ikke nå den, der er for langt. Ej heller kan jeg røre mig ud af stedet. Jeg ligger ubevægelig på bunden, jeg kan ikke røre mig ud af det uhyggelige mørke, uden nogen hjælp.

Der står min onkel, oppe foran lygten på det øverste trin. Men han vil ikke hjælpe mig. Det var endda ham, jeg engang har delt tanker og krop med. Det er ham, der engang har kaldt mig sin elskede. Men nu, står han bare der uden at hjælpe, ser bare på, at jeg synker dybere og dybere ned i det allermørkeste mørke. Han vil intet gøre for at hjælpe mig. Jeg må klare mig selv.

Besværligt trækker jeg mig op af det dybe mørke og længere op af de fem trin meget besværlige trin. Endelig er jeg nået til det femte og sidste trin, hvor han står og lygten ligger. Jeg rejser mig op og ser ham direkte ind i øjnene. Så skubber jeg ham væk fra mig, som var han et lille og ulækkert insekt, som jeg ikke bryder mig om. Jeg fortsætter meget bange forbi ham.

Jeg fumler efter lyset, som jeg kan se foran mig. Jeg vil ud, væk fra ham. Jeg følger den eneste stribe af lys, som jeg kan se foran mig. Imens jeg går, mærker jeg, hvor ondt jeg har. Smerten gør meget ondt, men den forsvinder langsomt, jo tættere jeg kommer på lyset og jo længere jeg kommer fra ham. Til allersidst sætter min smerte sig i mit bryst, som en lille stikken. Og jeg ved at jeg aldrig vil kunne se ham i øjnene igen, han som har gjort alt dette onde mod mig. Mine tårer er i virkeligheden hans.“

Ivana oplevede ligesom Maria, at stilen blev læst som ren fiktion, og læreren spurgte ikke ind til, hvad denne onkel helt præcist gjorde, og hvad det betød, når Ivana skrev, at de havde delt krop.

I ingen af de beskrevne tilfælde i dette kapitel oplevede barnet eller den unge, at deres indirekte råb om hjælp blev hørt og taget alvorligt. Det kan selvfølgelig også være svært altid at gennemskue om den vrede sol, som barnet har tegnet, blot er udtryk for en almindelig uoverensstemmelse mellem barn og forældre, eller om der ligger noget mere alvorligt til grund. Men som Christina gør opmærksom på i andet afsnit, handler det om at se på, hvordan barnet generelt trives og så ikke være bange for at spørge ind – til tegninger samt opførsel og reaktioner.

I forhold til Maria og Ivanas skoleopgaver kan det være svært at forstå, hvorfor deres respektive lærere ikke har forholdt sig yderligere til det skrevne. Men det kræver jo, at man som lærer ikke bare tager rettebrillerne på, men også har øjnene åbne for, hvad der står mellem linjerne i teksten, hvilket måske kan synes uoverskueligt i en i forvejen presset hverdag. Ikke desto mindre burde det efter livseksperternes mening være en obligatorisk del af undervisningen på lærer- og pædagoguddannelserne, hvilke signaler, ord og betydninger man som fagperson skal være opmærksom på i forhold til at spotte udsatte, ulykkelige eller krænkede børn.

HAR DU NOGENSINDE SET DIN FARS TISSEMAND STIV?

Hvordan man hjalp et krænket barn til at fortælle.

Sille, 19 år og Johanne, plejemor:

Sille på 14 år og Johanne, hendes plejemor, sidder i bilen. Igennem lang tid har Johanne haft en mistanke om, at Sille har været udsat for seksuelle krænkelser, og at krænkelserne måske stadigvæk pågår, når hun er hjemme på weekend. Men Johanne og Sille har aldrig snakket om det før nu. Johanne fortæller om situationen:

„Jeg havde hentet hende til fodbold, og så tænkte jeg, så er det nu, så er det knald eller fald. Så stillede jeg nogle forskellige spørgsmål i forhold til hendes far. Jeg kan ikke huske, hvad jeg startede med, men jeg kom ingen vegne, og jeg besluttede at gå direkte på. Hun sagde ja, da jeg spurgte, om jeg måtte stille hende nogle meget personlige spørgsmål, og jeg spurgte så, om hun nogensinde havde set sin far uden tøj på. Det svarede hun ikke på. Hvor jeg så tænkte, jamen så må jeg jo så grave lidt dybere. Og så var det, jeg spurgte hende, om hun nogensinde havde set sin fars tissemand stiv, og det var fuldstændig ligesom at bægeret flød over, og der begyndte hun bare at græde og græde.“

Sille, der i dag er 19 år, havde boet hos sine plejeforældre, Johanne og Eskild, i halvandet år, da Johanne bliver kontaktet af politiet, som beder hende om at prøve at spørge mere ind til Silles oplevelser med sin far. Johanne bruger nogle dage på at tænke igennem, hvordan hun skal komme ind på det meget følsomme emne uden at træde nogen over tærne, og den dag i bilen lykkes det hende så at prikke hul i den byld, der viser sig at være en af de værste sager om seksuelle krænkelser mod børn i nyere tid.

Fra Sille var fem år blev hun misbrugt seksuelt af sin far og fem af sine brødre på farens foranledning. Krænkelserne var dagligdag og gennem årene spændte de over alt fra bestialsk udtænkte voldtægter, fysisk vold, ekstrem ydmygelse og dødstrusler til brødrenes mere „hensynsfulde“ misbrug. Sille udtrykker det sådan:

„Mine brødre viste meget omsorg. Hvis jeg sagde stop, så stoppede de, for jeg kunne også se frygten i deres øjne. Min far viste ingen omsorg. Han truede mig dagligt og slog mig.“

Da sagen rulles ud, viser det sig, at flere af brødrene selv er blevet udsat for daglige voldtægter og andre seksuelle krænkelser af faderen, ligesom han også har misbrugt Silles udviklingshæmmede lillesøster. Familien har flyttet utallige gange – hver gang den aktuelle kommune har udvist mistænksomhed i forhold til, hvad der skete i hjemmet, har de skyndt sig at flytte.

Silles betroelser i bilen til Johanne anmeldes straks, og i tiden efter får politiet optrævlet, hvordan det kunne lykkes faderen at holde det brutale misbrug hemmeligt for omverdenen på trods af utallige underretninger til kommunen. Sille og hendes brødre vidner i retssagen mod faderen, hvor han idømmes maksimumstraffen for seksualforbrydelser på 12 år til øjeblikkelig afsoning, såvel som der i de næste par år ruller hoveder blandt kommunalcheferne for ikke at have grebet ind i tide.

Gennem tiden er der kun ét af familiens børn, der vover at bryde tavsheden og fortælle en pædagog om krænkelserne. Pædagogen underretter kommunen flere gange, men da de ikke tager aktion, går hun til politiet, hvilket resulterer i, at kommunen suspenderer hende for at bryde sin tavshedspligt.

Sille overvejer også jævnligt at fortælle nogen om det, men flere ting holder hende tilbage. Da hun er 7-8 år, har hun en lærer i skolen, som hun er glad for:

„Jeg turde ikke fortælle det til læreren i skolen, fordi jeg var bange for at miste hende. Så ville jeg hellere være glad, når jeg var sammen med hende og så bare lade det fortsætte derhjemme.“

Da hun som 10-årig anbringes på et opholdssted, overvejer hun igen at fortælle det til en af medarbejderne, som hun er utroligt glad for, men da opholdsstedet ligger tæt på faderens bopæl, gør hun det ikke af angst for, at faderen vil slå pædagogen ihjel, hvis han finder ud af det. I de to år hvor Sille bor på opholdsstedet, er hun hjemme på weekend hos faderen en gang om måneden – en ordning der fortsætter, da hun som 12-årig anbringes i plejefamilie.

Begge anbringelser er frivillige anbringelser, som forældrene har godkendt, hvorfor der bliver lagt vægt på, at hun beholder en tilknytning til dem begge.

På opholdsstedet stikker Sille tit af og opfører sig generelt ikke ordentligt, fordi hendes far har sagt, at jo mere hun stikker af og skaber sig tosset, jo hurtigere kan hun komme hjem. Da Sille er 11 år, bliver hendes far klar over, at politiet har en mistanke mod ham, og han giver Sille besked på, at hun skal fortælle pædagogerne på opholdsstedet, at hun bliver misbrugt af sin papfar. Sille fortæller:

„Jeg kunne ikke få de ord ud af munden, så jeg sagde til min kontaktperson, at jeg ville snakke med hende om noget vigtigt – hun kom ind til mig og spurgte, hvad det var. Og så sagde jeg, at jeg ikke kunne sige det, men at jeg gerne ville skrive det over en sms. Så skrev jeg : ‚Min papfar har bollet mig‘. Jeg har så dårlig samvittighed over det i dag.“

Opholdsstedet anmelder det til politiet, som jo allerede er klar over, at noget er galt. Men Sille føler, at personalet på opholdsstedet nærmest tvinger hende til at tale med politiet, som dog må opgive at få noget ud af hende på trods af mange besøg på stationen:

„Jeg ville ikke snakke med dem, fordi jeg ikke stolede på dem, ligesom jeg stolede på Johanne og Eskild, og jeg turde jo heller ikke sige noget, fordi jeg var så bange for at blive slået ihjel.“

Hverken Sille eller Johanne er klar over, hvordan sagen blev landet, men papfaderen gik heldigvis fri, og han og Sille har i dag et rigtig godt og kærligt forhold.

Som 12-årig får Sille at vide, at hun skal anbringes i plejefamilie, og hun flytter ud til Johanne og Eskild og deres tre børn. Her har plejeforældrene ikke fået meget information om, hvad de kan forvente – blot at det er en pige på 12 år, og at hun muligvis havde været udsat for overgreb. Derudover fortæller sagsbehandleren, at de i kommunen har været i tvivl om, hvorvidt hun egner sig til at komme i plejefamilie, og at Johanne og Eskild skal være forberedt på, at det er en meget, meget skadet pige, som stikker meget af, og at det ikke bliver sjovt. Johanne har aldrig oplevet, at Sille er stukket af, og hun fortæller her, hvad det var for en pige, der flyttede ind hos dem. Johanne fortæller om det sådan:

„Sille var en meget usikker, skrøbelig pige, der havde utrolig meget behov for tryghed og kærlighed, og som havde enormt svært ved at finde sine grænser. Noget af det, vi tænkte meget over, var for eksempel, at Sille gerne ville have allermest kærlighed og opmærksomhed i familien. Når vi sad i sofaen om aftenen, skulle hun altid hen og sidde på skødet af Eskild. Det tænkte vi meget over i forhold til, hvad vi havde fået at vide. Vi ville selvfølgelig ikke såre hende, men vi sagde til hende, at det er bedre, du sidder her – kunne du ikke tænke dig at sidde her imellem os.“

Plejeforældrene går ikke ind i den eventuelle overgrebsproblematik hos Sille, men de registrerer og forholder sig til blandt andet faderens adfærd. Det er svært for dem, at han altid skal trække Sille tæt ind til sig, og når de henter hende efter en weekend hos ham, hiver han altid Sille om bag døren for at sige farvel.

„Til sidst gik jeg ind og sagde, jeg ikke ville acceptere, at han kyssede hende på nogen som helst måde. Jeg begyndte at sætte grænser over for ham, så vi var ikke altid lige gode venner.“

Som en del af plejefamilieordningen aflægger Johanne og Eskild rapport til kommunen om, hvordan det går, og om de oplever noget, de synes er mistænkeligt eller ikke er, som det skal være. Her undrer de sig blandt andet over, at Sille, på faderens billeder fra en ferie i Sverige, konsekvent kun har bikini på – også selv om familien er på tur til en forlystelsespark, men det har de ikke snakket med Sille om.

Halvandet år efter at Sille er flyttet ind, bliver Johanne ringet op af sagsbehandleren, som varsler hende om, at politiet har tænkt sig at kontakte hende, da deres mistanke om, at Sille har været udsat for overgreb, er blevet bestyrket. Nogle dage efter politiets opringning tager Johanne initiativ til samtalen i bilen, der bliver startskuddet til en proces, hvor Johanne hjælper Sille til at få fortalt sin grusomme historie.

I bilen er det kun Johanne, der siger noget – Sille enten nikker eller ryster på hovedet som svar. Sille fortæller:

„Jeg sagde ikke så meget, men jeg græd meget. Jeg sad med hovedet nedad – begravet. Jeg ville ikke se dig i øjnene, fordi jeg syntes, det var pinligt. Jeg kunne ikke selv tage de ord i min mund. Bare ordet tissekone kunne jeg ikke sige, fordi det var et grimt ord, syntes jeg.“

Johanne tænker, at grunden til, at Sille åbnede sig den dag, var, fordi Johanne turde sige de svære ord, og Sille svarede da også på alle spørgsmålene – Johanne blev ved med at spørge, fordi hun kunne se på Sille, at det var lettelse at få hul på det. Efter et par timer i bilen siger Johanne, at hun lige skal fortælle Eskild, hvad der sker, og Sille løber op på sit værelse og gemmer sig under sengen. Da Johanne har talt med Eskild, kommer hun ind til Sille, og de fortsætter deres

samtale med Johanne siddende på sengen og Sille nedenunder. Nu lykkes det dog Sille at svare ja og nej. Sille fortæller:

„Når Johanne stillede spørgsmålene, havde jeg lettere ved at tænke over, hvad der skete. Jeg kunne huske tilbage – det var nemmere for mig at sige ja og nej.“

Samtalen fortsætter til langt ud på natten, og denne og de efterfølgende nætter sover Sille på en ekstrasing i Johanne og Eskilds soveværelse. De sene aftener og nætter bliver også brugt til at tale videre om, hvad der er sket, og langsomt begynder Sille også selv at sætte ord på sine oplevelser – dog gerne med hovedet gemt under en dyne, fordi det er for hårdt at se Johanne i øjnene under betroelserne. Men Johanne reagerer heldigvis helt rigtigt ifølge Sille:

„Hun blev selvfølgelig chokeret. Jeg kan næsten forestille mig, at hun prøvede at gemme det lidt væk. Når jeg fortalte om noget, der var rimelig slemt, sagde hun ‚Åhh, skatter‘, og så holdt hun om mig. Normalt kan jeg rigtig godt lide, når Johanne holder om mig, men lige på det tidspunkt, skulle hun bare ikke røre ved mig. Fordi jeg følte mig så anderledes og ulækker.“

Naturligvis bliver Johanne chokeret, men hun kæmper for ikke at vise Sille det, så Sille ikke bliver bange for, at Johanne ikke kan rumme hendes historie. I forhold til hvordan man når ind til et barn, mener Johanne, at det er vigtigt, at man ikke altid pakker tingene ind, men prøver at sætte de ord på, som børnene kan forstå. Sproget skal ikke være vulgært, men alligevel direkte. Og så er hun og Sille helt enige i, at det helst skal være en person, som barnet kender godt, der stiller spørgsmålene.

„For mig var det vigtigste, at det var en, jeg kendte og stolede på. Men samtidig var jeg også bare så bange for at skulle miste Johanne – at jeg måske var for stort et arbejde. Bange for at hun ikke ville kunne lide mig, fordi der er sket de ting, der er sket. Og

at Eskild og børnene også ville se på mig anderledes. At de ikke ville lege med mig mere, fordi jeg var klam. Jeg følte mig ikke normal, jeg følte mig altid dårligere end alle andre.“

Dagen efter seancen i bilen går Johanne og Eskild til politiet, som kort tid efter anholder faderen og påbegynder en grundig efterforskning. For Sille er det utrolig svært at tale med politiet, og hun mener egentlig, at det må være nok, at Johanne fortæller det videre, hvilket politiet selvfølgelig ikke er enige i.

Men det er ikke kun over for politiet, at Sille ikke kan få det hele sagt. Én hemmelighed er så svær at få over læberne, at hun bliver nødt til at skrive den på en seddel, som Johanne skal læse i enerum. Med få ord fortæller Sille, at hun også er blevet krænkede af fem af sine brødre, og at overgrebene er fortsat, når hun og brødrene var på weekend hos deres mor.

„Nogle af mine brødre har haft det rigtig svært med det, de føler, at det er deres skyld. Men jeg fortæller dem, at på en måde er det ikke deres skyld, fordi de har været vant til, at det var helt normalt, fra de var ganske små. En af mine brødre har det virkelig svært i dag, fordi han bl.a. tænker på dengang, det skete hjemme hos mor. Men jeg siger til ham, at det er noget, en mand har fået ham til at gøre, så selvfølgelig troede han, at det var normalt, og det er grunden til, at det fortsatte.“

Da sagen er meldt til politiet, træder kommunen også til med diverse hjælpeforanstaltninger til Sille, hendes søskende og deres respektive plejeforældre, som alle får tilbudt henholdsvis terapi og supervision. Johanne er glad for tilbuddet til hende og Eskild, men Sille gør først alt, hvad hun kan for at undgå at tale om de svære ting for derefter at ende i et forkert tilbud:

„Hos den første psykolog snakkede jeg bare om min plejefamilie – brokkede mig bare som en almindelig teenager. Jeg snoede

hende om min lillefinger, så det varede kun nogle gange. Derefter startede jeg i gruppeterapi med nogle andre piger, men det gik heller ikke godt, fordi de piger jeg var sammen med der, de var bare blevet voldtaget en eller to gange, hvor det jo for mig var sket gennem hele mit liv – jeg kunne ikke relatere til dem. Og når jeg fortalte min historie, var de bare sådan „Aaj seriøst, hvor vildt!“. Det gider man jo ikke, så det stoppede også.“

Herefter går der flere år, før Sille igen prøver en professionel behandler, men det er heller ikke nogen succes. Johanne og Sille har dog delte meninger om årsagen til, at det ikke fungerede. Sille synes, at terapeuten behandlede hende som et barn og tvang hende til ting, hun ikke havde lyst til, men Johanne har en anden forklaring på Silles uvilje:

„Jeg kunne godt lide hende og syntes, hun var meget dygtig. Hun fik fat i noget hos Sille, som Sille ikke kunne kontrollere – og det var ubehageligt for Sille, fordi så mistede hun kontrollen. Og når hun gør det, bakker hun ud.“

I dag er Sille stadig sikker på, at Johanne bedre kan hjælpe hende end en professionel, men Johanne vil ikke lukke det kapitel endnu, så måske de skal prøve en ny terapeut på et tidspunkt. Foreløbig er fokus dog på det kursus i mindfulness, hun lige er startet på, som måske kan hjælpe hende, når hun til sommer fortsætter sin gymnasiale uddannelse på HF-enkeltfag.

HVORDAN MAN HJÆLPER ET BARN TIL AT SÆTTE ORD PÅ OVERGREBENE? – DEN TEORETISKE TILGANG

Hvad gør man konkret, hvis man har en mistanke om, at et barn bliver krænket? Spørger man barnet direkte, eller er det bedre at stille bløde, indirekte spørgsmål? Og hvad gør man, hvis barnet benægter alt, men man stadig har en mistanke?

Som vi har set i de foregående kapitler, kan der være mange forskellige grunde til, at krænkede børn ikke fortæller deres omverden om overgrebene. Men uanset grundlaget for tavsheden er det essentielt for børnenes udvikling, trivsel og livsglæde, at de får hjælp til at tale om – og derved få stoppet – krænkelserne.

Børn og deres historier er forskellige, og således er der ikke en enkelt opskrift, der dur til alle. For Sille var det nødvendigt at blive spurgt direkte af en person, hun havde tillid til og kendte godt, hvor andre børn aldrig ville have fortalt det til én, de var så tæt på. I dette kapitel vil vi først præsentere lidt gode råd fra Socialstyrelsen og derefter guide læseren gennem en helt konkret metode til at snakke med børn om svære emner. Denne metode kan umiddelbart give det indtryk, at det er et større og nøje planlagt projekt at gå til et barn, men nogle mennesker/ fagpersoner kan have brug for netop dette – at planlægge og gennemtænke situationen. Men selv om man vælger ikke at bruge denne metode, kan man stadig lære noget af at læse om den – f.eks. er det rigtig godt at have gjort sig nogle tanker om, hvordan man vil reagere/kommer til at reagere, hvis barnet, man taler med, fortæller om noget meget brutalt.

Efter teoriafsnittet kommer den praktiske del, hvor livseksperter giver konkrete eksempler på, hvordan de i sin tid fik hul på bylden, og de

livseksperter der aldrig fortalte noget, kommer med anbefalinger til, hvad de mener kunne have hjulpet dem til at fortælle noget i sin tid.

HVAD KAN FÅ BØRN OG UNGE TIL AT FORTÆLLE OM OVERGREB? – SOCIALSTYRELSENS ANBEFALINGER

Socialstyrelsens hæfte „Den Professionelle tvivl“ refererer i afsnittet „Hvad kan få børn og unge til at fortælle om overgreb?“⁹ til en norsk undersøgelse, der ser på afsløringen af seksuelle overgreb fra børnenes perspektiv. Undersøgelsen viste bl.a., at børn og unge er mere tilbøjelige til at fortælle om overgrebene, hvis de oplever, at der er en **anledning** til at fortælle, en **hensigt** med at fortælle og en **forbindelse** til det, der tales om.

I „Den Professionelle tvivl“ illustreres og eksemplificeres de tre aspekter således:

En anledning til at fortælle

En leder af et opholdssted oplevede, at en anbragt pige flere gange tog tilløb til at fortælle om overgreb fra et familiemedlem. Men pigen manglede tilsyneladende roen til det. Lederen besluttede at køre en længere tur i bil med pigen. Her var der ingen forstyrrelser, de var alene, og der blev således skabt en ANLEDNING til, at pigen kunne fortælle om overgrebene, der havde fundet sted gennem flere år.

En hensigt med at fortælle

Et anbragt barn blev udsat for seksuelle overgreb, når hun kom hjem på samvær i weekends. Umiddelbart før en samværsweekend fortalte pigen om overgrebene til en pædagog. Pigen kunne ikke klare tanken om flere overgreb, og hendes HENSIGT med at fortælle var at undgå at komme på samvær og at få hjælp til at få stoppet overgrebene.

9 Den professionelle tvivl, Socialstyrelsen (2014).

En forbindelse til at fortælle

En plejefamilie oplevede i en situation med deres fireårige plejebarn, at et bad var med til at skabe en FORBINDELSE til de overgreb, barnet havde oplevet i badesituationer med faderen. Barnet fortalte her om de overgreb, som det havde været udsat for.

Som fagperson er det vigtigt at være opmærksom på, hvordan man kan medvirke til at opfange og facilitere de forskellige situationer, hvor et barn eller en ung oplever en anledning til, hensigt med eller forbindelse til at fortælle om seksuelle overgreb.

Som Socialstyrelsen skriver, er det vigtigt at være opmærksom på, hvordan man som voksen kan være med til at understøtte barnet i denne type situationer. Det er muligt at fremkalde en anledning – som i ovenstående eksempel – hvorimod både hensigten og forbindelsen hovedsageligt skal komme fra barnet selv. I Sille og Johannes tilfælde, var det Johanne, der iscenesatte en anledning ved at bringe det på bane, mens de sad i bilen og havde tid og ro til at snakke. Samtidig var der den fordel, at de ikke behøvede at kigge direkte på hinanden, men kunne koncentrere sig om at kigge ud af for- eller sideruden. Rent psykologisk var det vigtigt for Sille, at hun havde mulighed for at „gemme“ sine øjne, da det gjorde for ondt med direkte øjenkontakt.

DEN DIALOGISKE SAMTALEMETODE

Men hvad gør man så, hvis man har en mistanke, men ikke kan få hul på processen med at hjælpe barnet med at fortælle? Til det har to norske forskere udviklet en samtalemethode til børn, som de kalder den dialogiske samtalemethode (DCM – Dialogical Communication Method). Metoden bliver brugt af det norske politi, Barnevernstjensene og til interviews af asylsøgende børn i flere EU-lande, fordi forskning har vist, at det er meget lettere for fagfolk at lære en specifik og handlingsanvisende samtaleteknik, end det er at få optimeret deres grundlæggende kommunikationsfærdigheder.

Vi vil ikke gengive alle trinene eller nuancerne i metoden, men i stedet trække de vigtigste pointer ud i forhold til samtaler med måske-krænkede børn og unge. Hvis man har lyst til at gå mere i dybden, kan man hente rapporten *Den dialogiske barnesamtalen, Hvordan snakke med barn om sensitive temaer*¹⁰, som kan hentes gratis på nettet.

Her er det vigtigt at pointere, at grunden til, at vi forholder os til metoden, ikke er, fordi vi synes, alle skal gøre brug af den. Den tjener kun som inspiration, hvis man har brug for en helt konkret opskrift på, hvordan man kan tilgå en situation, hvor man har mistanke om, at et barn bliver krænket. Det vigtigste vil til enhver tid være, at man viser barnet en oprigtig og vedholdende interesse, spørger ind til det, og ikke mindst evner at rumme svarene på trods af eventuelt brutalt indhold samt formår at reagere passende i situationen.

HVORDAN MAN SNAKKER MED BØRN OM SVÆRE EMNER

Den dialogiske børnesamtale er baseret på et grundlæggende menneskesyn, hvor barnet anerkendes som eksperten på sin egen virkelighed. Det vil sige, at den voksne først og fremmest skal være en facilitator, der kan hjælpe og motivere barnet til at fortælle, men det er barnet, der ved bedst. Selv lister rapporten følgende op som vigtige holdninger:

- ♦ Selv små børn, helt ned i tre-fire årsalderen, kan genkalde sig og fortælle om selvoplevede hændelser i deres liv.
- ♦ Børn skal føle sig trygge for at turde eller ville fortælle om deres overgrebserfaringer.
- ♦ Samtalens forløb er den voksnes ansvar.

10 Åse Langballe, *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress* (2011).

- ♦ Børn bliver aldrig bedre til at fortælle, end de voksne er til at lytte.
- ♦ Børn har behov for oprigtige, tydelige og direkte voksne.
- ♦ Børn har brug for tid.
- ♦ Der er en fin balance mellem ikke at give sig for let og at presse et barn. Det er vigtigt at stoppe i tide.
- ♦ Børn, der har været udsat for overgreb, er ekstremt opmærksomme på de voksnes signaler og reaktioner.
- ♦ En opmærksom og interesseret voksen, som med anerkendelse tager barnet alvorligt, kan hjælpe et barn til at fortælle.

Der er egentlig otte forskellige faser i metoden, men vi forholder os kun til de mest relevante. Og her er forberedelsesfasen en af de vigtige. En grundig forberedelse af henholdsvis de fysiske og psykiske rammer for samtalen kan gøre udslaget for en vellykket samtale, og her er specielt det sidste aspekt vigtigt – den voksnes mentale og følelsesmæssige afklaring af egen formåen og eventuelle blinde punkter:

„Tag dig tid til at mærke efter, hvilke tanker og følelser du har. At være forberedt mentalt hjælper til at opretholde og have fokus på de holdninger, som er skitseret ovenfor. Du vil bedre være i stand til at stille dig åbent i forhold til barnet, uanset hvad han/hun kommer til at sige eller gøre. Vær forberedt på, at du både kan få vigtig information frem, men ligeså vel opleve at barnet ikke fortæller noget. Uanset udfaldet af samtalen, skal du opretholde en holdning, som viser barnet respekt. Det kan være, at dette kun er et første forsøg, som kan lægge grund for senere samtaler“.¹¹

¹¹ Åse Langballe, *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2011)*, oversat af redaktionen.

I mange af livets aspekter er det smart at have et rigtig godt kendskab til sig selv, herunder forståelse for, hvorfor man som menneske reagerer, som man gør. Men i denne situation, hvor man skal tale med børn, der bemærker det mindste vip med øjet eller en trækning i ansigtet, er det essentielt at have gjort sig klart, hvordan man vil/kan tackle eventuelle brutale historier. Så dette skal man dødt og pine have reflekteret over, inden man går i gang, og man kan konkret gøre det ved at stille sig selv spørgsmål á la: Hvad gør situationen ved mig? Hvordan kan jeg formulere mig? Hvordan kan jeg komme til at reagere, hvis jeg får noget ubehageligt at vide? Hvem kan eventuelt være til hjælp for både barnet og mig selv efter samtalen?

Gør man brug af metoden anbefales det også, at man forbereder barnet ved helt tydeligt at gøre det klart for ham/hende, at man ønsker at tale med ham/hende om dette emne, samt at man sammen aftaler tid og sted. Ifølge metoden skal de fysiske rammer for samtalen gerne være trygge, varme og rare, men i den virkelige verden kan det rette øjeblik ligeså vel opstå ude i det kolde, våde legehús – og så er det selvfølgelig der, man åbner for samtalen.

SELVE SAMTALEN

Hvordan kommer man så i gang med at snakke om de svære ting? Er det lige på og hårdt, eller kan man lette overgangen fra småsludren til der, hvor det brænder?

DCM beskriver, hvordan man ved hjælp af dagligdags spørgsmål, der forholder sig til, hvad barnet lige har lavet eller skal om lidt, etablerer kontakt med barnet og viser, at man er interesseret i, hvad han/hun tænker og føler. Åse Langballe, forskeren bag rapporten, forklarer her, hvorfor de mener, at struktur er vigtig for samtalen:

„I DCM er det af stor betydning, hvordan du starter op, gennemfører og afslutter en målrettet samtale. Ved at have en struktur på samtalen, hjælper du barnet til at føle sig tryk, forstået og

deltage aktivt. Videre hjælper det dig til at passe på barnet, holde dig til samtalens tema og ikke mindst lytte til, hvad barnet har at sige. Dette er vigtige aspekter, både når det gælder varetagelse af barnet, og hvis informationen skal benyttes i en offentlig sagsgang og eventuelt en retssag“.

Således har rapporten også konkrete forslag til, hvordan man tydeligt dirigerer samtalen ind på det emne, der er hele formålet med snakken. F.eks. foreslår den, at man tager fat i de tidligere udsagn eller adfærd/handlinger, der har givet grund til mistanken: „Du sagde sidst, at du synes din far er ækel og dum, og at du ikke havde lyst til at besøge ham. Efter det har jeg tænkt på, hvordan du har det, når du er sammen med din far. Jeg vil meget gerne, at du fortæller mig mere om det.“ På denne måde, giver du barnet mulighed for at tage udgangspunkt i det, han/hun selv synes er vigtigt, mens du fører samtalen over i mere fri fortælling fra barnets side, og her er ifølge DCM nogle faldgruber, hvor man kan komme til at lukke samtalen for hurtigt. F.eks. kan det opleves som svært for barnet at svare på et spørgsmål som „Hvorfor det?“, som respons på noget han/hun har fortalt:

„Her lukker du samtalen ved at bede barnet forklare, hvorfor han/hun har sagt det, han/hun har sagt, fordi barnet her skal forklare og begrunde sit udsagn. Derved fører du samtalen væk fra, hvordan barnet har det, til hvorfor det er sådan. Barnet kan komme til at opleve, at han/hun skal give dig „det rigtige“ svar. Samtalen drejes mod dig og dine perspektiver, i modsætning til barnets erfaringer og oplevelse, som du i starten inviterede ham/hende til at fortælle om“.¹²

I stedet kan du prøve at forfølge emnet ved at gentage det, barnet siger, og stille et nyt åbent spørgsmål á la „Fortæl mig mere om det“ eller „Hvordan er det, når det ikke er rart at være hos din far?“ Hvis

¹² Åse Langballe, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2011), oversat af redaktionen.

du er kommet til et kritisk punkt i samtalen, hvor du kan mærke, at barnet har modstand på at skulle gå videre, er det vigtigt at vise, at du er interesseret i at lytte, selv om barnet synes, det er svært at snakke om. Det gør man ifølge DCM ved f.eks. at sige: *„Det har du ikke lyst til at fortælle om ... Men jeg vil gerne vide, hvordan du har det, og hvad det er, som gør, at du ikke har det rart hos din far. Fortæl mig om det, så godt du kan, selv om du ikke har lyst.“*

Langt hen ad vejen handler metoden om, at man forfølger det, barnet har sagt, i stedet for selv at trække emner eller udsagn ind i samtalen. Men det kan være nødvendigt at zoome samtalen lidt ind ved for eksempel at lave en lille opsummering af det, I allerede har talt om, og derefter bede barnet uddybe et af emnerne – stadig i en åben form. I DCM bliver denne fremgangsmåde betegnet som en tragtform, hvor emnerne bliver introduceret, fokuseret og uddybet. En åben og målrettet samtale, som du motiverer, styrer og fokuserer i barnets tempo og inden for barnets perspektiv.

HVIS MAN BARE HAR EN VAG MISTANKE

Ovenstående samtaleforløb tager udgangspunkt i en situation, hvor barnet allerede har vist/fortalt, at der er noget galt, og man har noget konkret at gå ud fra. Men hvad gør man, hvis man blot har en vag mistanke?

„Når du kun har en vag mistanke, kan du komme til at måtte spørge mere direkte, og det lader sig gøre at stille et direkte spørgsmål uden at presse på eller være ledende. Tag fat i det du allerede ved, og benyt denne information som en nøgle for at få mere at vide. På en varsom måde kan du sige: „Jeg ved, at du gruer for at skulle på weekend hos din far. Fortæl mig om, hvad det er, der gør, at du er nervøs for det.“ Eller man kan spørge på en anden måde: „Nogle børn oplever at skulle se på noget, eller gøre ting med deres kroppe sammen med voksne. Jeg spekulerer på, om dette nogensinde sker for dig?“

AT AFSLUTTE SAMTALEN

Uanset, hvordan en sådan samtale forløber, er det ekstremt vigtigt at få afsluttet og afrundet den på en god måde. DCM anbefaler, at man hen mod slutningen opsummerer de vigtigste punkter for barnet og spørger, om han/hun synes, at man har forstået det rigtigt, og om der er nogen tilføjelser. Derefter snakker man med barnet om, hvordan de informationer, man har fået i løbet af samtalen skal benyttes. Hvis der er kommet noget frem, der kræver en underretning til kommunen eller en anmeldelse til politiet, skal man være ærlig over for barnet omkring, hvad han/hun kan forvente, at der nu kommer til at ske, fordi det vil give barnet tryghed at have en følelse af overblik over situationen samt en forståelse for, hvordan de forskellige elementer arbejder sammen.

Det kan også medvirke til en fin afrunding, at man lader barnet forstå, at man er tilgængelig for mere snak, hvis han/hun har brug for det. Måske har barnet brug for yderligere professionel hjælp, men i og med, at han/hun har betroet sig til dig, anser han/hun dig som en, man kan støtte sig til. Og endelig skal man så vidt muligt lukke samtalen ned ved at føre snakken over på mere dagligdags, generelle og trygge ting, før I skilles.

HVORDAN MAN HJÆLPER ET BARN TIL AT SÆTTE ORD PÅ OVERGREBENE? – LIVSEKSPERTERNES ANBEFALINGER

Hvem fortalte de voksne, der selv blev krænket som børn, det egentligt til? Er der nogen, der er lettere at tale med end andre, og hvad er det, der definerer disse? Og hvad med dem der aldrig sagde noget – hvad mener de selv kunne have hjulpet?

I forbindelse med undersøgelsen „Seksuelt krænkede børn“ kom det frem, at mange af de seksuelt krænkede børn ikke fortalte om krænkelserne til den voksne, de holdt af, fordi det var frygteligt skamfuldt at fortælle det til en, som var meget tæt på. Det, at have lagt krop til overgreb, opleves som noget ekstremt flovt for barnet, og barnet frygter, hvad den voksne tænker om ham/hende. Så af angst for at blive forladt, fordi den voksne ikke kan klare betroelserne, fortæller barnet ikke noget til de allernærmeste, men søger i stedet mennesker i periferien eller fagpersoner at tale med, som han/hun kan overleve at miste. Men det må heller ikke være fagpersoner, der er for tæt på, da de nemt kan være enten de primære omsorgspersoner eller lige netop den helle i livet, hvor barnet finder noget glæde og kærlighed. Det betyder altså, at selv om man som fag- eller privatperson føler, at man har en nær og kærlig relation til et barn, kan man ikke forvente, at barnet gør brug af fortroligheden på alle områder.

Samtidig viser undersøgelsen, at barnets relation til krænkeren ikke umiddelbart spiller den store rolle for, hvorvidt barnet fortæller noget om krænkelserne. Det er altså ikke nødvendigvis lettere at fortælle om manden i nabohuset, end hvis det er ens egen far eller mor, der begår overgrebene. Derimod ser det ud til, at børn fra middelklassefamilier oftere tier end børn fra lavere sociale klasser, fordi middelklassebørnene navigerer i en social kontekst, hvor de er mere

bevidste om det forkerte i krænkelserne og mere angst for at miste. Dette er dog kun formodninger, da antallet af respondenter i undersøgelsen ikke er tilstrækkeligt til en empirisk konklusion, men blot peger på en tendens.

Men hvis børnene ikke fortæller om krænkelserne til dem eller den, de stoler og er tæt på, hvem fortæller de det så? I det følgende fortæller livseksperterne selv om, hvem de hver især valgte at fortælle det til. Typisk en, der ikke var alt for tæt på, men en de stolede på i kraft af f.eks. personens stilling.

HVORDAN LOTTE BLEV IVANAS UDVALGTE

Den dag på hospitalet hvor Ivana trak sin sygeplejerske, Lotte, til side og sagde, at der var noget, hun gerne ville fortælle hende, blev den dag, hvor overgrebene fra Ivanas stedfar fik en ende. Dagen blev skelsættende for dem begge to, hvilket også er grunden til, at de i dag, 14 år efter, stadig har kontakt. Lotte fortæller det sådan:

„Ivana spurgte om, hvis hun fortalte mig noget, om jeg så ville love, at jeg ikke fortalte det til nogen. Hvis jeg sagde det til nogen, ville hun begå selvmord. Det sad jeg lidt og tænkte over og sagde så, at det måtte jeg jo love.“

Det eneste Ivana sagde, og ville sige på det tidspunkt, var: „Min stedfar rører ved mig, steder han ikke må“. Under den meget korte samtale arbejdede Lottes hjerne på højtryk for at finde ud af, hvem hun skulle kontakte, uden at Ivana opdagede det, og som samtidig kunne hjælpe med en akut indsats, så Ivana ikke skulle hjem til sin stedfar igen. Heldigvis vidste de begge, at Ivana havde en samtale hos en pædagog på børneafdelingen i direkte forlængelse af deres snak, hvilket gav Lotte lidt tid at arbejde i. Men hos pædagogen brød Ivana fuldstændigt sammen og fortalte det hele, og i samråd besluttede de to afdelinger at indlægge Ivana på den somatiske afdeling, så hun ikke skulle hjem igen, og herfra flyttede Ivana på børnehjem.

Men Ivanas betroelse kom ikke ud af den blå luft. Hun var kommet på den somatiske afdeling i flere år, og i den tid havde Lotte bevidst forsøgt at skabe en tryk relation mellem dem ved at trække Ivanas behandlingsseancer ud, give hende lidt ekstra omsorg og altid sørge for, at Ivana fik en ny tid.

„På afdelingen snakkede vi meget om, at der var et eller andet galt. Ivana var svær at få kontakt med, og vi var meget bekymrede for hende – hun skar sig i håndleddene og sad nogle gange ude på gangen og dunkede hovedet ind i væggen. Faktisk var hendes fysiske symptomer ikke særlig slemme, og vi ville for længst have afsluttet hende, hvis det ikke havde været for vores mistanke om, at der var noget andet galt.“

Men det var ikke bare Lotte og hendes kollegers plan, der til sidst fik Ivana til at fortælle. Tidligere havde Ivanas mor og lillebror været med til behandlingerne, men i den sidste tid var hun begyndt at komme alene, hvilket gav plads og rum til personlige snakke med Lotte. Dertil havde hun denne dag nået det punkt rent psykologisk, hvor hun blev nødt til at gøre noget, hvor hun bare ikke kunne mere. Ivana forklarer det sådan:

„Jeg sagde noget lige der, fordi jeg var fyldt op. Ligesom hvis man har spist for meget og så føler, at man skal kaste op. Den følelse.“

At Ivana lige netop udvalgte Lotte som den betroede, var heller ikke tilfældigt. For det første følte Ivana, at Lotte „så“ hende og tilbød omsorg på en anden måde, end de andre sygeplejersker, og for det andet opfattede hun Lotte som en slags „gylden middelvej“:

„Jeg var jo sindssygt bange for at sige det til nogen, fordi jeg var bange for at miste dem. Men mht. Lotte kunne jeg godt rigtig godt hende, lide at bruge tid sammen med hende, men hun var stadig ikke så vigtig, at jeg ikke kunne undvære hende i mit liv.“

At Ivana mere eller mindre bevidst valgte Lotte at betro sig til er således et godt eksempel på, hvordan fagpersoner kan hjælpe børn til at sætte ord på overgrebene. Lottes hjælp var ikke konfronterende og fremfusende, men i stedet en langvarig (tre-fire år), vedholdende indsats for at få Ivana til at føle sig tryk og give hende et fortroligt rum. Lotte fortæller, at der før denne dag ikke var nogen tegn på, at Ivana ville sige noget, og noget af det, hun senere har spekuleret over, var, om hun eller andre medarbejdere på afdelingen kunne have gjort noget før – spurgt ind til det tidligere, da de jo netop havde en mistanke. Men det mener Ivana ikke ville have hjulpet, da hun jo selv skulle være klar til at sige noget.

FLERE EKSEMPLER FRA LIVSEKSPERTERNE

Men, som vi kan se af det følgende, er der mange forskellige måder og grunde til, at der går hul på bylden. Liveksperten Karen, som oplevede seksuelle krænkelser fra en række større drenge, fortalte om krænkelserne til en ung pædagogstuderende i ungdomsklubben en dag, hvor de var på en tur med klubben. Den studerende fulgte ifølge Karen op på betroelserne et par dage efter på følgende måde:

„Hun var insisterende, og jeg havde tillid til hende. Hun trak mig ind i et trykt, beskyttet rum, hvor vi var alene. Hun låste døren, så vi ikke kunne blive forstyrret og gav sig tid til at lytte, og så trøstede hun mig. Kan ikke huske, om jeg selv deltog i samtalen, hvor lederen fik det at vide. Jeg fortalte det selv til min mor, og derfra gik det hele ret stærkt ... Husker det ikke tydeligt, men jeg tror, at jeg var skamfuld. Jeg følte mig beskidt, at jeg selv havde villet, når jeg nu ikke havde sagt fra. Jeg var angst og havde tvivl i forhold til, at hun ville støde mig fra sig“.

Lykke, i dag 42 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra en ven af moren, fra hun var tre år, til hun var 12, ringede til Tine Bryld, der var vært i radioprogrammet „Tværs“, for at spørge hende om råd:

„Den familie, hvor det skete hos, havde fået en pige, der nu var omkring seks år. Jeg var bange for, at han ville begynde med hende også. Jeg søgte anonymt råd hos Tine Bryld på Tværs. Da var jeg 14 år. Hun gav mig mod til at opsøge ham og sige til ham, at jeg ville afsløre alt, han havde gjort mod mig, hvis han nogensinde rørte hende. Tine Bryld bad mig om at søge hjælp selv, hvilket jeg afslog på det tidspunkt. Men da jeg var 16, kunne jeg simpelthen ikke holde sammen på mig selv længere. Jeg var i opløsning og endte med at fortælle det til min praktiserende læge“.

Lykkes fortælling vidner om, hvor ekstremt vigtigt det er for børn, at der findes professionelle og tilgængelige voksne ude i det offentlige rum – og at børnene bliver gjort opmærksomme på det. Børns Vil-kårs „BørneTelefonen“ får mere end 35.000 opkald årligt fra børn og unge, der har det svært.

For andre af livseksperterne røg overgrebshistorien bare ud en dag. De kan ikke forklare, hvorfor de fortalte det til lige netop denne person i dette øjeblik. F.eks. fortalte Peter, i dag 35 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin far og onkel, om det første gang under en magtanvendelse fra en mandlig pædagog, som desværre ikke fulgte op på det. Det slap bare ud, men ingen på institutionen handlede på det. Næste gang det røg ud var under en politiafhøring i forbindelse med et indbrud, Peter havde begået:

„Jeg overvejede det sådan set ikke, men gjorde det bare. Senere, da jeg blev anholdt af politiet, fortalte jeg det uden at tænke nærmere om det. Jeg følte, at det kunne jo nærmest være lige meget. Det kunne jo nærmest ikke blive værre“.

Peters historie viser, hvordan alle fagpersoner, der møder børn og unge i deres hverdag, kan komme til at opleve betroelser om vold og seksuelle krænkelser. Det gælder også dem, der kun møder børnene kortvarigt, såsom en politibetjent, en læge eller en sygeplejerske. Alle kan opleve et åbent vindue ind til et barns hemmeligheder, og det er

derfor livseksperternes klare holdning, at alle professionelle, der møder børn i deres hverdag, skal være uddannet til at spotte det vindue og holde det åbent. Dertil skal de, nok så essentielt, vide, hvordan man skal reagere og handle, når barnet betror sig.

HVORDAN MAN SKAL REAGERE PÅ BØRNS BETROELSER

„Jeg kan ikke se Karens ansigt, og jeg har heller ikke lyst. Jeg vil ikke have, at hun bliver skræmt. Hun holder om mig, indtil gråden bliver til en snøften, og jeg overmandes af træthed. (...) ,Jeg er stolt af dig, Lisbeth. Nu pakker jeg vores grej sammen, og så synes jeg, du skal pudse din næse og vaske dit ansigt. Vi fortsætter i næste uge samme tid, hvis du har mod på det.“¹³

Sådan forklarer Lisbeth Zornig Andersen, i dag 48 år, i sin selvbiografi, „Zornig – vrede er mit mellemnavn“, hvordan hendes pædagog, Karen, reagerede på 16-årige Lisbeths første betroelser om, at hendes mor og stedfar havde krænket hende. Karen tog det tydeligvis ganske roligt. Lisbeth fortæller:

„Jeg kigger på Karen, som sidder ved et andet bord. Hun ser helt normal ud, hvilket jeg ikke kan forstå. Som om det er hverdag at få den slags at vide, jeg lige har fortalt.“

Karen reagerer her på den måde, som de fleste af vores livseksperter efterlyser – varmt og kærligt, men uden at falde ned af stolen af forskrækkelse eller vrede. Da de fleste krænkede børn er så bange for at skræmme den voksne væk med deres betroelser, er det essentielt, at den voksne viser, at han/hun godt kan rumme og tackle dem. Ifølge Ivana reagerede Lotte også helt rigtigt, da Ivana fortalte hende om sin stedfar:

13 Lisbeth Zornig Andersen, *Zornig – vrede er mit mellemnavn*, s. 163.

„Jeg blev ikke forskrækket over hendes udtryk, så, hun har været rigtig god til at skjule den panik, som jeg er ret sikker på, at hun følte.“

Både Johanne, Lotte og Karen har skjult, hvor forfærdede de måske er blevet over at høre henholdsvis Silles, Ivanas og Lisbeths historier, men de har også enten verbalt eller fysisk vist empati, hvilket naturligvis er ligeså vigtigt som at kunne holde facaden. Der skal også være plads til at vise barnet, at det ikke er okay, at udsætte et barn for den slags ting, og at man bliver ked af at høre det – blot ikke så ked af det, at man ikke kan håndtere det.

Blandt vores livseksperter har vi også mange eksempler på, at betroelserne ikke blev håndteret på bedste vis – f.eks. så vi i første kapitel, hvordan Davids venner reagerede ved at kalde ham „luder“ – men da vores fokus her er *best practice*, er rækken af dårlige eksempler udeladt.

LIVSEKSPERTERNES ANBEFALINGER – VI VILLE HAVE SAGT DET, HVIS ...

Ovenfor har vi ladet de livseksperter, der fortalte det til nogen, mens de var børn eller unge, få ordet. Men mindst lige så vigtigt har det været at spørge dem, der aldrig fik sagt noget om, hvad der i sin tid kunne have hjulpet dem. Vi har spurgt dem, hvilke anbefalinger de har, der kunne hjælpe dagens børn til at fortælle en voksen om krænkelse. Lonnie, 38 år, der oplevede seksuelle krænkelse fra sin stedfar, forklarer her, hvad hun mener kunne have gjort en forskel for hende som barn:

„Jeg ville måske have fortalt om krænkelse, hvis jeg havde haft voksne, jeg havde tillid til. Som ikke konstant skældte ud og fortalte mig, at jeg var forkert. Så opbyg tilliden. Jeg tror, at hvis barnet føler sig tryk ved en voksen, er der større sandsynlighed for, at barnet lukker op og fortæller. Men det kræver tid og tålmodighed af den voksne.“

Sådan lyder anbefalingen til, hvordan man får et barn til at fortælle om seksuelle krænkelser, fra Lonnie, der aldrig fortalte det til nogen.

Livseksperternes anbefalinger, som naturligt tager udgangspunkt i deres egne oplevelser, handler om tillid, åbenhed, undervisning om kroppens rettigheder og hvor man går hen med sin viden, samt at de voksne tør spørge om de svære ting. Tillid opbygger man kun, hvis man har en god relation til barnet. Josefine, 39 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin far, kommer i den sammenhæng med en anbefaling til alle fagprofessionelle, som arbejder med børn:

„Drop alle ideer om professionel distance. Den kan voksne mennesker rationalisere sig til at forstå mentalt. Børn har ikke den luksus. De fanger straks signalet om, at de ikke er rigtigt vigtige. Og holder mund. For hvordan skal man fortælle sin mørkeste, farligste sandhed til én, der ,bare‘ er på arbejde, som kan stoppe dig midt i en sætning, fordi nu har de fri? Det lægger bare ekstra lag af krænkelser og fornemmelse af, man er ligegyldig oveni et allerede alt for stort forsvarspanser mod verden.“

Udover tillid er åbenhed meget vigtig for livseksperterne. Åbenhed og at turde stille de svære spørgsmål. Laila, 49 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra forældrenes bedste ven, siger i den forbindelse følgende:

„Forældre og voksne skal ikke være bange for at spørge ind til også de svære ting. Børn har en anden indgangsvinkel og ikke alle de fordomme, vi voksne har. De har ingen hensyn at tage. Men vær interesseret i barnets liv og trivsel uden at være for overbeskyttende. Og lad dit barn vide, at du som voksen kan tåle at høre om alt, og at der ikke sker noget ved det.“

En anden væsentlig faktor for vores livseksperter er grundig oplysning til børn om, at det aldrig er deres egen skyld, men altid den voksnes ansvar. Anna, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin stedfar, udtrykker det således:

„Jeg skulle kunne have tillid til en eller anden person, én, der ville have turdet spørge ind til og se bag om facader. Måske noget information i folkeskolen omkring, at et barn aldrig er skyldigt i ting som disse. Og hvor forkert det er. Noget specielt og intens fokus hvor man bliver sat ind i, hvad det vil sige at blive krænket, og så også en ordentlig information og oplysning om, hvad sex er, og hvad der er rigtigt at bruge det til. Al den information man overhovedet kunne komme med, så jeg på en eller anden måde ville vide, hvad der er rigtigt og forkert. Børn tror jo, at det deres forældre gør, er det rigtige.“

For nogle børn er der nogle helt konkrete ting, der skal være på plads, før de tør eller kan overskue at fortælle nogen om overgrebene. For eksempel var det for flere af de her medvirkende livseksperter nødvendigt, at de kom væk hjemmefra, før de ville fortælle. David, som deler sin historie i første kapitel, fik aldrig den hjælp, men andre var mere heldige lige på dette punkt. Susanne, i dag 37 år, som oplevede seksuelle krænkelser fra sin stedfar, siger:

„Skolepsykologen fik mig – efter en del samtaler – overtalt til at melde det. Han var i dialog med kommunen, som hjalp mig med at komme væk hjemmefra, jeg turde nemlig ikke melde det, hvis jeg stadig boede hjemme.“

FORTÆLLER BØRNENE ALTID ALT?

Selv om børnene vælger at sige det, fortæller de ikke altid det hele. I hvert fald ikke med det samme. Det kan skyldes et ønske om at beskytte bestemte personer (for eksempel søskende, som havde krænket), og/eller fordi nogle af krænkelserne forekommer så skamfulde og i nogle tilfælde utrolige i ordets bogstaveligste forstand, at de tier. For eksempel ville Ivana, der blev krænket af sin lillebrors far, af hensyn til sin lillebror, ikke fortælle politiet, hvem det var, der havde krænket hende:

„Det var en meget ubehagelig situation, som jeg helst gerne ville have været foruden. Det var et forhør og pædagogen talte mest

for mig – jeg løj også, eller jeg udelod en masse. Jeg kunne ikke få mig selv til at sige det hele og var vist ikke helt tilstede, jeg var fyldt af skyld og skam.“

Det ender da også med, at Ivanas krænker aldrig bliver dømt, fordi Ivana ikke fortæller tilstrækkeligt.

Når livseksperterne efterhånden har uddybet deres betroelser, er de ofte kommet drypvis i takt med, at barnet eller den unge har mærket, hvad det betød at afsløre hemmeligheden. Og de er stoppet der, hvor de voksne har reageret med skræk eller mistro. Eller har stoppet med at spørge.

HVAD GØR MAN MED BETROELSERNE? ANMELDELSE ELLER EJ?

***Hvis barnet beder en holde tæt, skal man så gøre det?
Og hvis man går videre med det, hvem skal man så kontakte?
Hvordan ved man, om man skal anmelde – er det nødvendigvis
det bedste for barnet?***

Når et barn trygler én om ikke at gå videre med det, hun eller han lige har fortalt, fordi hun er rædselsslagen ved tanken om de mulige konsekvenser, kan det måske synes nærliggende at følge barnets ønske. Man kan måske blive bange for at ødelægge barnets tillid til andre mennesker ved at bryde et løfte om ikke at sige noget, eller måske man funderer over, om man egentlig har „ret“ at tage en sådan beslutning på andres vegne. Samtidig kan det virke skræmmende og uoverkommeligt at skulle „tage ansvar“ for et måske halvfremmed barn ved siden af alle de udfordringer, livet ellers byder på.

Alle disse tanker og følelser er fuldstændig legitime, men i denne situation har man som voksen og borger i Danmark bare ikke noget valg, da man ifølge serviceloven § 153 og 154 har pligt til at underrette kommunen, hvis man får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 udsættes for overgreb af den ene eller anden slags. Det kaldes underretningspligten, og der skelnes mellem almindelig og skærpet underretningspligt, hvilket er defineret således på Socialstyrelsens hjemmeside¹⁴:

¹⁴ Socialstyrelsen, *Underretning*, (www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/kommunale-beredskaber/handleveje-for-medarbejder-leder-og-kommune/underretning).

Almindelig underretningspligt

Enhver person, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år udsættes for vanrøgt eller andre forhold, som er til fare for dets udvikling og sundhed, herunder vold, mishandling, seksuelle overgreb, omskæring af piger m.v., har pligt til at underrette kommunen. Det kan bl.a. være i situationer, hvor borgeren bliver bekendt med, at barnet eller den unge udsættes for vold, mishandling eller seksuelle overgreb.

Skærpet underretningspligt

Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv har skærpet underretningspligt, hvis man under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage, at et barn har behov for særlig støtte eller har været udsat for overgreb. Underretningspligten er personlig. Underretningen sendes til kommunens myndighedsafdeling.

Underretningspligten er overordnet tavshedspligten, hvilket vil sige, at der altid skal underrettes, hvis man mener, at et barn mistrives, også selvom barnet eller forældrene ikke har samtykket.

GODE OG DÅRLIGE EKSEMPLER FRA LIVSEKSPERTERNE

Et godt eksempel på hvordan man håndterer en betroelse, er Ivanas historie (se kapitel 7), hvor hendes sygeplejerske, Lotte, lovede ikke at fortælle noget, men alligevel straks gik videre med det. Men når vi spørger livseksperterne, fortæller de også om fagpersoners muligvis velmenende, men desværre fejlslåede metoder til at hjælpe.

For eksempel oplevede Mona, der blev misbrugt af sin far, fra hun var fire år til hun var 19 år, at hendes sagsbehandler reagerede ved at sige: „Nå, endelig siger du noget“, da hun som 19-årig endelig fik arbejdet mod til at fortælle kommunen om krænkelserne. I papirerne

kan hun se, at kommunen allerede var orienteret om mistanken, da de valgte at sende hende hjem fra børnehjemmet som 14-årig. Der var blandt andet underretninger om rødme i skridtet fra den institution, Mona boede på. Man kan således komme til at vente meget længe, hvis man forlader sig på, at barnet selv tager initiativ til at fortælle om krænkelserne, når han/hun er klar til det. Og jo længere man venter, jo mere skadet bliver barnet.

Nogle seksuelt krænkede børn oplevede, at de voksne fagpersoner omkring dem reagerede ved at forsøge at „fikse“ problemet selv ved blot at være samtalepartner med barnet, men uden at gå videre med deres viden, hvilket igen er en dårlig idé. Ligeledes har flere oplevet, at den involverede fagperson gik videre til en anden fagperson med sin viden, men at sagen så blot strandede der. Her er det altså vigtigt at følge underretningen til dørs, så man er sikker på, at informationerne når de rette myndigheder. Det vil sige, at det ikke nødvendigvis er nok at tale med sin nærmeste leder om sagen eller henvise barnet til en PPR (Pædagogisk psykologisk rådgivning, som alle skoler og institutioner er tilknyttet), man skal faktisk, ifølge loven, være sikker på, at kommunen eller politiet ved besked, før ens forpligtelser er ophørt.

Men der er selvfølgelig også mange fagpersoner, der gør det helt rigtige, hvilket Susannes historie bevidner. Hun fortæller om en god skolepsykolog: *„Ja, det var skolepsykologen, der efter en del samtaler fik mig overtalt til at melde det. (...) Da jeg boede på opholdsstedet, blev sagen meldt. Om det var psykologen, sagsbehandleren eller Rasmus, der gjorde det, det ved jeg ikke“.*

HVEM SKAL MAN KONTAKTE?

I Red Barnets pjese „Når mistanken opstår“, er der en slags manual for, hvordan man handler på en mistanke, og hvad man skal være bevidst om. Pjecen kan, som tidligere skrevet, hentes gratis på Red Barnets hjemmeside, men vi vil her gengive de vigtigste punkter.

Først og fremmest gør pjecen opmærksom på, at man skal passe på ikke at handle overilet, da man derved „kan miste vigtigt bevismateriale og skabe unødvendigt kaos. Derfor er det vigtigt, at man altid slår koldt vand i blodet og søger rådgivning, før man handler.“¹⁵ Derefter lister Red Barnet følgende råd op til henholdsvis *familiemedlemmer* og *fagpersoner*:

Råd til dig som forælder eller familiemedlem

- ♦ Hvis du har en fornemmelse af, at noget er galt, så spørg ind til barnets bekymringer uden at lægge ordene i barnets mund. Vis barnet tillid, og tro på, hvad barnet fortæller.
- ♦ Hvis du har mistanke til en person inden for familien, så lad i første omgang være med at konfrontere personen med anklager.
- ♦ Sørg for at skrive alle dine observationer ned.
- ♦ Ring til SISO (Videnscenter for Sociale Indsatser ved Vold og Seksuelle Overgreb mod børn) på tlf.: 2077 11 20 eller en af de andre organisationer, som du finder oplysninger på bagerst i denne bog.

Råd til dig som fagperson

- ♦ Skriv dine observationer ned.
- ♦ Drøft observationerne med din leder.
- ♦ Ring til SISO (Videnscenter for Sociale Indsatser ved Vold og Seksuelle Overgreb mod børn) på tlf. 2077 11 20.
- ♦ Følg de retningslinjer, din kommune har udarbejdet for sager om vold og seksuelle overgreb mod børn, herunder hvem I f.eks. kan drøfte sagen med.
- ♦ Overvej, om forældrene skal inddrages. Husk: Hvis mistanken er rettet mod forældrene, må I ikke inddrage forældrene.
- ♦ Er man stadig i tvivl, kan man i en periode have skærpet opmærksomhed omkring barnet. Alle relevante observationer skrives ned.

Bagerst i denne bog er der en uddybet liste over hvem man kan kontakte, samt telefonnumre og webadresser.

¹⁵ Når mistanken opstår, Red Barnet Danmark.

HVORDAN FORETAGER MAN EN UNDERRETNING ELLER EN ANMELDELSE

Red Barnet beskriver på glimrende vis i pjecen „Når mistanken opstår“, hvordan man konkret foretager en underretning eller en anmeldelse.

Underretning til de sociale myndigheder

Der er ingen formelle krav til, hvordan en underretning skal udformes. Som hovedregel bør den være skriftlig (brev, e-mail eller via kommunens hjemmeside), men den kan også ske telefonisk eller ved personligt fremmøde. Underretningen skal, så vidt det er muligt, bygge på systematiserede (nedskrevne) konkrete iagttagelser (hvad har man set, hørt osv.). Selvom det ikke er at foretrække, kan man godt underrette anonymt. Når kommunen modtager en underretning, undersøger forvaltningen barnets forhold. Kommunen er forpligtet til at igangsætte en undersøgelse på baggrund af underretningen herunder foretage en vurdering af barnets sikkerhed og risikoen for yderligere overgreb. Undersøgelsens form og omfang vil i høj grad afhænge af de konkrete omstændigheder. Kommunen vil også foretage anmeldelse til politiet i de sager, hvor det er relevant. Hvis du har foretaget en underretning, vil du inden for seks arbejdsdage modtage en kvittering. Som privatperson vil du – på grund af kommunens tavshedspligt – normalt ikke kunne blive oplyst om, hvad der iværksættes. Som fagperson, vil du som hovedregel blive informeret om de tiltag, kommunen iværksætter på baggrund af din underretning.

Anmeldelse til politiet

I sager af mere akut eller voldsom karakter kan det være bedst at anmelde til politiet. Der er altid mulighed for at kontakte politiet for at få en samtale om, hvorvidt en anmeldelse er relevant. Spørg efter politiets specialister i videoafhøring af børn, da de har viden om seksuelle overgreb. Politiet vil vurdere indholdet i anmeldelsen og vurdere, hvordan de bedst kan sikre eventuelle

beviser til en efterfølgende efterforskning. Hvis politiet optager anmeldelsen som en sag, vil de involvere det regionale børnehus og dermed også den kommunale sagsbehandler og andre relevante fagpersoner.

HVAD GØR MAN, HVIS KOMMUNEN IKKE REAGERER PÅ UNDERRETNINGEN?

Ankestyrelsen har lavet sin egen hjemmeside om underretninger, der hedder www.deldinbekymring.nu. Siden er et godt sted at hente viden om underretningsprocedurer, tvivlsspørgsmål og lovstof for både fag- og privatpersoner, ligesom man frit kan benytte sig af deres dilemmaspil. Spillet findes i flere versioner – målrettet forskellige typer institutioner og fagpersoner – og det kan hjælpe med at udfordre tankesættet og italesættelsen af, hvad man skal være opmærksom på, når man omgås børn.

På hjemmesiden definerer Ankestyrelsen kommunernes retningslinjer for modtagelse af underretninger således:

Kommunen tager sig af underretningen¹⁶

Kommunen skal senest 24 timer efter modtagelse af en underretning vurdere, om der er grundlag for at handle akut. Hvis der er et øjeblikkeligt behov, vil hjælpen blive iværksat med det samme. Hvis ikke vil kommunen ved almindelig sagsbehandling undersøge, om der er brug for hjælp til barnet og familien. Kommunen skal stadigvæk, senest 6 dage efter modtagelsen af en underretning, sende en bekræftelse på, at underretningen er modtaget.

Men hvad gør man så, hvis man oplever, at kommunen ikke tager underretningen seriøst? Man kontakter Ankestyrelsen direkte. Ankestyrelsen er overordnet kommunerne og er et statsligt, uafhængigt organ,

¹⁶ www.deldinbekymring.nu/om-kampagnen

der fungerer som landets øverste klageinstans og praksiskoordinerende myndighed på velfærdsområdet. På www.deldinbekymring.nu er der følgende anvisning på, hvor man kan henvende sig, hvis kommunen ikke har reageret tilstrækkeligt:

Kontakt Ankestyrelsen via www.ast.dk eller på tlf. 33 41 12 00
... hvis du har underrettet kommunen, men fortsat føler, at der er brug for hjælp til barnet.

I kapitel 5 fortæller Sille og Johanne om en episode, hvor en pædagog bliver suspenderet efter først at have underrettet kommunen og siden, i frustration over manglende respons herfra, kontaktet politiet. I dette tilfælde skrev den pågældende pædagog et anonymt brev til politiet, og arbejdspladsen suspenderede hende for at bryde sin tavshedspligt, hvilket selvfølgelig kan virke som et skræmmekseksempel, hvis man som fagperson overvejer en underretning. Pædagogen handlede hundrede procent moralsk korrekt, men i stedet for at sende tre underretninger afsted til samme kommune, kunne hun altså have kontaktet Ankestyrelsen direkte. Skulle man som fagperson opleve, at ens arbejdsplads reagerer på samme måde som i den omtalte pædagogets tilfælde, er det vigtigt at huske på, at man kan søge råd, vejledning og juridisk assistance hos sin fagforening.

SKAL MAN ANMELDE ELLER EJ?

Det vil altid være en vurderingssag i det konkrete tilfælde, om det giver mening at anmelde til politiet, men vi vil i det følgende give et indblik i, hvad de voksne krænkede børn, som vi talte med i forbindelse med vores undersøgelse, har erfaret omkring, hvad en anmeldelse kan føre til.

Der er ingen tvivl om, at når anmeldelsen fører til en dom, bliver det et vendepunkt for de krænkede. Det er her, omverdenens erkendelse af, at man har lidt overlast og skade, bliver synlig. Det er her, kravet om og behovet for retfærdighed honoreres. Den følelse afløses

desværre meget hurtigt for flere af livseksperterne af en frustration over dommenes udmåling. Oftest er manglen på beviser definerende for til tider ubegribeligt milde domme for alvorlige forbrydelser. Sådan må det være, når vi lever i en retsstat. Ikke desto mindre er det hårdt for de krænkede, at deres krænkelser ikke kan bevises, og at deres krænkere dermed går fri eller slipper for let.

Men værre end frustrationen over milde domme er, når krænkerne bliver frifundet. I undersøgelsen „Seksuelt krænkede børn“ var der 16 livseksperter, der anmeldte sagen til politiet, og ud af disse var der fem tilfælde, hvor sagen enten ikke kunne rejses, eller der ikke var beviser nok, eller fordi tiltalen blev frafaldet på grund af manglende beviser, eller fordi sagen blev stoppet på grund af fejl fra myndighedernes side. Dertil kommer, at der faldt en dom, som blev anket og omstødt af en anden retsinstans. Netop disse sager har taget særligt hårdt på de krænkede, uanset at ingen oplever et sagsforløb som let. Det er ikke overraskende. Fra at tage skridtet til at anmelde sin krænker, til i nogle tilfælde at ende med at få en følelse af, at samfundet anser én for at lyve, er ifølge livseksperterne noget af det mest belastende, de har oplevet, ud over selve krænkelserne. Blandt andet fortalte Maria, 27 år, som blev krænket af sin far og farfar samt solgt til ud til diverse „kunder“, men hvis anklage endte med at blive frafaldet, at:

„Som du ved, så plages jeg konstant af frygten for, at andre ikke kan se, hvordan jeg har det. Eller det vil sige, at det er nok mere frygten for ikke at blive troet på, der er på spil. Men det slog mig pludselig, at de erindringer, der for tiden bliver ved med at dukke op i min hukommelse, hænger uløseligt sammen med frygten for ikke at blive set og troet på. Og det gør så forbandet ondt, når disse erindringer og følelser rammer mig“.

Maria refererer her til, hvordan frifindelsen af hendes krænkere efter to års retssag har påvirket hendes tillid til, at omverdenen stoler på, at det hun fortæller om sine oplevelser og følelser, rent faktisk er sandt.

Forståeligt nok kæmper hun også med vrede og specielt misundelse rettet mod de krænkede, der oplevede at få deres krænker dømt.

En ting er helt sikkert. Fortæller børnene (om de så er blevet voksne eller ej) om seksuelle krænkelser, og der ingen dom falder, eller dommen ankes og ændres, er der et meget stort efterarbejde i forhold til at samle dem op. I at få dem til at forstå, at politi og andre voksne myndighedspersoner omkring dem BÅDE kan tro på dem OG lade en eventuel krænker gå fri, fordi der ikke er bevismateriale nok.

Man kan foranlediges til at tænke, om det nu er det hele værd at anmelde en person for seksuelle krænkelser set i forhold til, hvad det måtte udløse af konsekvenser for den krænkede, når krænkelserne ikke kan bevises i tilstrækkelig grad, eller sagen trækkes ud på grund af ankesager og så videre. Således var der også et debatindlæg i Politiken den 19. juli 2015¹⁷ fra en ung sociologistuderende, Lea Vesterby, der meget provokerende anbefalede andre ikke at politianmelde krænker. Som hun skriver: *„Et råd til dem, der har oplevet overgreb: Anmeld det ikke – medmindre du vil igennem en lang smertefuld proces, der ikke tager højde for dig som offer. Derfor burde der være tidsfrister for retssagers afslutning“*.

Leas sag kørte i fire år med diverse udsættelser og alvorlige konsekvenser i form af gentagen genopblussen af Leas senfølger af krænkelserne, for endelig at blive afsluttet i september 2015 med en frifindelse af de to anklagede i Landsretten.

Men på trods af dette er der ingen af livseksperterne i vores undersøgelse, der peger på at lade være med at anmelde overgrebene som en mulighed. I stedet peger de på, at vi i samfundet, skolesystemet og andre steder, hvor børn opholder sig, klæder børnene på til at kende deres rettigheder og muligheder, og klæder de voksne på til spotte børnenes mistrivsel bedre, støtter børnene i at sige fra og sige det

17 Lea Vesterby, *Anmeld aldrig overgreb*, Politiken 19.07.2015

til nogen, når krænkelserne sker, mens de sker. Det gør det alt andet lige lettere at bevise. De anbefaler også, at vi eventuelt snakker med børnene om de muligheder, der er for at dokumentere de seksuelle krænkelser. I dag har vi telefoner, der kan optage og filme forbrydelser, ligesom vi ved meget mere om DNA, og hvad det kan betyde for bevisførelsen. Det er brutale metoder at anbefale børn. Men det er de skader, de som voksne døjer med, ligesom den hån, de oplever, at det er, når krænker slipper fri eller slipper for let.

JEG HAR LÆRT, AT KÆRLIGHED FINDES

Hvordan et seksuelt krænket barn fik hjælp og lyst til at blive i livet.

Maria, 27 år:

„Reparenting har givet mig mange ting. Det at mærke, at der findes mennesker, der vil passe på en. Før det savnede jeg det jo sindssygt meget, men jeg vidste ikke, hvad det var, jeg savnede, for jeg havde ikke oplevet det. Jeg har endnu ikke et positivt syn på min fremtid, men det giver alligevel et lidt mere positivt verdensbillede. At kærlighed findes, at der er en grund til at blive i livet.“

Maria er 18 år, da hun kommer i kontakt med Anina, der har tilbudt sig som ekstern plejemor for hende. Selvom Marias første reaktion er, at hun ikke orker flere nye mennesker i sit liv, får de to hurtigt en stærk relation, som kommunen, for at retfærdiggøre de ressourcer de sætter af til Anina, kalder reparenting – et ord der fint dækker deres forhold. Maria oplever for første gang i sit liv, at der er nogen, der drager omsorg for hende, og hun får lov til at blive et lille barn, der putter tæt ind til sin „mor“. Hurtigt bliver deres forhold meget symbiotisk. Maria bliver dybt afhængig af Anina og kræver en konstant tæt kontakt, hvilket også er grunden til, at relationen over en længere periode langsomt går i opløsning. Det er i dag to år siden, Maria sidst havde kontakt med Anina, men som hun forklarer ovenfor, har Anina i den grad bidraget til, at Maria tror på, at livet har noget godt at give hende. Og det er en større præstation, end det umiddelbart lyder som.

Maria er kun et spædbarn, da hendes far første gang misbruger hende. Da hun er to år, har krænkelserne udviklet sig til fuldbyrdet

voldtægt, og i de næste 19 år udsættes hun for utallige voldtægter, fysisk vold og udspekuleret psykisk tortur. Hendes biologiske far og farfar bruger hende i en pædofiliring både til produktion af børnepornografi og egentlig børneprostitution. Kunderne er både mænd og kvinder, og Maria tænker, at hun er blevet solgt til et sted mellem 100 og 200 forskellige „kunder“. Både Marias far og farfar forgriber sig på hende, og da hun er 16 år føder hun et barn, sandsynligvis faderens, i dølgsmål. Barnet bliver formodentlig dræbt kort efter fødslen, men det er ikke lykkedes politiet at finde liget, og Maria plages stadig af tanker om, hvorvidt hendes barn egentlig blev slået ihjel, eller om det blev afleveret til for eksempel en pædofiliring.

Barndommens nætter udnytter hendes far til at køre hende rundt til ventende kunder på hoteller og gårde:

„Jørgen og hans familie solgte mig ud til både mænd og kvinder. Ofte blev jeg kørt ud til en stor gård – om natten med bind for øjnene, så jeg ikke kunne se, hvor jeg var – hvor nogle gamle ækle mænd boede. De lavede børneporno med mig. De købte mig for henholdsvis 500, 1.000 eller 1.500 kr., hvor alt efter hvor mange penge, de lagde, afgjorde, hvad de måtte gøre ved mig. Ofte gjorde det så fysisk ondt, det de gjorde, at jeg – på trods af trusler om tæsk og død – alligevel ikke kunne undgå at komme med et ,av‘ eller en klynkelyd af og til; men det fik altid store konsekvenser, for som Jørgen og de andre sagde: ,De har givet penge for dig, så de forventer, at du er medgørlig uden al den brok og klynk.‘ Og når det skete – at jeg kom med et ,av‘ eller kastede op, fordi en penis blev proppet ned i halsen på mig, så blev jeg altid straffet nede i kælderen, hvor det altid var Jørgens far, der udførte straffen. F.eks. var der en episode, hvor jeg fik stukket en penis både i numsen og vaginalt på samme tid, og det gjorde simpelthen så vanvittigt ondt, at jeg ikke kunne holde en klynkelyd inde. Det følte som om, jeg blev sprættet op indefra.“

Men Marias krænkerer nyder også at se hende lide og udsætter hende for brutal fysisk og psykisk vold.

„Jeg blev hængt op i et træ med benene øverst. Jeg ved ikke, hvad formålet var, udover, at de grinte. Der tænker jeg, at min smerte må have fået dem til at føle sig overlegne. Politiet kaldte det tortur. At blive til grin er meget værre end at blive tæsket. (...) Jeg er sikker på, at når jeg er blevet efterladt alene ude i en skov, så fik de nok noget ud af det. Men jeg kan ikke altid greje, hvorfor. Sommetider blev jeg bundet til et træ efter seksuelle krænkelser om natten i en skov. Følelsen af efterladthed i dag vælter mig totalt omkuld.“

Krænkelserne stopper først, da Maria er 21 år og hun for alvor får hul på at tale om dem sammen med Anina, der anmelder faderen og farfaren til politiet. Efter to års efterforskning, varetægtsfængsling af de anklagede og opgravning af en hel grund på jagt efter liget af Marias barn, ender sagen dog med, at politiet opgiver, og anklagemyndigheden frafalder sigtelserne, fordi de ikke kan finde tilstrækkelige beviser.

En opvækst som Marias burde ikke være nogen forundt, men Maria overlevede den og kæmper i dag for at lære at leve. Hun bor på femte år på et psykiatrisk bosted i en smuk ejendom midt i byen og ser sin psykiater gennem 11 år én gang om ugen. Det er de tætte personlige relationer til „voksne“ rummelige kvinder, der gennem de seneste år har hjulpet hende til at skære ned på selvmordsforsøgene og rent faktisk forsigtigt forestille sig et liv uden konstant psykisk smerte.

I den sammenhæng har der været specielt to relationer, der har gjort sig gældende – den ene til psykiateren Ellen – og den anden til plejemoderen Anina.

Det var en medarbejder på Marias daværende bosted, der for ni år siden tilfældigt fortæller sin veninde Anina om Maria, og Aninas umiddelbare reaktion er, at hun vil tage sig af Maria. Det opfatter Maria i

dag som noget „lidt magisk“. På trods af Marias første reaktion udvikler forholdet sig lynhurtigt til et mor/barn forhold:

„Hun var en meget tålmodig dame, der prøvede at vise mig, at jeg er her for dig men også respekterede, at ikke tættere på end her. Efter ikke ret mange gange fornemmede jeg den der, at der er noget ordentligt. Hun kunne give noget, tilbyde noget, som jeg fandt meget fascinerende og som jeg kunne bruge. Og så udviklede det sig til, at jeg nærmest blev som et lille barn, der søgte symbiose med sin mor – det føltes så stærkt. Rent fysisk lå jeg hos hende, hvilket jeg ikke havde gjort hos nogen før, så det var både meget overvældende og meget ubehageligt – jeg har jo aldrig været så tæt på nogen. Men samtidig rigtig rart, eller det blev det. Det var meget, meget svært i starten. Det var ikke noget, hun opfordrede mig til eller sagde, at ‚det skal du‘. Det opstod meget naturligt. Det er meget få mennesker, hvor man på den måde er så tætte så hurtigt. Selv folk der ikke lige har noget i bagagen.“

I de første år overnatter Anina hos Maria, der bor på bosted, tre-fire gange om ugen. Kommunen kalder det ‚reparenting‘ og udbetaler løn til Anina, der ikke kan nå at passe sit normale arbejde ved siden af sit job som plejemor. På Marias foranledning skriver de også daglige sms'er – mindst en gang om dagen:

„Det var også der, vi fik hul på at tale om overgrebene – de første mange gange græd hun med mig, uden at jeg sad med følelsen af – ‚Åh nej, hun kan ikke rumme det‘. Det kunne jeg mærke, at det kunne hun godt. Det var det, der var meget fint, at selvom hun var så personlig, kunne hun alligevel godt holde til høre de ting.“

Anina og Maria laver også almindelige dagligdags ting sammen, og da de har kendt hinanden i et halvt år, tager de til Barcelona sammen. Det bliver en meget hård tur for begges vedkommende, fordi Maria konstant hænger op ad Anina og martres af tanker om de andre

mennesker, Anina har i sit liv – misundelse og angst for ikke at være tæt nok på alligevel. Blandt andet har Anina jo tre voksne børn, der kan nære Marias jalousi. På det tidspunkt er det livsnødvendigt for Maria at være tæt på Anina, men det er samtidigt enormt smertefuldt, fordi der netop kun er et menneske til at give omsorgen – det betyder, at alle små tegn og reaktioner fra Anina bliver dissekeret og bedømt af Maria. Lang tid efter fortæller Anina Maria, at hun var så udmattet efter den tur, at hun nærmest skulle have holdt fri fra alt i flere uger efter. Maria bliver ked af meldingen, men forstår den godt, da hun også selv var helt ødelagt oven på rejsen. Maria ved godt, at hun har et stort hul, der ikke kan fyldes ud, men med Anina oplevede hun en nærhed, hun ikke havde prøvet før, og hun kunne slet ikke få nok.

„Jeg har ikke set hende i to år nu, hvilket er en helt abnorm smerte for mig, fordi jeg har slugt hende så meget, som jeg har. Men jeg tænker da, at jeg kommer til at se hende igen – alt andet vil være absurd, når vi har så meget sammen. Ens hjerte kan være så sultent, at det bogstavelig talt æder den anden både fysisk og mentalt. Alt var afhængigt af hende. I flere år var det første jeg gjorde, når jeg vågnede, at skrive til hende, og alt afhang af hvilket svar, der kom, og om jeg fik svar tilbage. Der har været ganske få gange, hvor hun ikke har svaret mig på et eller andet tidspunkt, men når det skete, væltede hele min verden simpelt hen. I en sådan grad, at jeg kunne bruge den kommende nat til at gå rundt ude på gaden, fordi jeg følte, at verden gik under, blot fordi hun ikke havde svaret mig. Hvilket så resulterede i, at dagen efter var jeg sådan – ,Åh min verden er væltet, jeg kan slet ikke finde ud af at være i mig selv‘.“

Maria har stor forståelse for, hvorfor Anina reagerer, som hun gør – det er jo utrolig belastende, hvis man gennem flere år oplever, at en andens liv afhænger så meget af én. Forholdet udvikler sig over tid, men den dybe afhængighed fra Marias side ændrer sig ikke, hvilket nok også er grunden til, at relationen til sidst knækker over. For fire år siden, da Maria står midt i retssagen mod sin far og farfar, brænder

Anina helt sammen og skriver til Maria, at der vil gå lang tid, før de ses igen. Der går fire–fem uger uden kontakt, hvorefter de igen mødes. På dette tidspunkt får Anina ikke længere penge fra kommunen. Maria siger:

„Efter første krise så vi hinanden hver tredje–fjerde uge. Jeg havde det ekstremt svært med, at der ikke var en bestemt dato, men hun havde ikke lyst til at lave faste aftaler – det kunne hun ikke rumme. Vi aftalte så, at hun skulle komme med en dato, men det skete ikke. Hun trak sig mere og mere men uden at sige det klart.“

For to år siden sker det samme igen. Maria og Anina har købt en rejse til Mallorca, men fem dage inden afrejse skriver Anina igen, at relationen dræner hende, og at hun ikke kan tage af sted. Begge de gange, hvor Anina trækker sig – eller som Maria siger „forlader hende“ – sker det ved, at Anina skriver et brev til bostedet, som så skal give informationen videre. Efter at have være sendebud to gange, meddeler bostedet dog Anina, at de ikke vil påtage sig den rolle igen – hvis hun vil Maria noget, må hun selv tage sig af kommunikationen. Maria har ikke hørt fra hende siden.

Men på trods af den bratte afslutning på syv års stærk tilknytning, ville Maria aldrig have være relationen foruden. Som hun siger, har Aninas kærlighed og omsorg givet hende en tro på, at der måske kan findes mere af den slags her i livet. Hun oplevede også selv på et tidspunkt i samspil med sine to små pap-nevøer, hvordan det er muligt, at give det man får videre til andre. At hun i den grad kom tæt på de to små drenge og kunne pusle, kramme, skifte ble tilskriver hun også Aninas indflydelse.

„Men det er et sultent hul, som min terapeut, Ellen siger. Hun er sikker på, at selv om jeg sad firetyve timer i døgnnet, syv døgn om ugen i Aninas skød, så ville jeg stadigvæk føle, at det ikke er nok. Og så handler det om, hvad der er godt nok. Nu tænker jeg: Hvad

er det Anina kan give og så bygge af det. Hvad kan Ellen give, og hvad kan mit bosted give.“

Maria og Ellen har set hinanden hver uge i 11 år, kun afbrudt af eventuel sygdom, kurser og rejser. De møder hinanden første gang, da Maria endnu engang er indlagt på grund af et selvmordsforsøg, og Ellen, som tilsynspsykiater, lige skal tale med hende. Heller ikke her får Maria et godt førstehåndsindtryk, og da hendes behandlere bliver enige om, at hun har brug for at gå fast hos en psykiater, er hun ikke begejstret. Men Ellen, som er blevet udvalgt hertil, bliver ved med at ringe og presse på, og for at få fred accepterer Maria at komme til en session. Og der klapper fælden.

Hvor reparenting har gjort, at Maria har fået en større tillid til, at livet også har gode ting at byde på, har terapi givet hende en evne og nogle redskaber til at analysere, hvad der sker i og omkring hende. Hun ved godt, at det er usædvanligt og heldigt, at hun har haft en så gennemgående psykiater med hyppig og kontinuerlig kontakt, men pointerer at relationen ikke bare er en vane – de er begge på arbejde for at hjælpe Maria. Indimellem sker der dog det, at det føles, som om de arbejder i hver sin retning, og så handler det om at prøve at finde en fælles vej, der giver mening for dem begge. Maria siger det sådan:

„Temaet lige nu er rigtig meget det med, at jeg ikke tør og vil have det bedre. Selvfølgelig er der et eller andet grundlæggende, at det vil jeg selvfølgelig gerne. Ellers så kommer jeg der heller ikke på ellefte år, men jeg kender ikke til andet, og jeg er blandt andet bange for, at går alle så fra mig og alt netværk omkring mig forsvinder. Hvem er jeg så, hvis jeg ikke skulle have det dårligt hele tiden. Og der vil Ellen selvfølgelig for alt i verden, at jeg får det bedre, og jo mere hun prøver at gå den vej, jo mere føler jeg mig tabt på gulvet. Så kan vi godt arbejde hver vores retning – og det kan vi så snakke om, når vi mødes – at hvis man prøver at have håb for mig, så føler jeg mig håbløs. Hvor absurd det end kan lyde.“

Det er et gennemgående tema for Maria, at hun er bange for, at andre ikke tror på, hvordan hun har det inderst inde. At folk ikke stoler på, at det hun ikke kan, det kan hun ikke, og det hun kan, det gør hun. Det aktiverer lynhurtigt hendes følelse af ikke at gøre det godt nok – ikke at være god nok:

„Hvis Ellen har håb for mig, er for forhåbningsfuld eller vil eksperimentere med, hvor meget kan jeg selv, så føler jeg mig lynhurtigt tabt på gulvet, fordi hun tænker, at jeg i virkeligheden kan meget mere. Men hvis man er for håbløs omkring mig, så bliver jeg jo også panisk – sådan ‚Åhh Gud, så er der jo ingen grund til at fortsætte livet‘. Jeg kan jo godt se, at det er sindssygt svært for hende, at næsten lige meget hvad hun siger, så får jeg vendt det i 117 retninger.“

Men det kan de så også snakke om. I dag føler Maria, at hun kan reflektere sig frem til, hvad Ellens intention med at sige eller gøre ting er, i stedet for, som tidligere, at gå fuldstændig i sort, når der var noget, hun ikke helt forstod – en kompetence, hun selvfølgelig også bruger uden for terapien. De mange års samarbejde betyder også, at de indimellem refererer til deres forhold som et mor/barn-forhold, og der er helt faste aftaler for, hvor længe der må gå, mellem de snakker sammen, hvis nogle sessioner skulle blive aflyst pga. sygdom, kurser e.l. Ellers sms'er de med hinanden – det at Ellen lige giver et livstegn gør, at Maria kan holde sin angst for også at blive forladt af hende i ave.

Maria har i dag ikke nævneværdig kontakt med sin familie, men relationerne til Ellen og ikke mindst Anina har givet hende en livgivende evne til at skabe nye kontakter og håndtere de gamle. Udover de allerede nævnte har hun også stadig kontakt med sin gamle kommunale kontaktperson, fra da hun var 16 år, daglig kontakt med en anerkendt kvindelig forsker som hun lærte at kende for et par år siden, samt flere voksne kvinder, der har gjort arbejdet med egne og andres seksuelle krænkelser til deres levevej. Det er tydeligvis alle kvinder, der er ældre end Maria, og som kan tilbyde hende noget omsorg, tryk-

og sparring. Deciderede jævnaldrende venner har der i mange år ikke været overskud til, men inden for de sidste par år er det sket noget.

„Venner – hmm ... – jeg kender jo mange. Jeg har en kammerat, jeg rejser og holder nytår med. Det har været en type relationer, jeg ikke har kunnet magte, men de sidste par år har jeg forstået betydningen af, at det er ret vigtigt – ikke nødvendigvis at være meget tæt med venner – men at have nogen at gå på café eller på loppemarked med. Jeg har en veninde, der flyttede herind for tre år siden – hun er ret normal og rummelig. Det er min bedste veninde.“

HVAD SKER DER I DAG, NÅR MAN HAR ANMELDT?

Hvad siger loven egentlig om, hvordan myndighederne skal reagere på underretninger og anmeldelser? Hvor og hvordan foretages der afhøringer og lægeundersøgelser, og kan man bruge livseksperternes erfaringer her?

I dette kapitel ser vi på anbefalinger og vejledninger fra blandt andet Socialstyrelsen, som leverer en god oversigt over både lovgrundlag og tilbud i forbindelse med seksuelt krænkede børn. Meget af materialet er tilgængeligt på Socialstyrelsens hjemmeside, som er værd at besøge. Her gengives de vigtigste pointer.

I 2013 vedtog et enigt Folketing „Overgrebspakken“. Det skete efter, at der nogle år i træk var dukket den ene frygtelige sag op efter den anden, hvor børn havde været udsat for vanrøgt og seksuelt misbrug, uden at kommunerne havde grebet ind, ofte på trods af mange underretninger undervejs. Lovpakken blev til på baggrund af et ekspertpanel sammensat af juridiske eksperter og fagfolk med praksiserfaring fra området med det formål at forebygge og stoppe overgreb mod børn.

Som en del af den politiske aftale blev det også vedtaget, at Overgrebspakken skulle evalueres i 2015, hvilket også er sket. I december 2015 publicerede Ankestyrelsen sin evalueringsrapport, som kan hentes på deres hjemmeside på følgende link, hvor der også er et kort resumé af de vigtigste resultater: www.ast.dk/publikationer/ankestyrelsens-undersogelse-af-evaluering-af-overgrebspakken

I boksen nedenfor kan du se de vigtigste punkter i Overgrebspakken – for at læse den i dens fulde længde kan du gå ind på Socialstyrelsens hjemmeside.

OVERGREBSPAKKEN – BØRN SKAL ALTID BESKYTTES

Overgrebspakken* indeholder en række initiativer, der er samlet under fire hovedtemaer:

1. MISTRIVSEL OG OVERGREB SKAL OPDAGES OG HÅNTERES TIDLIGT

- ▶ Styrkelse af uddannelses- og efteruddannelsesindsatsen for relevante faggrupper. Der iværksættes en kvalitetssikring og målretning af uddannelses- og efteruddannelsesindsatsen for de relevante faggrupper på området for udsatte børn og unge.
- ▶ Lovkrav om kommunale beredskaber samt understøttelse heraf. Kommunerne skal have beredskaber for forebyggelse og håndtering af overgrebssager mod børn.
- ▶ Etablering af børnehuse.

2. FOKUS PÅ DEN FOREBYGGENDE OG TVÆRFAGLIGE INDSATS

- ▶ Brobygning mellem faggrupper. Formålet er udbredelse af indsatser, der sikrer et tæt og hurtigere samarbejde mellem forskellige faggrupper, der arbejder med børn og unge i kommunen.
- ▶ Samarbejde mellem politi og kommunale myndigheder. Der indføres udtrykkelig lovhjælp til, at der kan udveksles nødvendige, personfølsomme oplysninger mellem kommunale myndigheder og politi omkring bekymring for konkrete børn.

* Socialstyrelsen, *Overgrebspakken – Børn skal altid beskyttes*, (www.socialstyrelsen.dk/projekter-og-initiativer/born/overgrebspakken/overgrebspakken).

- ▶ Styrkelse af kommunernes faglige ledelse, organisering og styring af børneområdet. Det eksisterende netværk for kommunale ledere for udsatte børn området, hvor ledere udveksler erfaringer og drøfter problemstillinger, gøres permanent.
- ▶ Bedre håndtering af lukkede familier. Der udarbejdes et opdateret og lettilgængeligt vejledningsmateriale vedrørende lukkede familier og mellemkommunale underretninger i sager om såkaldte nomadefamilier.

3. UNDERRETNINGER SKAL VURDERES INDEN FOR 24 TIMER, OG OPFØLGNINGEN PÅ UNDERRETNINGER SKAL STYRKES

- ▶ Lovkrav om systematik i håndtering af underretninger: Alle underretninger med bekymring over for børn skal vurderes inden for 24 timer. Alle underretninger skal registreres, og kommer der underretninger om børn, der allerede har en sag i kommunen, skal det sikres, at der følges op på de nye oplysninger.
- ▶ Bedre udveksling af oplysninger mellem kommuner.

4. BØRN SKAL ALTID HØRES OG BESKYTTES, NÅR DER ER MISTANKE OM OVERGREB

- ▶ Lovkrav om hurtig høring af barnet. Børn skal inddrages og høres tidligt i sagsforløbet. Kommunerne får pligt til at afholde børnesamtale allerede under den børnefaglige undersøgelse.
- ▶ Øget fokus på barnets tarv i samvær og kontakt med netværk. Kommunernes pligt til at beskytte anbragte børn i forbindelse med samvær med forældre og netværk i overgrebsager tydeliggøres.
- ▶ Oplysningskampagner om børns rettigheder, overgreb og underretningspligt. Nationale oplysningskampagner rettet mod hhv. børn om deres rettigheder og voksne om underretningspligten.

BØRNEHUSENE

Som en konsekvens af Overgrebspakken åbnede der i efteråret 2013 fem børnehuse i Danmark. De er placeret i henholdsvis København, Næstved, Odense, Aarhus og Aalborg. Børnehuse skal benyttes i sager om overgreb mod børn eller unge fra 0 til og med 17 år. Hvis der er viden eller mistanke om, at et barn har været udsat for overgreb, og når politi eller sygehusvæsen er involveret i sagen, skal en kommune benytte et børnehus som led i den børnefaglige undersøgelse. I børnehuse samles relevante myndigheder for at sikre en koordineret og tværfaglig indsats af høj kvalitet. I huset møder barnet eller den unge professionelle, der er vant til at tale med børn og unge om overgreb. Det kan være politi, socialrådgivere og psykologer. Formålet er, at børn, der har været udsat for seksuelle eller voldelige overgreb, får en kvalificeret og skånsom indsats – samlet på ét (børnevenligt) sted.¹⁸

Nedenfor er skitseret, hvorledes et sagsforløb i et børnehus som udgangspunkt tager sig ud.

SAGSFORLØB I ET BØRNEHUS

Et sagsforløb i et børnehus kan overordnet set skitseres ud fra tre faser. Et sagsforløb i børnehuset og faserens indhold og varighed kan variere afhængig af sagernes karakter. I det følgende gives en generel beskrivelse af faserne i et sagsforløb i børnehuset.

1. OPSTARTS- OG FORBEREDELSESFASE

Et sagsforløb kan begynde hos hhv. de kommunale myndigheder, politiet eller hos sygehusvæsenet, men det er barnets eller den unges handlekommune, der træffer beslutning om, hvorvidt børnehuset skal benyttes i den konkrete sag.

¹⁸ Socialstyrelsen, *Om børnehuse*, (www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/bornehuse/om-bornehuse)

En sag er en børnehussag:

- ▶ Når der er viden om eller stærk mistanke om, at et barn eller en ung har været udsat for voldelige og/eller seksuelle overgreb
- ▶ Når kommunen træffer afgørelse om iværksættelse af børnefaglig § 50 undersøgelse, eller afgørelse om at revidere den børnefaglige § 50 undersøgelse, der foreligger i sagen, hvis der allerede er en sådan
- ▶ Når det er relevant at inddrage politiet og/eller sygehusvæsnet

Skal du som kommune opstarte en børnehussag skal du udfylde og sende et opstartsskema til dit børnehus.

Skemaet findes her: www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/bornehuse/om-bornehusene/sagsforlob-i-bornehuset.

2. UDREDNINGS- OG UNDERSØGELSESFASE

Når barnets eller den unges sag er modtaget i børnehuset planlægges og koordineres det videre sagsforløb i børnehuset. Børnehuset skal sikre, at relevante fagpersoner fra de involverede myndigheder deltager i koordineringen af den videre indsats.

Dette kan eksempelvis ske ved afholdelse af et planlæggende sagssamråd, der har til opgave at koordinere den tværsektorielle indsats (sikkerhedsvurdering, retsmedicinsk undersøgelse, videoafhøring, behov for krisestøtte og -behandling, udredning af behandlingsbehov, herunder vurdering af lægelig udrednings- og evt. behandlingsbehov, socialfaglig undersøgelse, sociale foranstaltninger som f.eks. anbringelse uden for hjemmet, forhold vedr. samvær etc.).

Fortsættes...

3. OPFØLGNINGSAFSE

Indsatsen i børnehuset er tilendebragt, når de involverede myndigheder har foretaget de nødvendige undersøgelser, evt. krisebehandling m.v., samt når barnets eller den unges behov for støtte i relation til overgrebet er udredt. Den nødvendige støtte til barnet eller den unge gives efter servicelovens bestemmelser herom.

Det er barnets eller den unges handlekommune, der har kompetence til at træffe afgørelse om foranstaltninger på baggrund af de undersøgelser af barnets eller den unges forhold, der er foretaget i børnehuset.

Inden barnet eller den unge afsluttes i børnehuset afholdes der som hovedregel et afsluttende sagssamråd, hvor der foretages en opfølgning på den tværsektorielle vurdering af barnets/den unges samt familiens behov. Resultatet af dette sagssamråd beskrives i et afsluttende notat, som kan indgå som et tillæg til § 50 og danne grundlag for myndighedsrådgiverens videre arbejde med sagen.

BILLEDER FRA ET BØRNEHUS

På Børnehus Sjællands hjemmeside skriver de lidt om tankerne bag indretningen af huset, samt viser billeder af interiøret. Her et lille uddrag:

Børnehusene er indrettet børnevenligt, således at børnene og de unge, der kommer der, føler sig trygge. I børnehuset er der afhøringslokaler som politiet bruger til videoafhøringer som led i den politimæssige efterforskning¹⁹.

¹⁹ Socialstyrelsen, *Om Børnehus Sjælland*, (www.socialstyrelsen.dk/filer/born/overgreb/bornehus-filer/bh-sjaelland/10850_15-12_om-b-rnehuset_sj-alland_tilg.pdf)

SÅDAN AFHØRES BØRN I DAG

Birgit Maagaard Petersen er kriminalassistent og videoafhører hos Københavns Politi. Hun arbejder i Afdelingen for Personfarlig Kriminalitet, Drabssektionen, og fortæller her om, hvordan man i dag gennemfører en videoafhøring af et muligvis krænket barn:

„Vi foretager først et kontaktetableringsmøde med barnet og dets primære omsorgsperson(er), hvis ikke det er dem, der har foretaget overgrebene. Oftest og så vidt muligt besøger vi dem i hjemmet dagen før afhøringen, men i nødstilfælde – for eksempel, når det er afhøringer, der skal foretages akut eller netop afhøringer, hvor det er primære omsorgspersoner, der er de mistænkte – foretager vi kontaktetableringen i Børnehuset umiddelbart inden afhøringen, hvor der er meget fine faciliteter og venlige omgivelser til det.

Selve afhøringen foregår i et venligt indrettet lokale, hvor der, som udgangspunkt, kun er barnet og videoafhøreren tilstede. Afhøringen optages på dvd og overværes i et monitorlokalet af politiets sagsbehandler, af politiets jurist/anklageren på sagen, en forsvarer for den mistænkte, en bistandsadvokat for den forurettede og en repræsentant – gerne sagsbehandleren – fra de sociale myndigheder. Nu også ofte af en psykolog eller socialrådgiver fra børnehuset, som skal have barnet og dets familie i behandling efterfølgende.

Selve afhøringen foretages selvfølgelig så nænsomt og empatisk som muligt. Vi skal indledningsvis sandhedsformane barnet (afhøringen træder i stedet for en afhøring i retten), ligesom vi skal gøre barnet bekendt med retsplejelovens § 171, der omhandler vidnefritagelsesreglerne, hvis der er tale om, at det er nær familie, der har begået overgrebene. Dette gør vi dog kun ved børn fra syvårs alderen og op, idet vi ellers clearer spørgsmålet med den forældremyndighedsindehaver, der ikke er mistænkt for overgrebene. Vi vil gerne have hævet denne alder, idet denne regel stadig

er meget dilemmapræget, og det giver ingen mening for et barn, at man skal afhøre det om dets far, eksempelvis, og så samtidig siger, at det ikke behøver at fortælle om dets nærmeste familie.

Når videoafhøreren ikke kan finde på flere spørgsmål, holder man en pause, hvorunder sagsbehandleren fra kommunen kommer ind og er hos barnet og snakker om neutrale emner med barnet, mens afhøreren henvender sig i monitorlokalet, hvor de tilstedeværende får mulighed for at stille supplerende og uddybende spørgsmål (der igen skal træde i stedet for denne mulighed i retten). Afhøreren vender tilbage til afhøringslokalet og stiller de spørgsmål, der ønskes stillet.“

Videoafhøringen foretages, som Birgit Maagaard Petersen fortæller, gerne i et rart og børnevenligt lokale i det regionale børnehus. Hun uddyber sin beskrivelse af, hvordan afhøringen fungerer med at sætte nogle ord på, hvad der definerer en god videoafhører, da det er en meget fin balancegang at afhøre børn og unge vedrørende seksuelle krænkelser. På den ene side skal rammerne være til stede, de voksne skal virke tillidsfulde på barnet, og barnet skal føle sig hørt, forstået og anerkendt for det, det fortæller. Og også gerne rost. Men hvis man er for pædagogisk, opmuntrende og rosende, kan sagen tabes i retten, fordi forsvarer kan påstå, at politiet lagde barnet ord i munden eller opmuntrede til at fortælle bestemte ting. For sagen og for barnet er det bedst, at afhøringen foregår så neutralt og faktabaseret som muligt med respekt for, at rammerne både fysisk og mentalt skal være til stede. Telefoner skal ikke ringe, ligesom forældre ikke skal skældes ud foran barnet, og afhøringen skal naturligvis ikke udtrætte barnet unødigt.

Disse forhold er vigtige at holde sig for øje, hvis man som fagperson følger et barn til afhøring og måske føler, at repræsentanterne fra politiet godt kunne være lidt varmere og mere opmuntrende. De skal simpelthen holde sig neutrale både i fremtoning og sprogbrug for at give sagen de bedst mulige betingelser hos domstolene.

SÅDAN LAVES DER LÆGEUNDERSØGELSER I DAG

I nogle tilfælde kan det være nødvendigt med en lægeundersøgelse, hvor man søger efter beviser/skader efter krænkelserne. Disse kunne tidligere indbefatte gynækologiske undersøgelser, hvor barnet ligger med benene i vejret og er helt blottet, men i de senere år har man heldigvis udviklet en mere nænsom metode. I dag bruger man et såkaldt foto-kolposkop, der er et apparat på stativ med et stort forstørrelsesglas, lampe og kamera. Med dette apparat kan man se de fleste skader, uden at apparatet rører barnet, og uden at man skal indføre hænder eller redskaber i barnets indre kønsorganer. Ulempen med det er „blot“, at det er temmelig tidskrævende. En undersøgelse kan tage op til to timer, hvilket er lang tid for især et lille barn.

LIVSEKSPERTERNES ERFARINGER MED AFHØRINGER, POLITI OG DOMSTOLE

Selvom mange af de her medvirkende livseksperter er ganske unge, er der ingen af dem, der er unge nok til at være blevet afhørt i et børnehus – de er i stedet blevet afhørt på den lokale politistation, ligesom flere af dem har vidnet i retten. Der er altså sket noget med metoderne på det seneste. I forbindelse med undersøgelsen „Seksuelt krænkede børn“ blev der afholdt en workshop med livseksperterne i det nyetablerede Børnehus Sjælland. Der kunne deltagerne se, hvordan børn modtages i dag, når de skal afgive forklaring. Her var der flere af livseksperterne, der udtrykte stor glæde og overraskelse ved rammerne. En enkelt blev så ked af det, at hun måtte trøstes. Hun udtrykte vrede over, at hun ikke havde haft de muligheder. Hvis hun havde haft dem, havde hun formodentlig åbnet sig endnu mere og taget mindre skade af årelange afhøringer og undersøgelser. Det er selvfølgelig hårdt ikke at have haft samme muligheder, men det fortæller også, at Børnehusene repræsenterer et stort fremskridt i forsøget på at lave god efterforskning og gøre hele håndteringen af sager med seksuelle overgreb på børn mere nænsom.

For de fleste af livseksperterne har interaktionen med politiet været en voldsom oplevelse. Det har for størstedelens vedkommende været

første gang, de mødte ordensmagten, og derfor været forbundet med megen angst og mange forestillinger – specielt har de været bange for ikke at blive troet på, og om politiet ville synes, at det, de fortalte, var ulækkert og flovt. Men det viste sig, at de havde meget forskellige oplevelser med politiet og resten af retssystemet – hvor flere blev positivt overrasket. De positive overraskelser handlede om, at de oplevede at blive troet på, at blive hørt og blive spurgt på den rigtige måde, ligesom de følte, at politiet tilpassede sig deres behov på en måde, som de ikke havde forventet sig fra en myndighed som politiet.

Der er selvfølgelig også en del med dårlige oplevelser, som man kan lære af. Her er et par væsentlige pointer.

For det første er stemningen utrolig vigtig. Andrea, i dag 28 år, som oplevede seksuelle krænkelser fra sin stedfar, blev afhørt, da hun var 13 år:

„Ja, min psykolog tog mig med til politiet, hvor jeg fortalte det hele til en meget venlig mandlig betjent. Det var meget jordnært, han havde ingen uniform på, og vi snakkede stille og roligt om det“.

Andrea fortæller også, at det var lidt pinligt at snakke om overgrebene. Det bliver altså aldrig hyggeligt at tale med en fremmed om, hvad man er blevet udsat for, men det er muligt at gøre det til en grundlæggende god oplevelse ved at skabe en stemning og et rum, der fremkalder tillid.

Julie, i dag 32, som oplevede seksuelle krænkelser fra et familiemedlem, siger det sådan:

„Det var hårdt og følsomt men meget tillidsfuldt. Godt at blive troet på og taget seriøst. Ikke overhovedet at blive mistænkeliggjort, hvilket man jo kunne frygte at blive“.

Julie blev først afhørt som 29-årig. Grundlæggende var det en rigtig fin oplevelse, men der var også en bagside ved afhøringen, som man

måske skal være forberedt på – hun fik nemlig detaljer om andre pigers krænkelser beskrevet, hvilket var meget hårdt for hende. At vide, at andre små piger havde oplevet meget grove ting begået af den samme mand, rystede hende.

Cecilie på 27 år, der oplevede seksuelle krænkelser fra venner af familien, havde sin mor med til afhøring, hvilket hun fremhæver som det eneste positive ved selve afhøringen. For hende var mødet med politiet hårdt. Det skete, da hun var knapt ti år:

„Det var rigtigt ubehageligt. Jeg følte, de var imod mig. At de var onde. Jeg følte mig ikke hørt og forstået. De gjorde mig utryg og bange. Der var rigtigt mange tilstede, som bare kiggede på mig, og jeg følte, de var imod mig. De spurgte om de samme ting så mange gange, og det gjorde, at jeg blev helt i tvivl. Jeg husker deres toneleje som meget hårdt“.

Men Cecilie havde opbakning fra sin mor, der blev irettesat af betjentene, fordi hun anfægtede den hårde tone, de brugte over for Cecilie. Så for Cecilie var det godt at have en pårørende med.

Det fungerede derimod ikke for Maja, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin plejebroder, og som havde sin plejemor med til afhøring. Maja ville gerne have haft, at plejemoren ikke var der, men turde ikke sige det. Maja har intet positivt at sige om mødet med politiet. Når man spørger hende, hvad der var galt, svarer hun:

„At det var to mænd. De var ikke venlige eller pædagogiske og brugte mange ord, jeg aldrig havde hørt før. Min plejemor var med derinde, og det var heller ikke fedt, for hun sad hele tiden og lavede øjne og kommenterede, hvad jeg sagde“.

Det er åbenlyst, at hvad det ene offer har behov for, ikke nødvendigvis er det samme, som det andet har. Nogle har brug for deres voksne omkring sig, og andre har bestemt ikke. Læren her må være, at man

spørger barnet, uden at omsorgspersonen er til stede, om, hvem de gerne vil have med. Og hvis barnet er bange for at sige nej til f.eks. dets plejemor, så må politiet tage ansvaret for beslutningen om at få hende til at vente udenfor, så det ikke går ud over barnet efterfølgende.

LIVSEKSPERTERNES ERFARINGER MED LÆGEUNDERSØGELSEN

Ligesom det kan være vanskeligt at tale om at have „en god oplevelse“, når man skal afhøres af politiet, er det tilsvarende en tilsnigelse at tale om den gode oplevelse ved at få foretaget en lægelig undersøgelse. Men én ting er, hvordan man teknisk set undersøger barnet mest skånsomt. Noget andet er stemningen omkring undersøgelsen, som også skal være på plads. I dette afsnit får vi livseksperternes bud på, hvilke faktorer man skal huske at forholde sig til, når et muligt krænkert barn skal undersøges hos lægen.

Flere af livseksperterne påpeger, at den undersøgende læges køn har betydning. For nogle kan det være rigtig svært at lade sig undersøge af en mand, når det er en mand, der har begået krænkelserne. Men det er ikke noget, man kan lave til en regel, da det i høj grad også handler om, hvordan den enkelte læge opfører sig og hører efter, hvad barnet eller den unge beder om. F.eks. fortalte Maria på 27, der oplevede seksuelle krænkelser fra sin far og andre mænd, som hun blev lejet ud til, om forskellen på to forskellige læger, en mand og en kvinde, hvor det var manden, hun var mest tryk ved:

„Jeg kan huske, at den kvindelige retsmediciner var ubehagelig frem for den mandlige. Hun prøvede at joke lidt for meget med det hele. Jeg sagde, at jeg ikke skulle kunne se mine lår og ben, og det respekterede han, men hun gjorde ikke. Hun prøvede med sin humor at bløde op“.

Noget andet, som flere af livseksperterne efterlyste, er tilstrækkelig information om, hvad der skal ske, samt hvilke prøver, der bliver

taget og hvorfor. Karen på 28, der oplevede seksuelle krænkelser fra flere store drenge, svarede, adspurgt om hvorvidt hun blev lægeligt undersøgt:

„Ja, ved min indlæggelse. Fik både HIV-test og gynækologisk undersøgelse. Jeg ville gerne være blevet orienteret inden, følte mig umyndiggjort og vidste eksempelvis ikke, at de tog en HIV-test“.

Endelig forholder livseksperterne sig til antallet af mennesker, der er tilstede i rummet, når den gynækologiske undersøgelse foretages. Sarah på 26 år, der blev krænket af sine forældre samt lejet ud til mange kunder, fortæller her, hvordan hun oplevede de mange mennesker:

„Jeg og mine søstre bliver kørt på Rigshospitalet, fordi vi skal undersøges. Jeg græder rigtig meget og rigtig længe, fordi jeg er meget bange. Jeg får hele tiden at vide, at jeg er den store, så jeg skal først ind og vise mine søstre, at det ikke er så farligt. Men jeg er så ked af det og græder helt ukontrolleret, så det ender med, at mine søstre bliver undersøgt før mig. Da de endelig får mig ind i det her undersøgelsesrum, så er der så mange mennesker derinde. To politibetjente, to læger, to sygeplejersker og en pædagog, og jeg får at vide, at jeg skal tage mine bukser af og lægge mig op på gynækologisk leje og lægge mine ben op på i de der bøjler. Jeg græder fuldstændig ukontrolleret, og jeg kan huske, at der oppe i loftet er en plakat af Snehvide og de syv små dværge.“

For Sarah og hendes søskende har det været stærkt intimiderende med alle de mennesker, og når hun beskriver sin undersøgelse, forstår man, at den på en måde var endnu et overgreb. Selvfølgelig skal de rette mennesker have de relevante resultater af undersøgelsen, men det kan videreformidles, uden de alle skal være til stede i rummet, og barnet blot bliver et undersøgelsesobjekt.

LIVSEKSPERTERNES ANBEFALINGER VEDR. BØRN DER SKAL GENNEMGÅ LÆGEUNDERSØGELSER

Nedenfor har vi sammenfattet livseksperternes anbefalinger til, hvilke forhold man skal tage hensyn til, når et barn eller en ung skal igennem en eller flere lægeundersøgelser.

- ♦ Få børnene til at fortælle, mens der er spor (f.eks. DNA).
Altså som regel mens krænkelserne pågår.
- ♦ Husk at sikre, at også de mentale og relationelle rammer er på plads.
- ♦ Brug tid på at finde ud af, hvad der er vigtigt for barnet.
Er det kønnet på lægen? Er det humor, der virker?
Eller hæmmer det måske?
- ♦ Nogle pårørende er ikke gode pårørende at have med – men der er altid brug for, at der er en, der holder i hånd.
- ♦ Sørg for alderssvarende information.
Børn opfanger meget mere af voksnes snak, end man tror.
Men giver måske ikke udtryk for det.
- ♦ Overvej, hvor mange mennesker, der er i rummet.
Jo færre jo bedre. Hvor står de i rummet,
og skal alle kunne kigge med?

HVORDAN LÆRER VI BØRN, AT DE HAR RET TIL DERES EGEN KROP?

Er det skadeligt for børn, at voksne taler med dem om seksuelle overgreb? Og hvis man vælger at gøre det, hvad skal man så konkret sige?

Det kan være svært at vurdere, om man ved at snakke med henholdsvis små og store børn om risikoen for at blive krænket hjælper børn, eller om man blot sætter nogle tanker eller forestillinger i gang hos barnet, der skader mere end gavner. Ifølge Red Barnet Norge viser forskning imidlertid, at børn bliver trygge ved at få fortalt om og blive snakket med om seksualitet.²⁰

Hvis børn føler sig trygge ved at tale med andre om seksualitet, er der større sandsynlighed for, at de vil fortælle nogen om eventuelle overgreb, end hvis de har lært eller forstået på voksne, at seksualitet ikke er noget, man taler om. I det sidste tilfælde kan børn finde på at lade overgrebene fortsætte, fordi handlingerne, og ordene forbundet hermed, er omgivet af skam.

I 2013 lavede Red Barnet Norge en større undersøgelse blandt befolkningen i Norge, der viste, at halvdelen af de voksne i Norge mener, at det vil være skadeligt for børn at tale med dem om seksuelle krænkelser. Vi har ikke kendskab til en lignende undersøgelse i Danmark. Sandsynligheden taler dog for, at Danmark ligger på niveau med Norge. Det betyder, at der er et betydeligt oplysningsarbejde i forhold til at udbrede viden om, at det er OK, faktisk godt, at tale med børn om seksualitet, grænser og risikoen for at blive seksuelt krænket.

20 Redd Barna, *Hvordan snakker jeg med barn om vanskelige ting?*, (www.reddbarna.no/jegerher/bli-med/verktoey/hvordan-snakker-jeg-med-barn-om-vanskelige-ting)

STOP! MIN KROP! – AT TALE MED BØRN OM GRÆNSER

Red Barnet Sverige udgav i 2013 „Stopp! Min Kropp! – En handbok för vuxna i hur man pratar med barn om kroppen, gränser och sexuella övergrepp“.²¹ Bogen ligger til gratis download på deres hjemmeside på både svensk og engelsk, ligesom man kan bestille en gratis trykt udgave, hvor det blot er porto, der skal betales. I det følgende giver vi de vigtigste pointer i håndbogen på dansk – vil man læse den i sin fulde (korte) længde, kan det som skrevet gøres på hjemmesiden www.raddabarnen.se.

Forfatteren, Anna Norlén, italesætter blandt andet mange forældres forestilling om, at man sammen med sit barn skal sætte sig ned og tage en lang, alvorlig samtale om emnet på det helt rigtige tidspunkt, og så får gennemdebatteret alt der. Hun mener snarere, at det handler om et tankesæt, en opmærksomhed på emnet, hvor man fanger de små øjeblikke i hverdagen, hvor det kunne være godt at tage en lille snak med barnet – og at det er noget, man skal gøre gennem hele barnets opvækst. Her selvfølgelig tilpasset barnets alder, udviklingstrin og sprogforståelse.

DE MINDSTE BØRN

„I alle de situationer, hvor vi voksne plejer og passer et barn, f.eks. vasker, skifter ble, smører ind eller mader, kan vi på forskellige måder signalere til barnet, at ,det er din krop, den er værdifuld, du er med og bestemmer over den – selv om nogle andre skal være der og hjælpe til‘.“²²

Ifølge Norlén og Red Barnet Sverige skal man gøre dette allerede fra etårsalderen. At man allerede her viser barnet, hvordan det selv vasker numsen, tissemanden eller tissekonen, og når pottetræningen

21 www.raddabarnen.se/vad-vi-gor/barn-utsatta-for-sexuella-overgrepp/stopp-min-kropp/

22 Anna Norlén, *Stopp! Min Kropp!*, Rädde Barnen 2013, s.9.

går i gang, så hurtigt som mulig lærer ham/hende selv at tørre sig. Denne tilgang skal man også huske ved middagsbordet, hvor det er vigtigt, at barnet lærer, at munden også er et privat område – man skal altså prioritere at lære barnet at spise selv og aldrig tvinge mad i munden på barnet. Selvfølgelig skal man som voksen indimellem gøre ting ved barnet, som det ikke bryder sig om – smøre det ind, tage temperaturen etc. – men i de tilfælde, er det vigtigt at man anerkender barnets manglende lyst og forklarer barnet, hvorfor det er nødvendigt.

Som forælder eller anden voksen med ansvar for et lille barn, skal man også overveje, hvad man bevidst eller ubevidst signalerer i forhold til barnet fysiske kontakt med andre mennesker. Hvordan reagerer man, når slægtninge eller venner vil kysse og kramme barnet? Måske man opmuntrer barnet til at tage imod af ren og skær høflighed over for den voksne, men uden at forholde os til, hvad barnet egentlig har lyst til. Spørg barnet i stedet for at fortælle det, hvad det skal gøre – det hjælper barnet til selv at mærke efter, hvad han/hun har lyst til, selv at sige ja eller nej og i forlængelse af det selv sætte grænser. Dette gælder også i forhold til at lære barnet at lytte til andres signaler, hvis barnet lærer at respektere andres grænser, bliver det automatisk bedre til at lytte til egne følelser og sætte grænser for sig selv.

„I fire-fem årsalderen kan man også begynde at snakke med barnet om, at der findes andre mennesker, som kan finde på ‚dumme ting‘. Det skal selvfølgelig gøres på en måde, så man ikke skræmmer barnet. Man kan forklare barnet, at hvis nogen gør, eller vil gøre noget med ens krop, som man ikke selv vil, så skal man sige nej og fortælle det til en anden voksen. Desværre er det tit sådan, at når små børn udsættes for overgreb, er krænkeren en de kender og måske holder af. Derfor er det vigtigt at lære børn, at det er okay at sige nej selv til mennesker, man holder af, f.eks. en ældre søskende der vil lege en leg, man ikke selv gider lege.²³“

23 Anna Norlén, Stopp! Min Kropp!, Rädda Barnen 2013, s. 11.

I følge Norlén og Red Barnet må børn gerne udforske deres kroppe og lege „doktorlege“, så længe de er nogenlunde lige gamle og jævnbyrdige – og alle synes det er sjovt. Ellers skal man som voksen gribe ind. Således er den grundlæggende pointe med dette afsnit, at man skal udnytte de små situationer i hverdagen, hvor barnet måske stiller spørgsmål om sin krop til at få talt om grænsedragning og rettigheder til egen krop.

Opsummering små børn:

- ♦ Delagtiggør barnet i den daglige pleje f.eks. ved bleskiftning. Fortæl, hvad det er, du gør med barnets krop, og hvorfor du gør det.
- ♦ Begynd med at lære barnet at vaske sine kønsdele og at tørre sig selv efter toiletbesøg så tidligt som muligt.
- ♦ Lad være med at opfordre barnet til at kramme, kysse eller sidde på skødet af slægtninge og venner. Spørg i stedet barnet om det har lyst til det.
- ♦ Forklar barnet, at hvis nogen gør eller vil gøre noget med ens krop, som man ikke selv har lyst til, så skal man sige nej og fortælle det til en voksen.
- ♦ Lær barnet, at man godt må sige nej selv til personer, man holder af.

GODE OG DÅRLIGE HEMMELIGHEDER

Et godt tip er at lære små børn at skelne mellem gode og dårlige hemmeligheder.

Gode hemmeligheder er f.eks. fødselsdagsgaver eller overraskelser – noget man bliver glad af. Gode hemmeligheder fortæller man ikke til andre. Dårlige hemmeligheder er nogle, som man bliver ked af eller som gør, at man får ondt i maven.

Dårlige hemmeligheder skal man fortælle videre til en voksen – også selv om der er nogen, der har sagt, at man ikke må fortælle det.

At tale med barnet om gode og dårlige hemmeligheder er en måde at få barnet til at fortælle om ubehagelige oplevelser eller ting, de har fået at vide, hvor nogen har sagt til dem, at de ikke må fortælle det videre.

BØRN I SKOLEALDEREN

Norlén understreger, at det er vigtigt, at grundbudskabet til vores børn er, at nærhed er noget godt. At det er sjovt at bruge sin krop til at kramme eller slås for sjov, i det hele taget være fysiske sammen med voksne eller jævnaldrende børn, men at der ligesom med alt andet også er nogle regler for denne type samvær.

Børn i syv-ni årsalderen har via søskende, venner eller medierne ofte opdaget, at der er noget, der hedder sex, ligesom de er begyndt at fundere over, hvorfor de ser ud, som de gør, forskel på kønnene, og hvorvidt deres egen krop er, som den skal være. Hvis vi fra en tidlig alder bidrager med alderstilpasset viden, har vi som voksne mulighed for at give barnet et sundt og nuanceret billede af kroppen og seksualitet – det kan vi f.eks. gøre i sammenhæng med, at de tager forplantning i skolen eller man sammen ser et kærestepar kysse på gaden.

„I en samtale med et barn om seksualitet og intimitet kan du som voksen forklare, hvordan en forkert adfærd kan se ud. At hvis nogen vil kigge på eller røre ved ens private kropsdele, eller vil have, at barnet skal kigge på eller røre ved dem, uden at barnet selv vil, eller forstår hvorfor han/hun skal gøre det, så er det forkert og forbudt. Pointér her, at det er meget usædvanligt, at det sker, men at det kan hænde, og alle voksne ved, at det ikke er tilladt.

I denne sammenhæng kan det være fint at nævne, at den person ikke nødvendigvis behøver at være en voksen, men at det ligeså vel kan være en ung eller et andet barn. Forsikr barnet om, at det er okay at fortælle (...) og at der findes mange forskellige voksne at tale med – farmor, kusinen, læreren eller nogle andre, som man stoler på – og at man selv må vælge, hvem man taler med. Pointér, at det aldrig er barnets skyld eller ansvar, hvis der sker noget. Eftersom børn ofte er loyale og ikke vil hænge andre ud, skal man også forsikre barnet om, at den der opfører sig dårligt har brug for hjælp og kan få den.“²⁴

Hvis man synes, det er svært at få hul på sådan en samtale, foreslår Norlén, at man tager det op i forbindelse med, at medierne rapporterer om det, f.eks. hvis nogle børn er blevet kontaktet over nettet eller er blevet udsat for overgreb. Som voksen kan man spørge barnet, om han/hun har hørt om det, og hvad han/hun tænker om det, og uanset svaret har man nu muligheden for at tale om emnet, uden det virker unaturligt.

Opsummering skolebørn:

- ♦ Hjælp barnet til at få et sundt og nuanceret billede af kroppen, nærhed og seksualitet. Bidrag med din viden og dine perspektiver som supplement til det billede, som barnet får gennem f.eks. medier og ældre søskende.
- ♦ Vær tydelig med, at nærhed er noget godt og værdifuldt. Forklar samtidigt, hvad der er forkert og forbudt.

24 Norlén, Anna, *Stopp! Min Kropp!*, Rädda Barnen 2013, s.18.

- ♦ Forklar, at det altid er okay at fortælle om noget, der er sket, og at man selv må vælge hvem, man vil tale med.
- ♦ Hvis du har svært ved at finde det rigtige tidspunkt, så tag det op i forbindelse med at der er noget i medierne om det.

TEENAGERE

Norlén og Red Barnet Sveriges råd til teenageforældre og omsorgspersoner lægger sig naturligt nok op ad alle de foregående råd om mindre børn, og det pointeres, hvor meget lettere det er at tale med sin teenager om seksualitet, krop og grænsesætning, hvis man har haft en fortløbende samtale med barnet om det gennem hele dets opvækst.

Norlén skriver, at det er vigtigt at vise teenageren, at du interesserer og engagerer dig i, hvad der foregår blandt ungdommen. Vær tydelig omkring at sex og fysisk nærhed som udgangspunkt er noget dejligt og sjovt, men at det også kan være svært og tilmed ulovligt. I de senere år er der kommet fokus på, at seksuelle krænkelser og overgreb også sker mellem jævnaldrene unge og ikke kun mellem voksne og børn – noget der tidligere ikke blev opfattet som rigtige overgreb men blot teenageproblemer. Men i dag er der mange unge i Sverige, der beretter om seksuelle overgreb fra andre unge, som de har mødt eller kender fra f.eks. skolen eller nettet og det er vigtig at lade den unge vide, at man kender og bekymrer sig om denne problematik.

„Problematikken med seksuelle krænkelser mellem jævnaldrende gør, at vi bør tale endnu mere med teenagere om betydningen af ordet nej – præcis som vi gør med de små børn. Mind gerne den unge om, at et nej altid er et nej, og at ordet i sig selv er et udtryk for en meget stærk følelse indeni.“

Det er langt fra sikkert, at den unge er interesseret i at tale med dig om dette, men du har vist, at du tænker over det og er parat til at tale om

det. Måske teenageren bliver taget lidt på sengen første gang og derfor bakker ud, men så kan man jo eventuelt prøve igen en anden dag.

Opsummering teenagere:

- ♦ Vis at du er vidende og engageret og forsøger at have en fortløbende dialog om alt muligt her i livet.
- ♦ Forklar at nærhed og sex er noget godt og sjovt, men at det samtidigt kan være problematisk, akavet og tilmed ulovligt.
- ♦ Hvis du har svært ved at finde et godt tidspunkt at bringe den slags på banen eller finde noget at referer til i medierne, så fortæl i stedet åbent om dine tanker.
- ♦ Vær tydelig omkring at et nej, altid er et nej.
- ♦ Tilbyd dig selv som samtalepartner uden at tvinge eller presse barnet. Respektér, hvis han eller hun ikke har lyst til at svare på spørgsmål.
- ♦ Giv ikke op, hvis du ikke får respons første gang. Forsøg igen!

BØRN, UNGE OG INTERNETTET

Mange af de pointer, vi allerede har været omkring, gør sig også gældende i forhold til børns brug af internettet. Blandt andet er det vigtigt at have en åben dialog om, hvilke fora barnet færdes i og at der er nogle helt klare regler for, hvad man uploader, og hvad man fortæller om sig selv. Noget af det sværeste for mange voksne er, at man ikke har nogen kontrol med, hvad barnet foretager sig på nettet, så vi har samlet nogle råd omkring emnet og internettet i det hele taget fra forskellige børneorganisationer.

Anna Norlén og Red Barnet Sverige skriver i „Stopp! Min kropp!“ at:

„Eftersom børn bruger internettet allerede i de tidlige år, kan det være smart at begynde at tale med barnet allerede i fem- seks årsalderen om, hvad der findes på nettet, hvad de skal tænke over, og hvad de ikke må gøre. Som voksen kan det være fint at følge de allermindste børns tilstedeværelse på nettet. Ikke så meget for at kontrollere barnet, men fordi der kan dukke ting op, som kan være krænkende eller skræmmende for barnet.“

Norlén påpeger igen, hvor vigtigt det er at interessere sig for barnets liv – her på internettet – hvilke fora barnet er på og hvilke spil der pt. er seje? Med hensyn til færdselsregler for nettet, kan man aftale med barnet, at han/hun ikke:

- ♦ Opgiver sit navn og sin adresse til personer, han/hun ikke kender i forvejen.
- ♦ At man skal være forsigtig med, hvad man uploader på nettet.
- ♦ Og at en person på en chat kan være en anden, end han/hun udgiver sig for at være
- ♦ At det er okay, faktisk godt, at fortælle det til sine forældre eller en anden voksen, hvis man lærer nogen at kende på nettet
- ♦ At hvis barnet beslutter sig for at møde nogen, som han/hun har lært at kende på nettet, så skal det fortælle det til en voksen og aldrig mødes med personen selv uden at tage en ven med – og man må kun mødes på offentlige steder, hvor der er mange mennesker.

Når barnet er blevet lidt ældre, skal man som voksen passe på med ikke at være for påtrængende i sit forsøg på at følge med i barnets/den unges færden på nettet, men ligesom man måske spørger

„Hvordan har din dag i skolen været?“, kan man gøre det til en vane at spørge „Hvordan har din dag på nettet været – hvem har du snakket med og er der sket noget sjovt eller mindre sjovt?“. Og hvis man bliver urolig, er det meget bedre at tage det op med barnet end at begynde at snage på barnets Facebook-profil eller chat.

Ovenstående var Red Barnet Sveriges gode råd, men der er et par ekstra gode pointer i danske Børns Vilkår's gode råd, hvorfor deres liste er tilføjet nedenfor. Endelig har vi lånt en lille tekst om begrebet grooming på internettet fra Red Barnet Danmarks gode hjemmeside om sikker chat, sikkerchat.dk, som kommer efter Børns Vilkår's²⁵ råd.

Børns Vilkår's råd om, hvordan man hjælper barnet

- ♦ Vis interesse, og involver dig i dit barns digitale liv på SMS og internet. Spørg om, hvor barnet færdes på nettet.
- ♦ Tal åbent om mobilens og internettets positive og negative sider. Internettet giver adgang til en verden af viden og masser af sjov, men man kan også støde på billeder, film eller beskeder, der er svære at forholde sig til.
- ♦ Det er let at misforstå hinanden, når man ikke kan se hinanden i de beskeder, man sender. Tal derfor med barnet om, at man kun skal skrive ting, man også ville sige ansigt til ansigt.
- ♦ Gør barnet opmærksom på, at digitale spor i form af f.eks. billeder eller tekst kan blive liggende på nettet i mange år.
- ♦ Aftal, at børnene aldrig må sende billeder af sig selv til nogen, de ikke kender

25 Børns Vilkår i samarbejde med TDC, *Sådan hjælper du dit barn på sikker digital kurs*, (www.etik.dk/opdragelse/saadan-hjaelper-du-dit-barn-paa-sikker-digital-kurs)

GROOMING PÅ INTERNETTET

Danske Red Barnet har i samarbejde med Det Kriminalpræventive Råd lavet en hjemmeside til børn, unge, fagpersoner og forældre om, hvordan man færdes trygt og sikkert på nettet. Hjemmesiden hedder sikkerchat.dk og indeholder både god råd og øvelser til børn og voksne. Herudover kan man også på Red Barnets hjemmeside hente hæftet „Sårbar og søgende“, med undertitlen „Viden og værktøjer til at skabe dialog med udsatte unge om grænser og seksualitet på nettet“ – hæftet er i høj grad rettet til fagpersoner, der i dagligdagen har med udsatte børn og unge at gøre.

Fra sikkerchat.dk har vi hentet en lille tekst om, hvordan grooming på internettet tit tager sig ud i praksis – noget der er væsentligt selv at holde sig for øje, ligesom man kan vælge at tale med sine børn om begrebet.

DEFINITION AF GROOMING *

På engelsk anvendes begrebet *grooming* om den proces, hvor krænkeren bearbejder, overtaler, forfører og manipulerer et barn eller en ung til at medvirke i seksuelle aktiviteter.

Der er tale om en proces, hvor krænkeren gradvist opbygger en relation. En relation, som senere gør det muligt at udsætte barnet for et seksuelt overgreb. Den manipulation og gradvise nedbrydning af barnets grænser, der finder sted, kan være en langvarig og skjult proces.

Det er vigtigt, at fagpersoner har viden om og kan identificere denne proces i arbejdet med at opspore og forhindre seksuelle overgreb.

* Den professionelle tvivl, Socialstyrelsen (2014), s. 13.

Seksuelle krænkerere – fra Sikkerchat.dk

Det sker ikke ofte, men det kan ske for både drenge og piger, at en seksuel krænker søger kontakt. Når det sker, bliver børnene ofte manipuleret til at tænke positivt om overgrebsmanden. Det betyder, at det kan være svært at gennemskue for forældre.

Man kan dele sex-krænkelser op i to typer:²⁶

Direkte og tydelige opfordringer

Den ene type krænkelser er direkte og uden omsvøb. Barnet eller den unge kommer i kontakt med en person, som bruger meget seksuelt sprog eller stiller grænseoverskridende spørgsmål. Måske bliver de spurgt om at sende billeder, sexchatte eller vise sig på webcam.

Søde ord og manipulation

Den anden type krænkelser kommer snigende. Her bruger krænkeren en særlig metode til at lokke barnet til sex. Det kaldes „grooming“. Metoden drejer sig om at skabe et intimt venskab/kæresteforhold og derefter bruge sin alder og erfaring til at overtale barnet til sex. Helt unge teenagere har størst risiko for at møde denne slags krænkerere på nettet.

Sådan vil en „snigende“ seksuel krænker typisk gå frem:

1. Vælger barnet ud på nettet ud fra hans eller hendes profil
2. Viser interesse for barnet og skaber god kontakt
3. Opbygger intimt venskab og giver bekræftelser og omsorg
4. Spørger efter billeder af barnet
5. Giver gaver (kan bruges senere til at bede om noget til gengæld)
6. Begynder måske at tale om sex
7. Spørger om at mødes

²⁶ Sikkerchat.dk, seksuelle krænkerere,
(www.sikkerchat.dk/da-DK/Forældre/Seksuelle-krænkerere.aspx)

8. Bliver ved med at kontakte barnet, også selvom det ikke svarer
9. Stiller krav om sex og truer måske med at uploade billeder eller sige hemmelige ting, barnet har fortalt

Gode råd

Den bedste måde at beskytte børn mod seksuelle krænker er at lære dem at kunne sige fra overfor grænseoverskridende personer. Se eventuelt videoen K's historie sammen (på www.sikkerchat.dk, red.)

Vær åben

Det er godt, hvis barnet oplever, at han/hun altid kan komme til dig. Vær imødekommende, hvis barnet forsøger at fortælle dig om noget, der er sket på nettet – også hvis de har gjort noget forkert. Lad være med at skælde ud, men støt i stedet barnet til at få løst situationen.

Tal om privatliv

Tal med dine børn om, at folk ikke altid er dem, de udgiver sig for på nettet. Lær dem at omgås private billeder og video med respekt: når billeder først er sendt af sted eller lagt på nettet, kan man aldrig få dem tilbage igen. De kan gemmes, kopieres og videresendes.

FN'S INTERNATIONALE BØRNEKONVENTION

I FN's Internationale Børnekonvention, som Danmark har tiltrådt, står der i artikel 34, at:

*„Deltagerstaterne påtager sig at beskytte barnet mod alle former for seksuel udnyttelse og seksuel misbrug. Med henblik her på skal deltagerstaterne især tage alle passende nationale, bilaterale og multilaterale forholdsregler for at forhindre:
(a) at et barn overtales eller tvinges til at deltage i nogen form for ulovlig seksuel aktivitet; (b) at børn udnyttes til prostitution eller andre former for ulovlig seksuel aktivitet; (c) at børn udnyttes i pornografiske forestillinger og materialer.“*

Rettigheder til egen krop er blot en del af børns rettigheder – konventionen blev i 1989 vedtaget for at sikre:²⁷

- ♦ Børns grundlæggende rettigheder, f.eks. mad, sundhed og et sted at bo
- ♦ Børns ret til udvikling, f.eks. skolegang, fritid, leg og information
- ♦ Børns ret til beskyttelse, f.eks. mod krige, vold, misbrug og udnyttelse
- ♦ Børns ret til medbestemmelse, som f.eks. indflydelse, deltagelse og ytringsfrihed.

Mange danske og udenlandske børneorganisationer forholder sig i deres fundats til konventionen, og Børnerådet, fra hvis hjemmeside ovenstående er taget, skriver, at Børnekonventionen er fundamentet for Rådets arbejde.

Desværre findes der mange voksne i Danmark, der aldrig har hørt om konventionen og endnu færre børn. Derfor var det også en anbefaling fra livseksperterne i undersøgelsen „Seksuelt krænkede børn“, at der blev lavet et stort oplysningsarbejde til børn om, hvad voksne og i det hele taget andre mennesker må gøre med ens krop. Flere af dem har først som voksne fået egentlig viden om, hvor grænserne går for, hvad voksne må gøre ved ens krop, uanset FN-konventionen. I rapporten kan du læse livseksperternes fulde anbefalinger til en oplysningskampagne²⁸

27 Børnerådet, FN's Børnekonvention er fundamentet for Børnerådets arbejde, (www.boerneraadet.dk/boernekonventionen)

28 Zornig Andersen, Lisbeth, Mikael Lindholm og Bettina Smed: *Seksuelt krænkede børn – om børn der har svært ved at fortælle og voksne der har svært ved at forstå*, Huset Zornig 2015

BILLEDBØGER TIL MINDRE BØRN

Én af de ting livseksperterne anbefaler er, at der bliver udviklet noget godt materiale til mindre børn helt ned i vuggestue/ børnehavealderen, som kan hjælpe de små børn til at forstå deres rettigheder. Når børnene bliver lidt ældre, findes der både skrevet og digitalt materiale, som børnene selv kan tilgå ligesom lærere, pædagoger og forældre kan bruge det.

I forbindelse med arbejdet med denne håndbog har vi afsøgt markedet for at finde nogle gode billedbøger til de små, som vi kunne anbefale institutionerne. Vi har desværre ikke rigtig fundet et bredt udvalg, men bagerst i bogen har vi listet de bøger, vi kunne finde, der tilnærmelsesvis berører emnet. Det vi søgte, var en bog der både i tekst og tegninger går direkte ind i emnet overgreb og krænkelse uden at skræmme barnet, men de fleste bøger berører det meget sporadisk, måske netop fordi de er bange for at skræmme.

Norske Red Barnet anbefaler til børn i børnehaven bogen „Jeg er meg! Min meg – en bok om kropp, gode og vonde følelser, ulovlige hemmeligheter og berøringer“ af Eli Rygg og Margrete Wiede Aasland.²⁹ Bogen er en samtalebog om kroppen, følelser, relationer, gode og dårlige hemmeligheter samt gode og dårlige berøringer. Der er ikke deciderede tegninger af noget seksuelt – det er i stedet skrevet ind i teksten som f.eks.:

„Børn bestemmer selv hvem de vil dele kroppen sin med. (...)

Ulovlig berøring kan kjennes godt, men det er ulovlig. Ingen voksne har lov at kose med tissen din! Det er bare lov at tørke av den eller vaske den når det er tiss eller bæjs på den.

Alle kan kose med sin egen tiss selv hvis de vil. Mange synes det er morsomt, godt og spennende.“

²⁹ Rygg og Aasland, *Jeg er meg! Min meg*, s. 38.

Tegningerne i bogen er udtryksfulde, og bortset fra den ene herunder, glade og positive, hvor børnene tydeligt kan aflæse personernes følelser – og derved blive bevidste om deres egne.

„Jeg er meg! Min meg“ kan købes via nettet, men det er blot et forslag. Det vigtigste er, at man som både fagperson og forælder er bevidst om at signalere i ord og handlinger, at barnet selv har rettighederne til egen krop, hvilket måske kan være let at glemme, fordi det for de fleste voksne er en absolut selvfølge, at man selv bestemmer over sin krop. Det er det bare ikke nødvendigvis for børn, som undersøgelsen „Seksuelt krænkede børn“ desværre vidner alt for tydeligt om.

AFSLUTNINGSVIS

„Essensen af viden er at anvende den, ikke at besidde den“.

Sådan skrev den kinesiske tænker og lærer, Konfutse, for ca. 2500 år siden. Ikke desto mindre formulerer han her formålet med denne håndbog – at så mange som muligt læser den, inkorporerer den viden og de redskaber den tilbyder, og derefter anvender dem over for de børn og unge, de som fag- eller privatpersoner omgås med henblik på at få stoppet seksuelle krænkelser mod børn.

Det er vores håb, at bogen kan bidrage med inspiration til en forbedret indsats på samfundsplan for at få opsporet de børn, der tavst finder sig voksnes eller andre børns krænkelser, og give dem en mulighed for at få sagt fra, så de kan få deres krop og liv tilbage og påbegynde en heling. Det er også vores ønske, at de nye generationer af børn og unge vokser op med en klar forståelse af deres personlige rettigheder og viden om, hvor de skal gå hen, hvis der er nogen, der krænker dem – fysisk som verbalt.

Vi håber, at denne håndbog vil medvirke til at nedbryde de tabuer og den berøringsangst, mange seksuelt krænkede børn oplever fra henholdsvis fagpersoner, institutioner, myndigheder og pårørende. Men vi anerkender også, at det kan være svært at stå alene med de tvivlsspørgsmål, der kan følge i kølvandet på en mistanke eller på kommunens håndtering af en underretning. Der er sjældent to sager, der er helt ens. Derfor har vi oprettet et diskussionsforum på Facebook, hvor man både som fag- og privatperson kan få vendt sine tanker eller spørgsmål med andre, der står med samme tanker. Gruppen hedder „Jeg ville have sagt det, hvis ...“, og den er offentlig tilgængelig. Vi håber med den at skabe et aktivt forum for alle, der er parat til at gøre en indsats for at stoppe seksuelle krænkelser mod børn.

SUPPLERENDE MATERIALE

HVOR KAN BØRN SELV SØGE HJÆLP? VEJLEDNINGSMATERIALE TIL UDDELING

Dette kapitel henvender sig til børnene selv, og du kan som fagperson printe det ud og give det videre til et barn – eller flere – som du oplever kunne have brug for det.

Hvad skal jeg gøre, hvis jeg er et barn og har brug for hjælp?

Først og fremmest skal du vide, at det ALTID er forkert, at nogen gør noget, der krænker dig seksuelt – og at det er ALDRIG din skyld. De fleste børn og unge, der har fortalt nogen om seksuelle overgreb, har syntes at det var svært at gøre, men de har oftest også oplevet det som en stor lettelse, når det endeligt var sagt³⁰.

Herunder kan du læse lidt om, hvordan seksuelle krænkelser får børn til at føle. Dernæst kommer der nogle telefonnumre, som du kan ringe eller SMS' se til, og adressen til et chatforum, hvor der sidder voksne, der kan hjælpe dig i den anden ende. Det følgende er taget fra Børns Vilkårs, en organisation der hjælper børn, hjemmeside.³¹ Vi har forkortet teksten lidt, men du kan læse det hele her: www.bornetelefonen.dk/tema/seksuelle-krænkelser

1. Du er ikke den eneste.

Over alt i Danmark er der børn og unge – både drenge og piger – der bliver udsat for seksuelle krænkelser. Dem der gør det kan være familiemedlemmer, venner af familien, naboer, trænere eller pædagoger eller andre voksne. Nogle gange er det andre børn eller unge. Men uanset hvem der gør det, så er det ulovligt, og det ved de voksne. Hvis nogen rører ved dig på en seksuel måde, uden at du har givet

30 Børnetelean, *Seksuelle krænkelser*, (www.bornetelefonen.dk/tema/seksuelle-krænkelser)

31 Børnetelean, *Seksuelle krænkelser*, (www.bornetelefonen.dk/tema/seksuelle-krænkelser)

dem lov, eller hvis de er meget ældre end dig eller er i din familie, så er det ikke ok. Det samme, hvis du bliver bedt om at røre ved dem, hvis du skal kigge på noget seksuelt eller gøre noget seksuelt, mens de kigger på – f.eks. tage tøjet af. Det er heller ikke ok, hvis du bliver presset til at tale om seksuelle emner – f.eks. svare på spørgsmål, om du onanerer.

2. Det er aldrig din skyld

Det er ALTID forkert, at nogen gør noget, der krænker dig seksuelt – og det er ALDRIG din skyld. Heller ikke selvom den der krænker dig, fortæller dig, at du selv vil og godt kan li' det. Også selvom du ikke fik sagt nej eller måske gik med til det. Voksne ved, det er forbudt.

3. En gang er én gang for meget

Måske tænker du, at det kun sker den ene gang, og det var nok bare et uheld? Men ofte sker krænkelser flere gange og gennem flere år, og måske er der flere børn og unge, som krænkes af den samme person. Derfor er det vigtigt, at du fortæller det til nogen, så det ikke sker igen for dig eller andre børn og unge. Uanset hvornår du fortæller om de seksuelle overgreb, så vil det hjælpe dig til at få det bedre.

4. Dine følelser er ok!

Seksuelle krænkelser kan ske én gang, få gange, flere gange og i flere år, uanset hvordan det er sket for dig, så påvirker det dig. Du kan blive bange, føle at det er din skyld eller måske trækker du dig væk fra dine venner og andre fællesskaber. Nogle reagerer også ved at blive vrede og måske aggressive over for andre eller løbe væk hjemmefra.

Men hvis ingen forstår eller ved, hvad det handler om, så er det svært at få hjælp til at stoppe seksuelle krænkelser og få det godt igen.

5. Fortæl det til nogen – selv om det er svært.

Fortæl det, uanset om det lige er sket eller er sket tilbage i tiden, eller om det f.eks. er sket på internettet. Selv om du elsker eller holder meget af den, der har krænket dig seksuelt, så skal du fortælle om det til nogen. Nogle gange er man nødt til at tale om ting, der gør ondt, også

selvom det er svært. Måske kan du ikke helt præcist huske alt det, der skete, og det er helt ok – sådan er det ofte med voldsomme oplevelser. Måske er du bange for, hvad der sker, hvis du fortæller det – med dig, med din familie, med den der har krænket dig. Eller du er bange for, at ingen vil tro på dig eller nogen vil syntes, at du er forkert.

De fleste børn og unge, der har fortalt nogen om seksuelle overgreb, har syntes at det var svært at gøre, men de har oftest også oplevet det som en stor lettelse, når det endeligt var sagt.

Hvis du fortæller det til en voksen, og de ikke tror på dig, eller ikke hjælper dig – så fortæl det til en anden voksen. Måske skal du prøve at fortælle det til sundhedsplejersken på din skole eller en god lærer.

6. Kend dine rettigheder

Børnekonventionen, som er en lov, siger, at ALLE børn har ret til at blive beskyttet mod seksuelt misbrug. Alle forsøg på at bruge børn seksuelt er derfor ulovligt, og voksne skal hjælpe børn, hvis de får kendskab til, at et barn er udsat for mishandling og overgreb. I Danmark har vi love, som alle skal overholde. I vores love står der om vores rettigheder, og alle børn og unge har rettigheder, som skal beskytte børn og sikre at de får et trygt og godt liv.

7. Hjælp dine venner – også selv om du har lovet ikke at sige noget

Hvis det ikke er dig men en klassekammerat, ven eller bare én du kender, der bliver udsat for seksuelle krænkelser, skal du også fortælle det til en voksen, du stoler på. Selvom du måske har lovet din ven ikke at sige noget til nogen, skal du gøre det alligevel. Din ven skal have hjælp til at komme væk fra krænkelserne, og det kan du medvirke til. Du skal også snakke med en voksen, hvis du ikke ved det hundrede procent, men bare har en mistanke om, at der sker noget med din ven. Så kan den voksne hjælpe dig med at finde ud af, om der skal gøres noget.

8. Sådan får du hjælp

Fortæl det til en voksen. Det bedste du kan gøre, er at fortælle det til en voksen – det kan være din lærer, en pædagog, en vens forældre, sundhedsplejersken eller en anden voksen. Når du har fortalt det til

en voksen, så har den voksne pligt til at hjælpe dig. Fordi seksuelle overgreb er skadelige, så må den voksne ikke holde det hemmeligt, men skal sørge for at det stoppes, og at du får hjælp. Det betyder, at den voksne skal kontakte kommunen eller politiet. Du kan også altid ringe til BørneTelefonen.

9. Måske har du brug for en bisidder?

Du har ret til at tage en bisidder med til møder i kommunen – du kan få en fra BørneTelefonen. En bisidder er en voksen, som har et godt kendskab til de love, som handler om at beskytte og hjælpe børn, som bor i familier, hvor der er seksuelle overgreb. En bisidder fra BørneTelefonen ved derfor meget om børn og unges rettigheder – og ved hvor svært det kan føles, når man skal fortælle andre om overgreb. En bisidder fra BørneTelefonen mødes med dig inden din aftale med kommunen og taler med dig om, hvad du har brug for hjælp til. At få en bisidder fra BørneTelefonen er helt gratis.

Hvordan får jeg en børnebisidder?

Du kan logge på chatten, SMS'e, eller ringe til BørneTelefonen på tlf. 116 111 og sige, at du gerne vil have en bisidder. Så vil rådgiveren her hjælpe dig videre.

10. Ring til BørneTelefonen og få hjælp

På BørneTelefonen kan du helt anonymt tale eller skrive med en voksen rådgiver om lige, hvad du har lyst til. De voksne på BørneTelefonen sidder der for at hjælpe dig – lige meget om dine problemer er store eller små. Vi lytter til dig og tager det, du fortæller, alvorligt.

BørneTelefonens rådgivere har et godt kendskab til børn og unge og deres problemer.

Ring gratis og anonymt til BørneTelefonen på tlf. 116 111.
BørneTelefonen er åben alle dage fra kl. 11.00 til 23.00
– året rundt.

Vi ved, det kan være svært at skulle fortælle om sine følelser og problemer. Det er helt normalt at komme til at græde eller være i tvivl om, hvordan man skal få fortalt om sine problemer, men rådgiverne på BørneTelefonen skal nok hjælpe dig i gang. Hvis du synes, det er nemmere at skrive om dine problemer, kan du enten sende et brev til Brevkassen eller skrive med en rådgiver på Chat eller SMS.

www.bornetelefonen.dk/ring

11. Chat med BørneTelefonen

BørneChatten er en anonym rådgivning, hvor børn og unge kan chatte med en voksen rådgiver. Chat samtalerne varer typisk mellem 1/2 time og 1 time. Vi vil gerne holde samtalerne på under 1 time.

www.bornetelefonen.dk/chat

12. SMS til BørneTelefonen på 116 111

Du kan også SMS'e med BørneTelefonen på 116 111?

Du kan SMS'e til BørneTelefonen om alt, hvad du har på hjertet.

SMS-rådgivningen er åben alle dage fra 11.00 til 23.00 – året rundt.

www.bornetelefonen.dk/sms

13. SISO's telefonrådgivning

– Hvis du er fagperson, forælder eller barn/ung og har brug for at tale med én, der ved noget vold og overgreb.

Anonym telefonrådgivning om vold og seksuelle overgreb mod børn og unge: Ring på tlf. 2077 1120.

Telefonrådgivningen er også åben for børn og unge, der selv har været udsat for vold eller seksuelle overgreb, eller som kender nogen der har, og som har brug for at tale med en voksen om det og få rådgivning i forhold til, hvor de kan få hjælp.

Åbningstider for SISO's telefonrådgivning

Mandag-onsdag fra kl. 10.00-15.00

Torsdag fra kl. 10.00-17.00

Fredag lukket

Er telefonen optaget, eller er det uden for åbningstiden, kan du lægge dit navn og dit telefonnummer. Så ringer vi til dig – så vidt muligt samme dag eller dagen efter.
www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/siso/telefonradgivning

OVERSIGT OVER RELEVANTE RÅDGIVNINGER OG ANDRE HJEMMESIDER OM OVERGREB OG BESKYTTELSE AF BØRN – FOR VOKSNE

Kommunal underretning

Når du vil lave en underretning om et barn, er det først og fremmest din lokale kommune, du skal henvende dig til. Hvis du googler kommunens navn og ordet „underretning“, kommer du helt automatisk til den rigtige side, hvor der både er en beskrivelse af, hvad du skal gøre og kontaktoplysninger på dem, du skal kontakte.

Hvis du stadig er i tvivl, kan du enten kigge på nedenstående hjemmeside, eller ringe til en af rådgivningerne på denne liste.

Del din bekymring nu – hjemmeside om hvordan man underretter og dilemmaer forbundet hermed

For fagfolk og for private. En underretning er omsorg for et barn – en rettidig underretning kan være med til at sikre, at problemerne løses, mens de stadig er små.

www.deldinbekymring.nu

SISO's telefonrådgivning

– Hvis du er fagperson, forælder eller barn/ung og har brug for at tale med én, der ved noget vold og overgreb.

Anonym telefonrådgivning om vold og seksuelle overgreb mod børn og unge: Ring på tlf. 20 77 11 20.

Telefonrådgivningen retter sig mod fagfolk, som i deres hverdag arbejder med børn og unge. Det kan f.eks. være sundhedsplejersker, pædagoger i dag- og døgninstitutioner, lærere, socialrådgivere, psykologer eller foreningsledere.

Telefonrådgivningen kan desuden bruges af forældre og pårørende, der ønsker råd og vejledning i forhold til spørgsmål om seksuelle overgreb og vold mod børn og unge.

Telefonrådgivningen er også åben for børn og unge, der selv har været udsat for vold eller seksuelle overgreb, eller som kender nogen der har, og som har brug for at tale med en voksen om det og få rådgivning i forhold til, hvor de kan få hjælp.

Åbningstider for SISO's telefonrådgivning

Mandag-onsdag fra kl. 10.00-15.00

Torsdag fra kl. 10.00-17.00

Fredag lukket

Er telefonen optaget, eller er det uden for åbningstiden, kan du lægge dit navn og dit telefonnummer. Så ringer vi til dig – så vidt muligt samme dag eller dagen efter.

SISO's telefonrådgivning holder altid lukket på følgende dage:

Mandag, tirsdag, onsdag før skærtorsdag, fredag efter

Kr. Himmelfartsdag, Grundlovsdag, uge 29 og 30, 23. december og hverdage mellem jul og nytår.

www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/siso/telefonradgivning

Fagtelefonen – hvis du arbejder med børn og unge

FagTelefonen er for alle, der arbejder med børn og unge. Ønsker du råd og vejledning, eller har du et spørgsmål i forbindelse med en børnefaglig problemstilling? Når du kontakter FagTelefonen, vil du komme til at tale med en børnefaglig specialkonsulent.

Ring til FagTelefonen på tlf. 35 55 55 58

Åbningstider: Alle hverdage fra kl. 11.00-15.00

www.bornsvilkar.dk/radgivning/fagtelefonen/fagtelefonen

Forældretelefonen – hvis du er forælder eller pårørende

ForældreTelefonen er rådgivning til alle forældre og pårørende, der har spørgsmål, som omhandler børn. Er du i tvivl om barnets tarv i en skilsmisse eller i forbindelse med opdragelse?

Oplever du, at dit barn ikke trives i skolen, eller er du bekymret for naboens børn? Så kontakt ForældreTelefonen og få gratis, børnefaglig rådgivning.

Ring til ForældreTelefonen på tlf. 35 55 55 57.

Åbningstider:

Mandag, torsdag og fredag fra kl. 11.00-17.00

Tirsdag, onsdag og søndag fra kl. 15.00-21.00

www.bornsvilkar.dk/radgivning/foraeldretelefonen/foraeldretelefonen

Center for Seksuelle Overgreb, Børneteamet, Rigshospitalet

Center for Seksuelle Overgreb på Rigshospitalet er en specialenhed, der rummer et tværfagligt behandlingstilbud til børn, unge og voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb i form af eksempelvis incest, voldtægt, voldtægtsforsøg og eller andre seksuelle krænkelser. Centret tilbyder undersøgelser, støtte og behandling inden for de medicinske, psykologiske og sociale områder.

Tlf. 35 45 39 84

www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/julianemarie/center-for-seksuelle-overgreb/Sider/default.aspx

Psykologhuset for børn og unge, Sct. Stefan Teamet

Socialforvaltningen i Københavns Kommunes gratis tilbud til familier med børn mellem 0 og 13 år. Tilbyder rådgivning, undersøgelser og behandling i forbindelse med seksuelle overgreb.

Tlf. 33 17 20 02

www.phbu.kk.dk/

Landsforeningen Børn og Samvær

Tilbyder juridisk rådgivning i komplicerede samværsager, herunder i sager, der involverer seksuelle overgreb.

Tlf. 70 26 68 86

www.boernogsamvaer.dk

Sikker chat – hvis du som fagperson eller forælder har brug for redskaber til at lære børn og unge at færdes trygt på nettet.

Her kan du læse om nogle af de problemstillinger, du som forælder kan komme ud for, når du har børn, hvis dagligdag er fyldt med digitale medier. Du kan også få ideer til, hvordan din familie kan håndtere hverdagen med de mange medier.

Som fagperson kan du f.eks. finde vejledning til undervisningsforløb, foredragsmaterialer til forældremøder, hjælp til at tackle problematiske situationer og klar besked om lovgivningen på området. Der er også materiale til børnene selv.

www.sikkerchat.dk

Stop digitale overgreb nu – hvis du finder billeder og film med børn på internettet, kan du anmelde det her.

Red Barnet arbejder for at stoppe, at børn og unge bliver krænket og udsat for seksuelle overgreb.

Hvis du finder billeder og film med børn på internettet, som du mener er ulovlige, kan du anonymt anmelde dem her. Er du i tvivl, om billederne er ulovlige, kan du læse om, hvad du bør anmelde. Hver måned behandler vi ca. 300 anmeldelser af billeder og videoer med børn. Dem gennemser vi og videresender til Rigspolitiet eller til hotlines i andre lande, så de ulovlige billeder bliver fjernet.

Børnehusene – for myndighedsrådgivere

Kommunale myndighedsrådgivere kan også få konsultativ bistand i sager, hvor der er en vag mistanke, og hvor der er tvivl om, hvorvidt sagen skal udredes i børnehuset. Andre fagpersoner, som

f.eks. lærere, pædagoger eller sundhedsplejersker, der er i tvivl om en mistanke om overgreb, skal gøre brug af deres kommunale beredskab.

www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/bornehuse/find-dit-bornehus

www.stopdigitaleovergreb.nu/redbarnet

Landsforeningen Spor

– viden om overgreb og senfølger, ikke rådgivning

En bruger- og interesseorganisation for voksne med senfølger af seksuelt misbrug i barndommen og ungdommen.

www.landsforeningen-spor.dk

Centre for voldtægtsofre – hvis du er over 12 år og har brug for akut hjælp efter et overgreb

Der er 10 centre for voldtægtsofre i Danmark. På centrene er der specialuddannet personale – f.eks. læger, sygeplejersker og psykologer – som tager sig af voldtægtsofrene og eventuelt pårørende.

www.voldtaegt.dk/adresser

Se den fulde liste over steder man som barn, voksen eller fagperson kan henvende sig på Red Barnets link:

www.redbarnet.dk/henvisninger

Listen opdateres med mellemrum.

STEDER MAN KAN KONTAKTE ELLER HENVISE TIL, HVIS MAN VIL HJÆLPE BØRN, DER KRÆNKER BØRN, ELLER VOKSNE MED SEKSUELLE TANKER OM BØRN.

Bryd Cirklen – for voksne med seksuelle tanker om børn

Sexologisk Klinik har en anonym telefonrådgivning specielt for voksne med seksuelle tanker om børn. Telefonrådgivningen har åbent tirsdage kl. 16-18 og torsdage kl. 10-12 på tlf. 65 90 99 09
www.psykiatri-regionh.dk/bryd-cirklen/kontakt-raadgivningen

Børn og unge med seksuelt grænseoverskridende adfærd

Gennem regeringens Overgrebspakke er der bevilget midler til tre behandlingsenheder, der skal tilbyde hjælp til børn og unge med seksuelt bekymrende eller krænkende adfærd. Centrene tilbyder desuden hjælp til fagfolk, der beskæftiger sig med de henviste børn. Hjælpen ydes i tæt samarbejde med socialforvaltningen, skoler, institutioner og andre professionelle instanser.

De tre landsdækkende enheder er:

Janus Centret

Janus Centret er beliggende i København.
Tlf. 33 69 03 69
www.januscentret.dk

Projekt Seba

SEBA er beliggende i Aalborg.
Tlf. 99 31 92 74
www.aalborg.dk/familie-og-boern/specialiserede-stoette-og-behandlingstilbud/institution?InstId=230

Projekt Juno

Juno er beliggende i Aarhus
Tlf. 89 40 11 00
www.aarhus.dk/juno

Janus Centret har desuden udviklet et såkaldt BekymringsBarometer til professionelle.
www.januscentret.dk/wp-content/uploads/Januscentret_bekymringsbarometer_online.pdf

VIL DU VIDE MERE? UDPLUK AF BØGER OG FILM OM SEKSUELLE KRÆNKELSER

Hvis du har lyst til at vide mere om emnet krænkede børn, er her en liste over henholdsvis faglitterært, skønlitterært eller digitalt materiale, der hver især præsenterer en ny vinkel på stoffet. Nogle bøger kan købes, hvor andre er udsolgt fra forlaget og kun findes på biblioteket. Mht. filmene er de alle af nyere dato og kan skaffes eller streames fra nettet.

DOKUMENTARBØGER/BIOGRAFIER

Tilbakereisen. Om forandring gennem terapi
Af Eva Dalsgaard Axelsen og Sissel Bakke, Pax forlag AS, 1991

Den nye tilbakereise. Om forandring gennem terapi
Af Eva Dalsgaard Axelsen og Sissel Bakke, Pax forlag AS, 2012

Grænselandet – Tøndersagen efterforsket
Af Mads Brügger og Nikolaj Thomassen, Forlag Aschehoug 2007

Glaspigen. En dokumentarroman
Af Karin Dyhr og Marianne Holmen, Dokumentas 2004.

Det bliver sagt
Af Kristian Ditlev Jensen, Gyldendal 2001

Kunsten at græde i kor
Af Erling Jepsen, Forlag Borgen 2002

Tøndersagen

Af Claus Jessen, Ekstra Bladets forlag 2007

Barndom byttes? Ni beretninger om at få et godt voksenliv trods en barndom med seksuelt misbrug.

Af Brigitta Voldsted Rick, red. Antologi, Ricks Forlag 2005

www.barndombyttes.dk

Vrede er mit mellemnavn

Lisbeth Zornig Andersen, Gyldendal 2011

Bag Facaden

Tre fortællinger om seksuelle overgreb i barndommen,

Nordjysk Spor, 2015

Kun hvis du har lyst – en selvbiografi

Margaux Fragoso, Gads forlag 2011

Kunstmalerens datter – svigt og misbrug bag bohemelivets facade

Af Camille Thellefsen, Lindhardt og Ringhof, 2015

Svært barn har mange navne

Af Camilla Johnson, Gyldendal 2015

Forbandede Barndom

Af Sapran Hassna, People's Press 2016

SKØNLITTERATUR

Lolita

Af Vladimir Nabokov, Gyldendal 2014

Huset med den blinde glasveranda, Det stumme rum,

Hudløs himmel (Tora trilogien, nr. 1, 2 & 3)

af Herbjørg Wassmo, Lindhardt og Ringhof 2013

Disse øjeblikke

Af Herbjørg Wassmo, Lindhardt og Ringhof 2014

En uges ferie

Af Christine Angot, Arvids 2015

Messedreng

Af Frederik Roed, People's Press 2011

En hjemby – fortællingen om at færdes gennem klassemærket

Af Kristian Lundberg, Møller 2014

BØRNEBØGER

A very touching book – for little people and for big people

Af Jan Hindman.

Otte dage med engel

Af Tanneke Wigtersma, Borgens Forlag 2005

Må vi lege doktor? – håndbog i børns seksualitet fra 0 til 12 år

Af Anna Louise Stevnhøj, FADLs Forlag 2014

Jeg har en hemmelighed: En bog om at beskytte børn mod seksuelle overgreb

Af Hanne Kvist og Nina S. Kreutzmann, Paarisa 2016

Anton og kunsten at sige nej

af Katrine Marie Guldager og Kirsten Raagaard, Abc 2013

Min krop er min egen!

Af Dagmar Geisler, Martina Neukirch Seibert

og Gudrun Dittrich m.fl. Klematis 2012

Jeg går ikke med fremmede!
af Dagmar Geisler, Lamberth 2010

Mads går ikke med fremmede
Af Christian Tielmann og Sabine Kraushaar, Alvilda 2011

Har du en hemmelighed?
Af Jennifer Moore-Mallinos og Marta Fàbrega, Luther Forlag AS 2010

Jeg er meg! Min meg
Af Eli Rygg og Margrete Wiede Aasland, Høyskoleforlaget 2009

FILM

Anklaget
Nordisk Film 2005, medvirkende Troels Lyby og Sofie Gråbøl m.fl.

Alt det du ikke ser – en film om unge der sælger sex
Spilletid 22 min. Produceret af Congo Film ApS
for Servicestyrelsen 2010

Den svære vej fra mistanke til dom
To film og et debathæfte om seksuelt misbrug af børn.
Feldballe Film 2005

Den Tavse Smerte
Dokumentarfilm, kris.dk

Jagten
Nordisk Film 2012, medvirkende Mads Mikkelsen, Susse Wold,
Thomas Bo Larsen m.fl.

Kunsten at græde i kor
Final Cut Productions 2006, medvirkende Jannik Lorenzen,
Jesper Asholt, Hanne Hedelund, Julie Kolbech m.fl.

Min barndom i helvede
Dokumentarfilm, Kragefilm 2012

Pervert Park
Dokumentarfilm, Frida og Lasse Barkfors, 2014

Træneren
Zentropa Entertainments26 2009. Spilletid 33 min.

LITTERATURLISTE

UDGIVELSER

Bye Jensen, Vibeke

Incest -en skadelig barndom, Børn&unge nr. 26, 2006.

Langballe, Åse

Den dialogiske barnesamtalen, Hvordan snakke med barn om sensitive temaer, Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress 2011.

Norlén, Anna

Stopp! Min Kropp! Rädda Barnen 2013.

Nygaard Christoffersen, Mogens

Børnemishandling i hjemmet, SFI 2010.

Red Barnet

Når mistanken opstår – om seksuelle overgrep på børn og unge, 2014.

Red Barnet

Når voksne krænker – om seksuelle overgrep på børn og unge, 2014.

Rygg, Eli og Margrete Wiede Aasland

Jeg er meg! Min meg, Høyskoleforlaget 2009.

Socialstyrelsen

Den professionelle tvivl, 2014.

SPOR 2015

Hvor er det godt du er her – Notat om sociale og økonomiske konsekvenser af senfølger efter seksuelle overgrep.

Vesterby, Lea

Anmeld aldrig overgreb, Politiken 19.07.2015

Zornig Andersen, Lisbeth, Mikael Lindholm og Bettina Smed

Seksuelt krænkede børn – om børn der har svært ved at fortælle og voksne der har svært ved at forstå, Huset Zornig 2015.

Zornig Andersen, Lisbeth

Zornig – vrede er mit mellemnavn, Gyldendal 2011.

HJEMMESIDER

Børnerådet

FN's Børnekonvention er fundamentet for Børnerådets arbejde
www.boerneraadet.dk/boernekonventionen

Børnetelefonen

Seksuelle krænkelser
www.bornetelefonen.dk/tema/seksuelle-krænkelser

Børns Vilkår i samarbejde med TDC

Sådan hjælper du dit barn på sikker digital kurs
www.etik.dk/opdragelse/saadan-hjaelper-du-dit-barn-paa-sikker-digital-kurs

Redd Barna

Hvordan snakker jeg med barn om vanskelige ting?
www.reddbarna.no/jegerher/bli-med/verktoey/hvordan-snakker-jeg-med-barn-om-vanskelige-ting

Sikkerchat.dk

Seksuelle krænker
www.sikkerchat.dk/da-DK/Forældre/Seksuelle-krænker.aspx

Socialstyrelsen

Overgrebspakken – Børn skal altid beskyttes

[www.socialstyrelsen.dk/projekter-og-initiativer/born/overgrebspakken/overgrebspakken\)](http://www.socialstyrelsen.dk/projekter-og-initiativer/born/overgrebspakken/overgrebspakken)

Socialstyrelsen

Underretning

www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/kommunale-beredskaber/handleveje-for-medarbejder-leder-og-kommune/underretning

Socialstyrelsen

Om børnehuse

www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/bornehuse/om-bornehuse

Socialstyrelsen

Om Børnehus Sjælland

www.socialstyrelsen.dk/filer/born/overgreb/bornehus-filer/bh-sjaelland/10850_15-12_om-b-rnehuset_sj-alland_tilg.pdf

TAK TIL ALLE STØTTER PÅ KICKSTARTER

A

Allan Kim Eriksen
Anita Monty
Anna Bahn
Anne-Marie Sindrup
Annemi Kirke Søby
Arijana Stajbel Klindt

C

Caroline Kruse Søndergaard
Charlotte Graversen
Charlotte Hoffmann
Charlotte Kold
Charlotte Madsen
Christel Petersen
Christina Mantzorou Rud
Christina Pilested
Clea Thastum

D

Dianne Kudsk Pedersen
Dorte Andersson
Dorte Lemvig Jørgensen

E

Eva Østergaard

F

Finn Markussen
Foreningen for udsatte børn

G

Gina Moe
Gitte Brygmann
Gitte Lykke
Grethe Nikolajsen

H

Hans Friborg
Henrik Kabat
Henrik Vincentz

J

Jannie Brogaard
Jannie Fosvang
Jesper Kongsbak Jensen
Jo Bech Pedersen
Jobs Partner
Johanne Husum

K

Kamilla Rømer
Kasper Friis Christensen
Ken Nielsen
Klaus Agnoletti

L

Lars Matjeka
Lars Svensson
Linda Billeschou
Line-Maria Elvira Bryde
Lis Skovgaard
Lone Rolschau Nielsen
Louise Agerfeldt Sommer

M

Maria Lylloff Christensen
Maria-Kathrine Ovesen
Marie Kirstine Hvolris
Mette Höfelsauer
Mette Nordendahl
Mirjam Freund

N

Nadja Engsig

R

Rasmus Holbech

Rasmus Lundby Gravesen

Rikke Kjær

S

Sarah Wettendorff

Simone Hoffmeyer Mejlby

Sofie Liberg

Stina Lund

Stine Møller Jakobsen

S

Stresskompas

Susanne Rosendahl

T

Tabt barndom

Tanya-Maria Solskov

Tina Holm

Tove Larsen

W

Willem Gussenhoven

Z

Zaki Salanti

JOBS PARTNER

nøglen til arbejdsmarkedet

Foreningen for udsatte børn
www.ffub.dk

Grethe Nikolajsen
– Familierådgivning og -behandling